

politički
ZATVORENIK

GODINA XIII. - SVIBANJ 2003. CIJENA 15 KN

BROJ **134**

Ante Starčević (23. V. 1823. - 1896. - 23. V. 2003.)

**180. obljetnica
rođenja Oca
Domovine**

**Obilježen Dan
hrvatskih
političkih
uznika**

**Pismo
Zvonka Bušića**

**Dokumenti,
sjećanja i
svjedočenja**

politički ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Jure Knezović

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemić,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knezović

OVAJ BROJ UREDIO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRRH22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/>

SAMOUNIŠTENJE

U Splitu je jedinstveni muzej u Hrvatskoj koji skuplja, predstavlja i proučava ostatke materijalne i duhovne kulture Hrvata iz razdoblja srednjeg vijeka, od 7. do 15. stoljeća, dakle iz vremena ranosrednjovjekovne hrvatske države od 9. do 12. stoljeća. U njemu se čuva velik broj kamenih spomenika koji su nekada pripadali interijerima starohrvatskih crkvice. Svojom zbirkom ranosrednjovjekovne pleterne i figuralne plastike te množinom latinskih starohrvatskih epigrafskih spomenika, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika danas spada među najveće zbirke takve vrste u Europi.

Među ostalim, najznačajniju i povijesno najvredniju kolekciju predstavljaju epigrafski spomenici od 9. do 12. stoljeća na kojima su uklesana imena hrvatskih vladara te svjetovnih i crkvenih dostojanstvenika, pa taj dio arheološke zbirke Muzeja HAS, kao najstariji hrvatski "arhiv" (arhiv u kamenu) ima iznimnu povijesnu dokumentarnu vrijednost. Muzej danas raspolaze opsežnim fondom starohrvatske arheološke baštine od oko 20.000 predmeta, od čega je u stalnom postavu izloženo tek oko 25 posto građe. Tako se može čitati na web-stranici Muzeja.

Predsjedništvo međunarodne udruge bivših političkih uznika održalo je svoju redovnu sjednicu u Splitu. Pokušali smo posjetiti Muzej hrvatskih starina i to u nedjelju, jer u ponedjeljak zbog drugih obveza nije bilo moguće. Unaprijed smo se raspitali kad bismo mogli organizirano posjetiti muzej. Odgovor koji smo od Muzeja dobili bio je najprije šokantan, jer je jasno pisalo da nedjeljom Muzej nije otvoren, a Muzej je javna ustanova koju posjećuju radni ljudi većinom u vremenu kada ne rade na svome poslu, a učenici i turisti kako program odredi. Zbog toga su po Europi muzeji redovito otvoreni neradnim danom. Po tome da nedjeljom ne rade naši muzeji moglo bi se reći da spadamo u podziđe Europe, ali ima i gorih stvari po kojima spadamo u katakombe. Naime, na naš poziv dobili smo dodatna objašnjenja, da se u izložbenom prostoru nema što značajna vidjeti, jer su svi vrijedni izložci u podrumu. Preporučuje se da ne dovodimo strance, nego da je bolje da im pokažemo Dioklecijanovu palaču. Po ključeve vječnog Rima nisu nas poslali.

Zašto se toliko grčevito i vjekovito borimo za svoju samostojnu Hrvatsku, nažalost stranim prijateljima nismo mogli pokazati.

Jure KNEZOVIĆ
*predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

*Slika na posljednjoj stranici:
Oproštajno pismo Petra Zrinskog
supruzi Katarini*

DR. ANTE STARČEVIĆ – MISAO SLOBODE I PRAVA

Svojim je djelom Ante Starčević hrvatsku državnu neovisnost pretvorio tek u pitanje vremena. Njegov ju je nauk učinio ne samo ostvarljivom nego i neminovnom. Što se u tom nauku zapravo krije i zbog čega je on uvijek iznova svjež i aktualan? Ni umovima poput Ive Pilara dugo nije polazilo za rukom “pravo shvatiti kako je tome čovjeku pošlo za rukom da stekne u Hrvatskoj toliki upliv.” Nije uzrok tomu što je Starčević bio prvi “koji je izpravno ocienio, koliko ogromna opasnost prieti Hrvatima od agresivnog i premoćno oružanog Srbstva”, a ni u tome što “tokom čitavog svoga života ne ištaše nikad za svojom osobnom koristi”. Bilo je i drugih koji su upozoravali na opasnosti (pa i na opasnost od velikosrpstva), i drugi su propovijedali primjerom.

Tajna uspjeha Starčevićeva učenja počiva u tome što je Starčevićeva misao – misao slobode i prava. Bez toga bi bila neprivlačna i neostvariva. Neprivlačne se ideje, naime, ostvaruju tek prividno: privid se nameće bajunetama, tenkovima, zrakoplovima. U stvarnosti one ostaju izvan ljudskih duša kao golo nasilje, jer “i na čverstu temelju može se sagraditi slaba sgrada, a na slabu nemože se nego slaba načiniti”. Starčevićeva neovisna Hrvatska izvire iz prirodnoga i povijesnog prava hrvatskog naroda. Kao takva, ona je moralni imperativ čovječanstva. Ali, da bi takvom ostala, ona mora istodobno biti izrazom i jamstvom slobode svakoga Hrvata, svakog čovjeka. Jer, sloboda je nužna pretpostavka odgovornosti.

Kad kaže: “Zakunimo se na svetom grobu naših mučenikah, a taj je grob sva naša domovina, zakunimo se da ćemo dostojno osvetiti otce naše, a osveta nam budi svih nas sloboda, jednakost i bratinstvo”, Starčević ne poziva na mehaničko nasljedovanje francuske građanske revolucije koja je, uostalom, ugrozila niz vrjednota koje on drži temeljima slobodnog društva, i koja je otvorila vrata negaciji narodne predaje do koje on itekako drži, nego ističe načelo slobode, jednakosti i pravde, na kojemu treba počivati sav društveni red. To načelo također ima biti utkano u buduću hrvatsku državu. Ono mora imati prednost pred svim ostalim vrijednostima, jer država nije sama sebi svrhom, ona je tek pretpostavka slobode i blagostanja pojedinca, skupine i naroda. Zato njegova koncepcija Hrvatske (koju su kasnije nazivali “velikom”) nije ni u kakvu sukobu sa znamenitom izrekom: Neka Hrvatska bude samo uru hoda široka, i neka u njoj živi svega pet Hrvata, ali neka tih pet bude slobodno i sretno. Jer ovom se izrekom ne zagovara osakaćena i okljaštrena, nego slobodna i sretna Hrvatska.

Nije paradoksalno da su se na Starčevića znali pozivati i oni kojima nije bilo do Hrvatske. Svjesni magične snage njegova nauka, na svoj su ga barjak znali stavljati i oni koji su punim plućima brazdili u diktaturu. Pritom su i oni i njihova publika znali da je posrijedi tek propagandni trik, jer crveni barjak ne trpi trobojne ukrase. Ali jest paradoksalno da njegove misli o slobodi i snošljivosti nerijetko zabacuju oni kojima doista jest do Hrvatske. Oni počesto olako dopuštaju da ih se svrsta u zagovornike neslobode, često im imponira kad ih se proglašava desničarskim zatornicima napretka i blagostanja. A za takvo što Starčević ne nudi pokriće...

Tomislav JONJII

IZ SADRŽAJA

STARČEVIĆ.	2
<i>Filip Lukas</i>	
HRVATSKA DANAŠNJICA I ANTE STARČEVIĆ	11
<i>Dubravko Horvatić</i>	
REINKARNACIJA HITLERA U IRAKU.	15
<i>Ante Gradiška</i>	
JUGOSLAVIJA JE MRTVA – ŽIVJELA JUGOSLAVIJA	17
<i>Vlado Jurcan</i>	
NA PORUŠENOM SVETIŠTU	18
<i>Jure Knezović</i>	
OBILJEŽEN DAN HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA	19
<i>Jure Knezović</i>	
ZRINSKI I FRANKOPANI U TEMELJIMA HRVATSKE DRŽAVNOSTI	21
<i>Ante Milinović</i>	
OBILJEŽEN 4. TRAVNJA DAN GOSPIĆKIH ŽRTAVA.	25
<i>Ivan Vukić</i>	
BRITANSKO IZVJEŠĆE O STRADANJU HRVATA U JUGOSLAVIJI (V.)	26
<i>Tomislav Jonjić</i>	
HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (X.)	29
<i>Ivan Gabelica</i>	
KAZALO ČASOPISA "POLITIČKI ZATVORENIK" ZA GODIŠTE XII/2002. (III.)	32
<i>Mr. Zorka Zane</i>	
S ONU STRANU KAZNIONIČKOG ZIDA	37
<i>Ivan Vukić</i>	
VELIKA OBMANA (III.)	40
<i>Ivan Vukić</i>	
PREDĆIRILMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE IGLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (26.)	45
<i>Mato Marčinko</i>	

STARČEVIĆ

Čovjek se ne može shvatiti, ako se prije svega nema u vidu njegova borba protiv svršetka. Ako ipak već od mladosti čovjek osjeća da je smrtni i da će svršiti, nije to dokaz, da je on s time spoznao. Osjećati se smrtnim, samo je spoznaja, koja se nameće umu, ali ne može izmijeniti instinkta, koji se tome opire. U stvari se može ustvrditi, da čovjek toliko postoji, koliko se osjeća neumrlim. U tome se očituje prirodni zakon, koji djeluje kao funkcija kod organizama, kao instinkt kod životinja, kao vjera i nada kod čovjeka; ali bila to stvarnost ili iluzija, ideja neumrlosti dominira čovjekom, kao i univerzumom.

Zar čovjeka u stvaranju njegovih djela - bilo svijesno ili nesvijesno - ne vodi misao, da su ona nastavak njegov i da će ga preživjeti? Veliki umovi ne samo da su to osjećali, već su tu misao i izražavali. Da ne spominjem drugih, evo pjesnika Manzoni, koji u svojoj velebnjoj odi Napoleonu veli: *E scioglie all'urna un cantico, che forse non morr*, što u prijevodu P. Preradovića glasi: I na grobu pjeva njegovu neumrli možda poj.

Non omnis moriar, ne cū sav umrijeti - osjećaj je živi svakoga stvarajućeg uma.

Ulogu pak čuvanja neumrlosti preuzima povijest, pravednija od života, koja svakoga prema njegovim zaslugama svrstava u kategorije i redove, i to predaje za baštinu i za uzor budućim naraštajima.

Takovo ime, vezano s neumrlošću, pruža hrvatskom narodu povijest u imenu Ante Starčevića, kome sada slavimo 40-godišnji spomen smrti. Smrt je kod njega razorila tjelesnu lupinu, dok je duh ostao živ, i on danas gospoduje nama i na ovom sastanku. Od njegove smrti do danas izvršene su temeljne promjene u našem narodnom biću, izmijenile su se stubokom sve državne i socijalne prilike, no Starčević živi aktualniji i suvremeniji nego je ikada prije bio. Baš u njegovu primjeru

Piše:

Filip LUKAS

vidimo dokaz, da kasnija evolucija, narodna i državna, ne znači uvijek napredak, jer se inače ne bi nama nametala spontana težnja za ostvarenjem Starčevićevih ideja i želja i ne bismo u njima mi danas gledali najbolju emanaciju naše hrvatske individualnosti; a to

Ante Starčević

znači, da poznija evolucija, ona iza njega, u tom pogledu nije ništa izmijenila i da ona za nas ne predstavlja nikakav napredak.

Nije ovdje mjesto, da se opširno govori o radu i o idejama Ante Starčevića, nego ćemo ih se samo dotaknuti s nekoliko riječi, da se vidi, koje su sile djelovale na stvaranje njegove velike ličnosti, što je zapravo on htio, koje su bile njegove pokretne ideje i u čemu je uspio.

Da se neki čovjek shvati, treba imati u vidu njegove rasne osobine, njegove individualne crte, geografsku i socijalnu

sredinu kojoj živi, općei ideje onoga doba, koje su kao socijalno-psihične struje vladale u svijetu.

Starčević je izraziti rasni tip, rođen od seljaka, među ličkim planinama. Planine su poput tvrđava, pa se u njima po fizičkom zakonu spasavaju ostaci starih rasa, naroda i država. Tako je već po geografskoj sredini Starčević niknuo iz rasnoga rezervoara, najčistijega u našem narodu. Samonikle osobine kod njega su bile tako očite, da ih nije nikakva škola mogla izmijeniti, već samo nešto ugladiti, - premda je Starčević bio duboko prodro u teologijske, filozofijske i pravne nauke i dostigao veliku obrazovanost. Prema tome se u njegovu životu vidi očita činjenica prevladavanja kulture sadržaja i samoniklosti nad kulturom forme i spoljašnosti.

Starčević je čuvao sve osobine seljačke i kroz cijeli svoj život, što se vidi po oskudnosti života, po zadovoljavanju s malim, po tvrdokornosti zamisli, po nepovjerenju spram ljudi i po oskudnosti u riječima - pravi seljak nema vremena da se gubi u suvišnom govoru - a konačno i po tome, što je htio da i mrtav bude među seljacima. Da baš dalmatinska Zagora, Lika i Hercegovina, najsiromaš-niji naši krajevi, imaju najzbijeniji govor, nije prosta slučajnost, jer sve stoji u vezi sa životom i prirodnom sredinom.

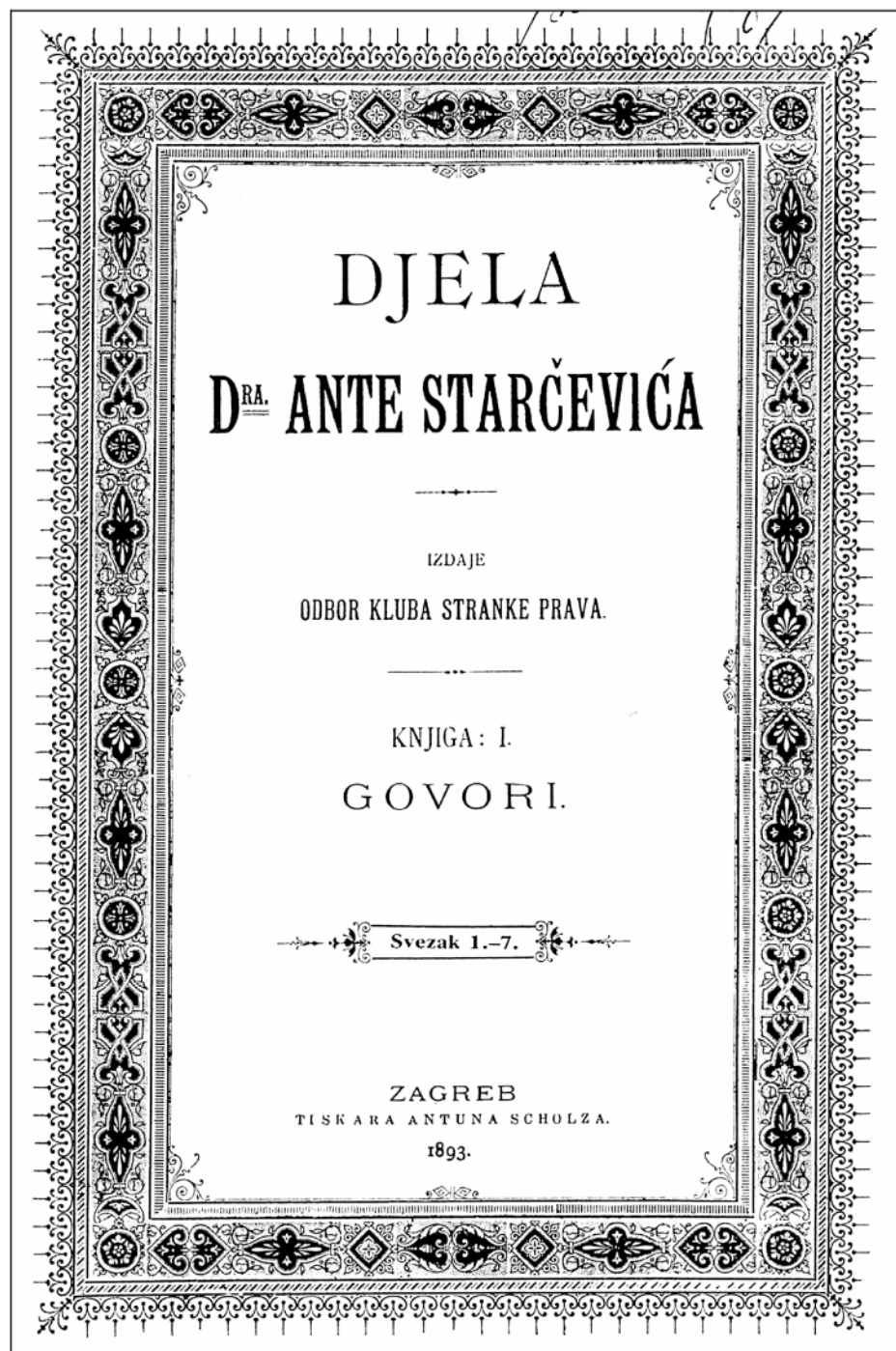
Drugi je elemenat u izgradnji Starčevićeve ličnosti bio njegov odgoj, domaći i školski. Brigu za njegov odgoj i školovanje preuzeo je stric mu Šimun Starčević, župnik u Karlobagu, poznati pisac i kulturni radnik svoga doba, a po onome, što se o njemu znade, vidi se, da se u njemu ogledaju iste rasne i karakterne crte kao i kod Ante Starčevića, štoviše, i u načinu pisanja bio je jedan drugome sličan. Stric ga šalje na nauke, u gimnaziju, u teologiju, i filozofiju, a sve te nauke izgradile su ličnost svoje vrste, koja po

individualnim crtama, po čvrstoći značaja, po temperamentu, obrazovnosti, gledanju na svijet, na~inu `ivotu, izra`avanju misli ~ini jedinstvenu li~nost, nikome drugome jednaku. Iako je Star~evi} zadr`ao, kako je kazano, bitne selja~ke crte, opet je nauka njega toliko izdiferencirala, da u njemu nije bilo ni{ta tipi~no, ve} Star~evi} predstavlja najoriginalniju i najindividualniju li~nost, {to je uop}e novija hrvatska povijest pozna. Njegove nauke, posebno teologija - premda se nije posvetio sve}eni~kom zvanju - ostavile su dubokih brazda u njegovu karakteru, pa se ne mo`e odbaciti misao, da je ba{ teolo{ki dogmatizam od ~esti djelovao i na formiranje njegova programa, odnosno da se dogmatizam o~itovao u onoj nepopustljivoj, upornosti i nekompromisnom dr`anju principa, i - gotovo bih rekao - u dogmatskom shva}anju politi~kih i dr`avnopravnih zasada. Osim toga, teolo{ke nauke bez sumnje su djelovale na njegov karakter i u tome, {to je odbacivao i osu}ivao dvostruki moral. Njegova upornost u obrani svoga politi~kog programa gotovo je grani~ila s nepoliti~no{ }u, jer politika je postignu}e onoga {to je trenutno najvi{e mogu}e, dok je Star~evi} uporno stajao na postignu}u integralnoga programa, pa nije mario za ~asovite uspjehe, prepu{taju}i potpuno ostvarenje budu}im nara{tajima i Providnosti, koja je - po njegovim rije~ima - dosudila na{emu narodu bolju budu}nost. Bez sumnje je teologija poja~ala kod njega ve} postojalo individualno nagnu}e k sama~kom `ivotu i odricanju od svakoga u`itka, {to je od njega stvorilo gotovo asketsku li~nost. Taj sama~ki `ivot, i u gradskoj vrevi, neizravno je djelovao na izgradnju njegove psihe u jo{ jednom pravcu: u samo}i se ra}aju misli u u~vr{ }uju se vlastiti ja, jer niti mu okolina name}e druga~ije gledanje, niti su mogu}a kompromisna rje{avanja.

Treći elemenat u izgradnji Star~evićeve ličnosti bile su dominantne ideje onoga doba, u prvom redu nacionalni princip. Svaka nacija u Evropi htjela je da prema svome geniju uredi svoj život i stvori prema svojim tradicijama i živim silama svoju državu. Narod se više nije zadovoljavao time, da se može služiti svojim jezikom i stvarati svoju književnost i umjetnost, već je

svaki narod htio, da po svojim životnim formama bude gospodar u svojoj kući i da sam na svome području odlučuje. Nije bilo druge ideje u povijesti, osim religije, koja bi jače potresla narodima i državama, no što je to učinila nacionalna ideja. Svi naši pokreti u XIX. i XX. vijeku zapravo su posljedica toga principa: ili, što su ga htjeli svratiti u druge staze, ili što je narod imperativno tražio njegovo ostvarenje. Na čelo ove druge struje stupa Ante Starčević, i time je izvršio svoju povijesnu misiju. Starčević je gvozdеноm logikom uvidio, da nacionalni demokratski

princip istom onda dolazi do pobjede, ako narod ima svoju državu, dok je svako drugo rješenje polovično i nevaljalo. Ako je hrvatski narod puna individualnost, a ne pleme ili dio neke vještačke cjeline, onda mora tražiti svoju nezavisnost i slobodu u svojoj državi. Da je pak hrvatski narod puna individualnost kulturna, etnička i državna, to uči prošlost i sadašnjost. Sve objektivne i subjektivne momente, nužne za narod, Hrvati posjeduju u punoj mjeri, a značilo bi deposeirati ih sa svih prava, ako im se ospori najveće

DR. ANTE STARČEVIĆ

1936

pravo, pravo da budu gospodari u svojoj zemlji.

Teritorij hrvatske države bio je, istina, zbog jačih povijesnih sila privremeno i okrnjen, ali nikada hrvatska država nije bila sasvim slomljena i hrvatski narod nije nikada bio rob, nego je kao narod zadržao uvijek svoj suverenitet, koji je osiguravao ugovorima i zakonima, i nikada ga se nije odrekao.

Kao kulturno-historički tip ostao je hrvatski narod sa svojom dušom spašen.

Starčevićeva je pak najveća zasluga, što je prvi jasno vidio i formulirao zahtjev, da Hrvati imaju pravo u duhu nacionalnoga principa i na osnovi historičkoga prava da traže hrvatsku državu, slobodnu i nezavisnu, te je ostvarenje toga prava postavio kao bitni uvjet našeg opstanka.

Posve je jasno, da je Starčević, kada je vidio, kuda je zabrodio ilirski pokret, us-

tao protiv njega, kao što je posve jasno, da je još s većom žestinom svoga temperamenta udario protiv jugoslavenskog pokreta, koji se - iza neuspjeha prvoga - kod nas javio, jer ako je hrvatski narod kao individuum postojao u povijesti i životu, a to nikako nije mogao poreći, onda se ne može narodu dati drugo ime, osim imena hrvatskoga. Postoje doista primjeri, da se je za novu državu, sklopljenu od različitih naroda, uzelo novo ime, ali ne postoji primjer u povijesti, da se jednoj gotovoj kulturi, kao što je naša, daje novo ime, jer ako se kultura izvršila pod tim imenom, ona je time dobila svoju povijesnu sankciju.

Među protivnike hrvatske državnosti Starčević je u prvom redu ubrajavao i Strossmayera, a kako se bez poznavanja idejnih opreka ne bi mogla shvatiti borba između te dvije velike ličnosti naše povijesti iz prošloga vijeka, ne

mogu se ostaviti nespomenuti oni genetički uzroci, koji su doveli do tih opreka. Tu su u prvom redu opreke rase, odgoja, socijalne i fizičke sredine, te su konačno na osnovi svih tih razlika izgrađene dvije različite individualnosti.

Ušavši Strossmayer na horizontalnoj spojnici, to jest na spojnici zajedničke zapadne kulture, u naš narodni organizam, nije mogao proživljavati prošlost hrvatskoga naroda, jer je nije niti s krvlju baštinio niti s tradicijom kao sastavnim dijelom svoga bivstvovanja primio. Zato su njemu horizontalne veze, koliko su bile slične i jednake, bile isto tako važne, štoviše neke i važnije nego specifično naše samonikle tvorevine. Kao pretopljenik volio je novu socijalnu i narodnu sredinu, ali kao potomak strane krvi nije imao korijena u njoj, i obje te komponente, strana i domaća, postaju vidljive u njegovu značaju i radu kroz cio život. K tome dolazi prirodna sredina, koja je kod njega opće i individualne crte još više povećala i fiksirala. Slavonija, bogata i ravna, bez dohvatnoga horizonta, otvara daleke poglede i poput mora potiče na ekspanziju duha i snage, a time je povećana skladnost za one sveobuhvatne ideje, koje su se u njemu oplođivale što humanističkim općim idejama; a što kršćanskim zapadnim universalizmom. Iz toga niču ona tri stepena njegovih sveobuhvatnih zamisli: jugoslavenstva, sveslavenstva, a sve u cilju jedinstva zapadnog kršćanstva. U toj sveobuhvatnosti izgubio je Strossmayer s vida granice između onoga što je ostvarivo a što neostvarivo, i u toj nerazmjernosti između želja i mogućnosti iscrpeni su svi njegovi naponi. U veličinu njegovih zamisli nitko ne može sumnjati, ali iskustvo je pokazalo, da su neke bile pogrešne, očito stoga, što nije vidio, da ovdje na Jugu žive tri različita naroda, i što nije uzreo da hrvatski narod među njima predstavlja posebni kulturni i povijesno-psihički tip, te da tu postoji posebna supstancijalnost hrvatske psihe spram drugih supstancijalnosti i posebnih narodnosti. Nije Strossmayer zamijetio ili nije mogao zamijetiti - jer je u našu zajednicu ušao kao stranac, - da se od praiskona započeto formiranje hrvatske psihe razvojem sve više jačalo, pa da je ona kao relativna konstanta ostala dominantna do danas, te da se na njoj izgradio hrvatski narodni karakter, drugačiji od

karaktera svakoga drugog slavenskog naroda na Jugu. On je gledao samo spoljašnost, koja mu se jezičnom sličnošću činila jednakom, a nije vidio, da u prelijevanju dijalekata nije fiksirana jedinstvena psiha, pa da su književnici mogli uzeti bilo koji dijalekt za književni jezik i tako poremetiti književno jedinstvo, na kome se prvenstveno gradi narodno jedinstvo Srba i Hrvata. Tako je Strossmayer u duhu svojih općih pogleda i zamislio htio stvoriti zajedničku kulturu s jedinstvenim jezikom i toj kulturi dati novo nenarodno ime.

Dok se činilo, da bi jugoslavenska ideja mogla imati privlačivu snagu za okupljanje slavenskih naroda na Jugu u okviru bivše Monarhije, čime bi se u njezinu interesu suzbijale centrifugalne težnje, Srbi su joj bili protivni, jer su u njoj gledali zapreku svojim pansrpskim težnjama. Slovenci su joj pak stajali postrance zbog težnja na svoju narodnu individualnost. Ali, kada se je pokazalo, da se jugoslavenska ideja u svojoj provedbi može učiniti za njih nepogibeljnom, postala je u jedan mah objema simpatična, - njome se stala suzbijati samo hrvatska ideja, koja je mogla isto tako okupljati narode na Jugu u jednu cjelinu, kao što su to namjeravali da učine Srbi. Jugoslavenska ideja, bilo svijesno ili nesvijesno, stvarala je podvojenost samo u hrvatskim redovima i uništavala im tradiciju, koja je jedna od najvažnijih objektivnih činilaca i značajka u bivstvu naroda. Netom nestane svijesti o solidarnosti između onoga, što su prvašnji naraštaji stvarali, i onoga, što se danas stvara, - a to se sve povezuje tradicijom i narodnim imenom, - nestaje uopće naroda. Narod, koji ne zna što je jučer bio, ne zna ni što je danas. Strossmayer, htio on ili ne htio, netom je mjesto hrvatskoga imena uzeo za naše kulturno stvaranje jedno nepovijesno i tuđe ime, otvorio je putove za kidanje hrvatske tradicije, odnosno postavio prve početke težnji za uništenjem hrvatske narodne posebnosti, koja je vijekovima stvarana od onih tajnih unutarnjih sila, vezanih s metafizičkim, i postepeno izgrađivana prinosisima kasnijih naraštaja, koji su prinosi bili što samonikli a što asimilirani prema narodnom duhu. Na osnovi svega toga stvoren

je posebni kulturno-psihički hrvatski tip, koji mora nositi svoje historičko ime. Ništa ne umanjuje taj zaključak činjenica, da je Strossmayer i poslije osnutka Jugoslavenske akademije, odnosno poslije izgradnje svoje ideologije, upotrebljavao i hrvatsko ime, jer kultura

*Dr. Ante Starčević
(Snimka između 1861. i 1867.)*

- koja je najbitnija značajka naroda - ne može da ima drugo ime, nego ime naroda, u kojemu je nikla. Ne može da bude hrvatska kultura u isto doba i cjelina za nas i dio neke više i obuhvatnije kulture, jer kultura mora da bude posebna i narodna, dok jugoslavenska kultura nije bila ni jedno ni drugo.

Da je neuspjeh bio neminovan, svjedoči činjenica, koju je Strossmayer doživio, a bila mu je saopćena od najboljih prijatelja, kao od Čeha Riegera, da njegove zamisli o kulturnoj cjelovitosti na Jugu nisu uspjele, jer da je svaki narod i dalje stvarao kulturne vrednote u duhu svojih narodnih ideala i svoje posebne psihe. Posebice su Srbi odbacili od sebe svaku jugoslavensku ideju, pa se nisu povelili za Strossmayerom, da bi svojoj akademiji dali ime jugoslavensko, već jedino srpsko, i uopće su sva druga njihova kulturna stvaranja vršena u duhu srpskom.

Da će se stvoriti sinteza između najboljih odlika svih naroda na Jugu, kako se to pjesnički uvjeravalo, puki je romanticizam, jer sinteza se ne stvara prema unaprijed određenim osobinama, već do sinteze dolazi životom, a koje će osobine u životu prevladati, to ne zavisi od nakana, već od stvarnih psihičkih dispozicija, snaga i kombinacija. Mi danas dobro vidimo, koje su osobine u zajedničkom životu prevladale, a znademo i zašto su prevladale. I najbolje hrvatske osobine bile su stalno suzbijane i nisu smjele doći do izražaja i razvoja, i to ne samo u Srbiji, već, utjecajem viših sila, ni kod nas. Osobe su predstavnici dobrih i loših narodnih osobina, a po osobama, koje se stavljaju na čelo uprave, institucija kod nas, vidi se najbolje, koje su osobine poželjne.

Tako Strossmayer nije uspio niti u svojoj ideologiji da stvori jedinstvenu kulturu, niti da stvori zajedničko ime, a niti da se stvori kulturna sinteza, a sreća je, da nije uspio.

Da je Strossmayer živ, on bi bio vidio, da se je njegov put u kasnijem nastavku izgubio u stranputicu. Mjesto da je hrvatski narod proširio svoja prava i dobio i ona, koja su mu u bivšoj Monarhiji bila uskraćivana, stvorila se je kod jednoga etnički srodnoga dijela hegemonistička težnja i Hrvatima se uskraćivalo ono, što su prije imali. Bio bi dalje vidio, da je jugoslavenstvo, mjesto da bude sinteza svih naroda na Jugu, kako je on, pa bilo i pogrešno, zamišljao, uzeto kao izlika, da se Hrvatima kroz vjekove stvorena narodna posebnost uništi.

Starčević je polarna opreka Strossmayeru, i po svojim rasnim osobinama, i po prirodnoj, socijalnoj i kulturnoj sredini gdje je nikao, a ponajviše - bila to rezultanta svih tih činjenica ili neka prirodna tajna - po svojim individualnim crtama. Starčević je sin kršne i siromašne Like, i tu tom kraju, punom prirodnih osobitosti, usisao je on krvlju, tradicijom i prirodom svoj posebni karakter, svoju vlastitu individualnost, koju nisu mogle izbrisati ni klasične ni teološke nauke. Starčević je ekskluzivan poput brđana-seljaka i odbija sve, što nije baštiniio. Zato su bila poglavita uporišta njegovoj ideologiji povijesti i

tradicija. A kako je bilo jedno i drugo konkretizirano u hrvatskoj državi, bio je logičan zaključak njegove ideologije - hrvatska država. Počeci naroda doista idu u pretpovijesno doba, pače stoje izvan povijesnoga kruga kao neka mističnost. Organizacijom dr'ave počinje se povijest, zato su red i disciplina glavni osnovi dr'ava. Za ostvarenje reda i za organizaciju prava potrebni su principi, jer narod instinktivno ne će anarhije, već hoće da u poretku stvara svoju kulturu, svoje gospodarstvo i upravlja sam sobom, odnosno hoće da bude subjekat svoje sudbine, a ne objekat tuđega iskorišćivanja.

Posve je shvatljivo, da narod, koji je dobio najprije svijest o sebi kao posebnom biću, a kasnije je tu svijest razvio do nacionalne svijesti, da je takav narod morao svako pomanjkanje bilo koje značajke osjećati kao nedostatak svoga narodnog bića. U njemu su se stoga morale rađati težnje za punim jedinstvom i cjelovitošću svih osobina, kao jezika, običaja, prava, kulture i države. Posebice svaki narod morao je nastojati da ostvari dvije poglavite značajke svoje narodnosti, državu i kulturu. Ako je poglavita značajka naroda kultura, a ono je savršenstvo i gotovo bih rekao završetak u izgradnji naroda - država. Nacija ima prirodnu težnju da stvori državu, a kada joj to ne uspije, završena je izgradnja samoga naroda, jer mu je u državi dana puna mogućnost, da može razviti i sva ostala latentna svojstva. Država mu daje pravo na opstanak, ona predstavlja njegovu harmoničku cjelovitost i u vlastitoj domovini i u okviru drugih država. U drugom redu, bez države ne mogu se pravo razviti ni gospodarstvo ni kultura, a ni urediti socijalne prilike. Država, pored toga, ukoliko ona stvara zajednicu udesa i ukoliko se u njoj vrše proživljavanja zajedničke prošlosti, djeluje, kao i kultura, kao vrlo jak element u stvaranju i uzdržavanju naroda, gotovo jače - kako dokazuju primjeri iz povijesti - od svakoga drugog elementa. Neki su narodi izgubili svoju kulturu, štoviše, i svoj jezik, a ostala im je u svijesti samo negdašnja njihova država. I ta uspomena ispunjala je njihovu dušu i dala im snage, te su se oslobodili i opet izgradili i naciju i državu. Kod Poljaka i Čeha je uspomena na nekadašnju državu podržavala u narodu svijest o vlastitoj

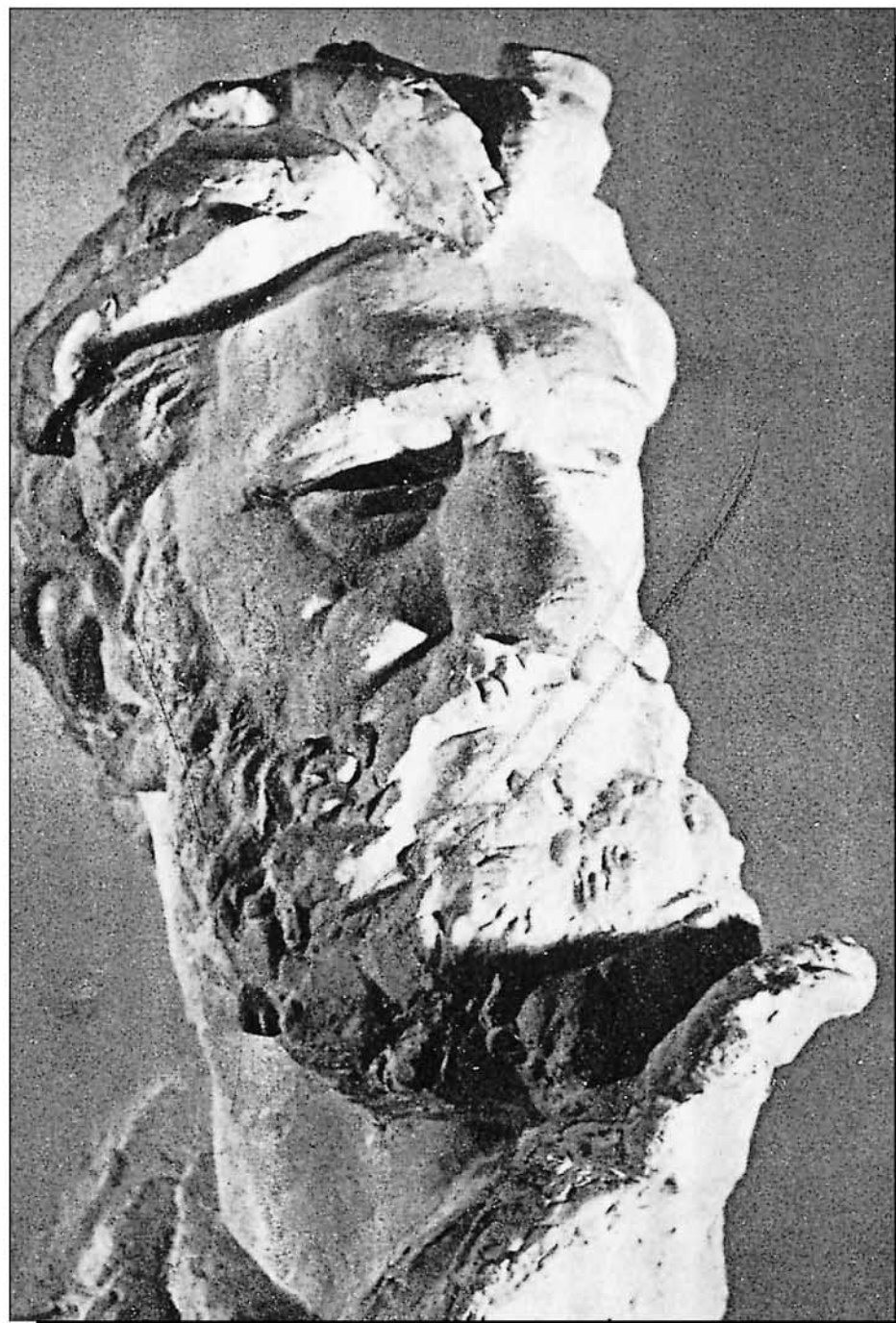
posebnosti, i premda su im propale države, a i narodna kultura je bila - osobito kod Čeha - tako otančala da je jedva bitisala, ipak ih je država kao ideja spasila.

Posljedica nedostatka državne ideje vidi se najbolje kod Slovenaca u onoj fluktuaciji slovenačkih stranaka i programa, po kojima se ni sada ne zna što oni hoće, i osim trenutnih interesa ne vidi se pravi i određeni cilj za budućnost.

Starčević je jasno vidio potrebu države, pa je upro sve svoje duševne

snage i postavio kao životni program zahtjev, da Hrvati moraju na osnovi historičkoga prava i živoga narodnog organizma stvoriti vlastitu državu na onom području, na kojemu je negda ona postojala. On u tom ide tako daleko, da na jednom mjestu svojih spisa veli: "Makar Hrvatska bila uru dugačka ili uru široka, makar bilo u njoj samo pet Hrvata, neka ih je samo pet, ali da su slobodni".

Ali da ideja države, kao stvarajući element naroda, bude živa, narod treba da u državi vidi svoje djelo, jer mi samo

Glava Ante Starčevića (Fran Kršinić)

takvu državu kao svoju proživljujemo. Hrvatska država bila je stvorena i uređena prema našoj psihi i prema našim potrebama. Hrvatska i srpska država u prošlosti nisu jedno, niti su stvorene od istoga subjekta, niti jednako uređene, pa mi samo u hrvatskoj državi vidimo emanaciju naših stvaralačkih snaga, dok je srpska država u prošlosti, nama, objektivno uzeto, isto tako strana, kao njemačka, poljska, francuska i svaka druga država u Evropi, makar nam Srbi i bili etnički bliži od njih. Ne može se stoga hrvatskoj djeci u školama prikazivati srpska država kao njihova domaća, jer u njoj nisu Hrvati proživljavali svoj udes i stvarali svoje kulturne vrednote. Tako isto srpska djeca ne mogu hrvatsku državu proživljavati kao svoju. Ne može se u školama vještački stvarati suosjećanje za nešto, što nije bilo naše, potom ne može ni danas da bude naše, jer nije prema našem narodnom duhu stvoreno.

Starčević govori kao učitelj, da pokaže narodu prave putove. Njegovi govori su kratki, rečenice zbijene i sažete, kao da su iz stanca kamena isklesane, pune su misli, bez kićenosti i velikih fraza. Govor je to neposredan, kao da ih njega progovara sama mati zemlja i naša prošlost. Iz njegovih sastavaka vidi se ličnost velike načitanosti i obrazovanosti, posebice klasične, ali i moderne. Od klasičnih pisaca najviše voli Tacita, koji u zbijenosti stila, a s obiljem misli, etičkih pouka i aforizama predstavlja jedinstvena pisca, možda najjačega iz stare latinske klasične literature.

Strossmayerovi su govori protkani svjetskom obrazovanošću, rečenice su mu dugačke, s bujicom riječi a s manje misli, ali logično izgrađene, a s ukusom provedene; pune su citata ili idejnih veza s kršćanskim piscima iz svih vremena, posebice iz francuskih crkvenih pisaca i govornika novijega i najnovijega doba (Bossuet, Lacordaire, Dupanloup). Sve to odaje bogat duh, ali ostavlja dojam, da hoće blistavim stilom više očaravati nego poučavati. Ako je istina, kako kaže Buffon, da je stil čovjek i da se u njemu očituje psihična fiziognomija čovjeka, to i bez poznavanja života i jednoga i drugog Hrvata naše nedavne prošlosti vidimo u njihovu stilu jasno ocrtane odvojene ličnosti s velikim oprekama, koje su se prenijele i na njihov lični odnos, pa se nisu premostile

Studija za spomenik Anti Starčeviću (Rudolf Ivanković)

ni iza sastanka i pomirbe u Krapinskim Toplicama.

Prigovaralo se Starčeviću zbog ličnog stava, zbog oštih i jetkih napadaja na svoje protivnike. To je kod njega u stvari i bilo. Ali, ako se pomsili, da muževi stvaraju povijest, pa ako se k tome još nadoda, da ideje ne niču iz gomila, već se rađaju kod pojedinaca, onda su pojedinci odgovorni za ideje, a ako oni još hoće da budu i vodeći članovi u javnom životu, onda su odgovori i za provedbu ideja, jer bi one ostale bez njih mrtve. Jasno je stoga, da se ne može uništiti ideja, ako se prije ne odstrane s odgovornih mjesta oni, koji su se pokazali

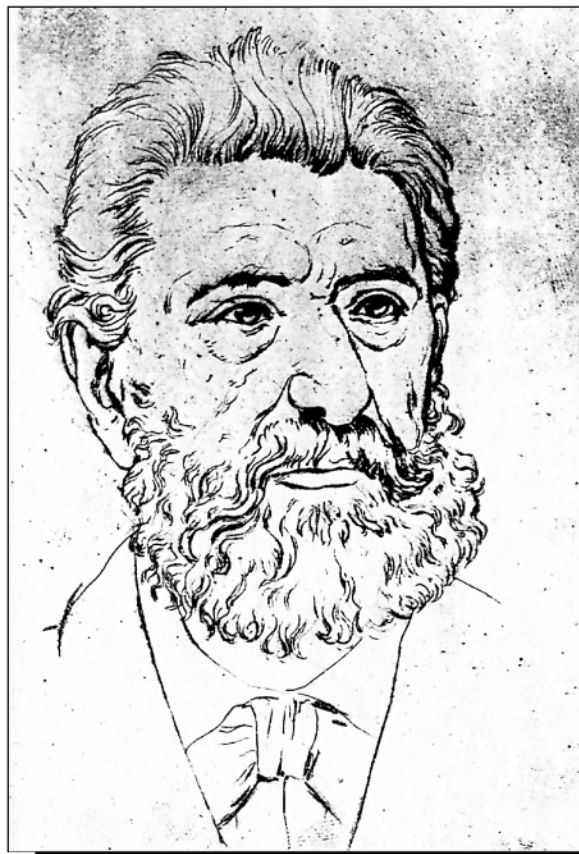
nesposobni, da dobru misao provedu. Još je gore, ako su pojedinci kao vodeći ljudi počinjali pogreške, jer objektivno uzeto, pogreška i izdaja mogu imati za narod iste kobne posljedice. Moglo bi se, štoviše, poći i dalje te ustvrditi, da odmetnici, makoliko ih tuđe vlasti štatile i postavljale na prva mjesta u upravi i u institucijama, nikada nisu za opstanak narodni toliko pogibeljni koliko ljudi neodređena značaja, koji se guraju u prve narodne redove i tako dolaze u priliku da odlučuju sudbinom naroda, jer one prve prati narodni prezir, te tuđinske vlasti preko njih vrše dominaciju ali ne politiku, pa oni stvarno ne

predstavljaju nikoga u narodu. Drugi se pak zaštićuju nekom dobrom voljom, politikom nužde, te prikupljaju oko sebe ljude manje otporne, pa oni u vječnim kompromisima i pogreškama vode narod iz neuspjeha u neuspjeh. Tako naši naponi, često vrlo zamjerni, i započeti s puno nade, bili su njihovom krivnjom ili pogreškama Sizifov posao. Trebalo je, da se naraštaj za naraštajem vraća na polaznu točku, trebalo je, da se najprije ispravljaju pogreške političkih vođa, a onda da se započne pozitivnim novim građenjem i novim koraćanjem k željenom cilju. Tako je bilo g. 1102., 1527., 1868., 1918., i t. d. Dok su ovako politički neuspjesi bili očiti, gradile su se kule u zraku, pa se narod uljuljavao u utopije. Mjesto da se narod politički odgaja i da mu se stavi pred oči stvarnost i mogućnost uspjeha, nicali su u Hrvatskoj sveobuhvatne ideje ilirstva, jugoslavenstva, sveslavenstva, svečovječanstva itd. Starčevićev je stav bio jasan: svi oni, koji su se pokazali nesposobnima, ili po lošoj ideji ili po lošoj provedbi ideje, ili su makar i nehotice upadali u pogreške, moraju se odstraniti sa vodećih mjesta u javnom životu. Tako se imadu tumačiti njegovi van-

redno oštri napadaji protiv ondašnjih prvih ljudi, koji su inače na drugom polju dali lijepih prinosa našoj kulturi. Starčeviću je najviše ležao na srcu uzgoj karaktera, a to je i shvatljivo, jer je vidio štetnu kolebljivost među inteligencijom, stvorenu ukrštavanjem različitih geopsiha i kultura, i jer je znao, da se mali narodi samo tako mogu spasiti, ako svaki član naroda s uvjerenjem i požrtvovnošću vrši dužnost i ostaje na svom mjestu. Od njega potječe izričaj "pokvarena gospoda", koji je kasnije prihvatio Stjepan Radić. Da nam Starčević ne prednjači ni svojom naukom, ni svojim radom ni ičim drugim, a da nam prednjači samo karakterom, zasluživao bi da mu se podigne vječni spomenik u srcu svakoga Hrvata za sva vremena.

Kako je hrvatska država bila u toku povijesti od jačih

sila rasparčana, Starčević ju je htio izgraditi na osnovi historičkoga državnog prava, zato je i sve stanovništvo, koje se u doba Turaka k nama uselilo, smatrao Hrvatima. No ako je to i bilo u nesuglasju sa suvremenim prilikama, kako mu se prigovaralo, nije on to tražio na osnovi imperijalističkih zahtjeva, jer on sam o tome piše ovo: "Pokazasmo da kod nas nema govora ni mjesta nikakovu nagonu (sili), nego da mi ne bi htjeli ni primiti nadvladani ili kako drugačije prisiljeni narod. Kod nas vrijedi samo razumno osvjedočenje, slobodna volja, prava vjera na zajedničku korist. Dok ne bude

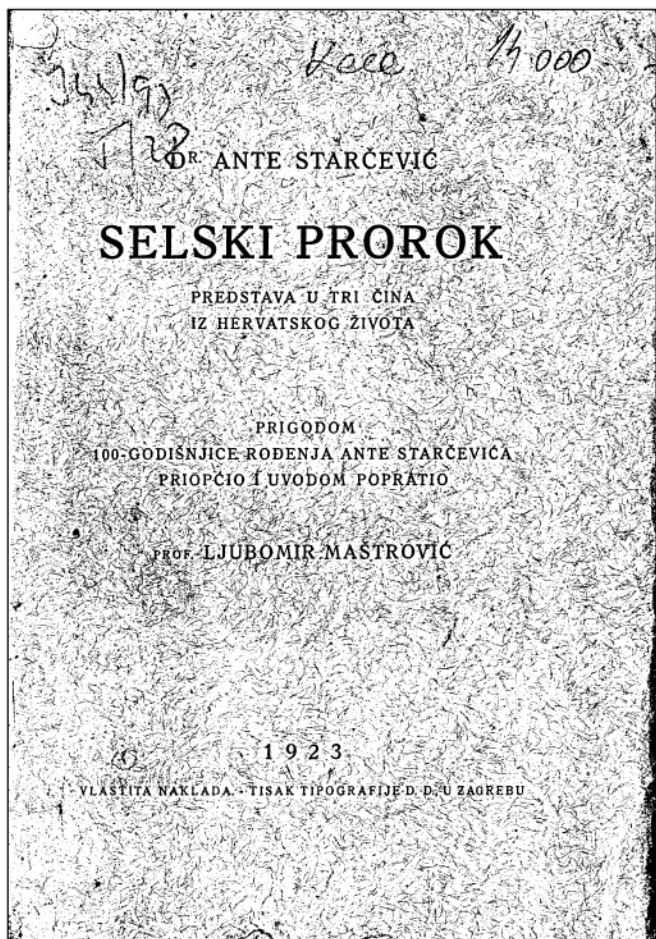

Ante Starčević
(Bakropis Ante Kumana)

toga, neka ostaje svatko kod sebe". Iz ovih Starčevićevih riječi jasno se vidi, kako po njemu sloboda i samoodređenje imadu u svemu prednost.

Stojeći na historičkomu državnom pravu, a hoteći ga ostvariti, Starčević je vidio protivnike toga ostvarenja u svim onim državama, koje su se s vremenom proširile na teritorij bivše hrvatske države. U prvom redu, prema ondašnjim političkim prilikama, vidio je Beč i Austriju, a kasnije i Peštu i Madžare, a onda redom i druge iza njih.

Starčević goji prema slavenstvu politički najveće nepovjerenje, i to mu se s jedne strane zamjeravalo. Ali kasniji povijesni događaji dali su mu i u tome potpuno pravo. Prije svega, stajao mu je pred očima primjer Poljske, koja je bila raskomadana i ugnjetavana od Rusa Slavena, a drugo, kao temeljni poznavalac razvoja naroda znao je, da se politika vodi interesima, a da kod toga ne odlučuje srodnost ni jezika ni krvi. Slavenki narodi su se kasnije oslobodili i gotovo svi dobili svoje države, ali spram slavenkih manjina oni postupaju jednako, a možda još i gore, no što su postupale neslavenske države. Mi Hrvati imamo također žalosno iskustvo

o slavenskoj solidarnosti, jer su na pr. hrvatski zastupnici u bečkom parlamentu uvijek odlučno stajali na strani Čeha u njihovoj borbi protiv Nijemaca, dok su nam Česi to kasnije vratili poznatom slavenskom solidarnošću. Na početku svjetskoga rata slavenska Rusija žrtvuje londonskim paktom nacionalni posjed tujoj neslavenskoj državi iz svojih egoističnih interesa.

Za Starčevića je slavenska solidarnost prazna fraza, a razglašena slavenska misija nije drugo, nego imperijalistički podvig najjačega slavenskog naroda.

Značajno je, da je tako o panslavizmu mislio u ono doba i veliki češki publicist Karel Havlíček-Borovsky, koji je kazao, da ako Česi moraju izgubiti svoju narodnost, da je svejedno, hoće li postati Nijemci ili Rusi.

Ali sveslavensku kulturnu ideju, kao što i svaki osjećaj neke naročite solidarnosti među Slavenima zabacuje jedan učenjak, koga nitko ne će i ne može prekoravati, da ga je kod toga vodilo neraspoloženje ili predrasuda protiv slavenstva, a to je prvi predsjednik čehoslovačke republike Toma Masaryk. On ovako piše: "Nema u stvari nikakvih uzanih veza između Čehoslovačke i drugih Slavena. Što uopće znači za nas riječ "slavenski"? Naša cijela starija

generacija bila je njemački odgojena, a ja isti sam, osim pučke škole, dobio svu drugu obrazovanost na njemačkim zavodima, pa su uopće bile naše kulturne veze s njemačkom, francuskom i engleskom kulturom uvijek odlučne."

A zar su nam ostali slavenski narodi u zajedničkom životu dali jamstvo, da ne ćemo biti iskorišćivani i da će naša ljudska i narodna prava biti bolje zaštićena nego što su bila u zajednici s neslavenskim narodima? Nipošto; naprotiv čini se, da oni svojim postupcima rade sami za rehabilitaciju onih neslavenskih naroda.

Starčevićovo je vrhovno načelo bilo, da se hrvatski narod mora pouzdati samo u Boga, u svoja prava i svoje snage, i odatle je stvorio geslo: Bog i Hrvati!

Pored tih spoljašnjih protivnika u stvaranju hrvatske državnosti na osnovi historičkoga prava, Starčević se je imao u unutrašnjosti boriti protiv sloja ljudi što labilna i neodređena značaja, što beznačajnih i anacionalnih, a što pokvarenih, koje je on nazvao "slavosrbima". U prvom redu to su ljudi, koji su već po nasljeđu i odgoju spremni na sve kompromise. Nemajući svojih vlastitih principa, za koje se bore i zalažu, sretni su, da nađu bilo kakvu formulu, kako će drugome služiti. Za ove je Starčević upotrebljavao još i izraz ropska pas-

DR. ANTE STARČEVIĆ

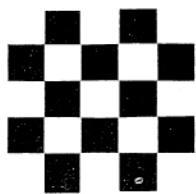
NJEGOV ŽIVOT I NJEGOVA DJELA.

APISAO
KERUBIN ŠEĀVIĆ.

mina. Ali imade među njima i ljudi, koji ne bi htjeli svijesno služiti tuđincu, no nacionalna svijest je kod njih slaba ili što su bili strana podrijetla, ili što su loše odgojeni te ipak tuđinu i nehotice služe time što stoje postrance od svih napora narodnih u borbi za slobodu. Osim toga vrše oni na drugi način poguban utjecaj u narodu, što zbog težnje za slogom, za jedinstvom, za kompromisom odbacuju i svoje narodno ime i uzimlju tuđa imena, prave kompromise i u pitanju narodnog opstanka i narodne časti, navodeći sve moguće socijalne i geografske isprike, da Hrvatska tobože ne može biti slobodna i samostalna, jer joj fale ekonomski uvjeti za to. Starčević ovima posljednjim odgovara ovako: "Napokon mi vama iskreno ispovijedamo, da je pripovijetka o siromaštvu, slaboći i o malenkosti Hrvatske, tuđe bilje, usađeno po rastrganom narodu hrvatskom, samo za to, da ovaj narod izgubi pouzdanje u se i tuđincu se time lakše u naručaj baci".

Kako ni jedan narod ne može stajati bez veza kulturnih i političkih u svijetu,

OTAC DOMOVINE

ANTE STARČEVIĆ

Izdanje Glavnoga ustaškog stana, Zagreb 1942.

Starčević je smatrao veze sa zapadnim svijetom i kulturama za Hrvate kao najprirodnije i najkorisnije. Tako on poklanja svoje simpatije Rimljanima, ali onima iz doba republike, kada su živjeli siromašno i isticali se čvrstoćom karaktera. Osim toga Rimljani su mu bili uzor kao državotvorni elemenat. O Grcima je imao nepovoljno mišljenje, štoviše, on je držao, da su Grci svojom gramzljivošću za užitkom i nesposobnošću za stvaranje države rastočili i samu rimsku državu, što je kasnije dobrim dijelom i povijest utvrdila. Isto tako nepovoljno mišljenje ima Starčević o Bizantinima, gdje se grčka puzavost udružila s orijentalnom despocijom, pa je s tim osobama Bizant otrovno djelovao na blakanske narode. Posebnu naklonost imao je Starčević prema braći muslimanima u Bosni, za koje je držao, da se u njihovu plemstvu ušćuvao rasno najčistiji dio hrvatskoga naroda.

Sve to za nas nije novo, osobito simpatija Starčevića za Zapad, jer se hrvatski narod već na početku svoje povijesti slobodno opredijelio za zapadnu vjeru i kulturu. Prema tomu i Starčevićovo gledanje ide utrenicima stare hrvatske povijesti.

Da se vidi, kako Starčević shvaća demokratski princip i narodni suverenitet, evo ovdje iz mnoštva aforizama, filozofskih, etičkih, naučnih, samo nekoliko redaka:

"Vladar, koji progona ili ne štuje pravo svoga naroda, prestaje biti zakonitim vladarom i naprama njemu ni jedno udo naroda nema nikakav obzir". "Svetost vladara naprama narodu stoji samo u svetosti, kojom on smatra i štuje pravo naroda". "Zakunimo se na svetom grobu naših mučenika, a to je grob sve naše domovine, zakunimo se, da ćemo dostojno osvetiti oce naše, a osveta nam budi svih nas sloboda, jednakost i bratinstvo".

Kako se vidi, Starčević nije izmislio svoj program, već on ima korijen u tisućljetnom životu hrvatskoga naroda, a zasluga je Starčevićeva genija, da ga je pročitao, jasno formulirao i narodu predao.

On hoće, da Hrvatska bude slobodna, nezavisna i cjelokupna.

Za taj cilj žrtvovao je svoj život, radi njega se odrekao obiteljskoga života, društvenoga položaja, bogatstva i ličnih probitaka; radi njega je trpio progonstvo, zatvor i siromaštvo.

Starčević je svom narodu poklonio sve svoje tjelesne i zamjerne duševne sile. Njegov život i nauka posvema su se poklapali.

Starčević nam je bio vođa, učitelj i prorok. Vođa, koji je formulirao politički program, pokazao cilj i putove, kojima treba da do njega dođemo. Učitelj, koji je pokazivao pozitivne sile, u prvom redu nacionalnu hrvatsku svijest kao najbolje sredstvo za postignuće našega cilja, a i negativne sile, koje ćemo na putu naći i protiv kojih se moramo boriti. Konačno Starčević je bio prorok, koji je narodu

doba, pa borba protiv Austrije, koja je taj nacionalni princip kod manjih naroda nastojala spriječiti. Ali u Starčevićevoj nauci ima više od toga suvremenog mu duha; njegov program je za nas vječan i vrijedit će sve dotle, dok hrvatski narod ne bude slobodan i nezavisan, a i kada bude, uvijek će se narod sjećati svoga najvećega neimara i radnika u istoj osobi.

Baš u tome leže i veliki uspjesi Stjepana Radića i dra Vlatka Mačeka, što su oni hrvatski program proširili na široke seljačke slojeve i dali mu jači socijalni sadržaj. Ali što su oni od vođa

Postavljanje temeljnog kamena Starčeviću domu u Zagrebu – dra Antu Starčevića vode ispod ruke Eugen Kumičić (zdesna s cilindrom na glavi) i dr. Mile Starčević (slijeva)

navijestio bolju budućnost, koju mu je Providnost odredila, i propasti despocija, za koje veli da se nikada ne popravljaju.

Iako stranka, koju je Starčević osnovao, nije izvršila ona očekivanja, koja su on i narod u nju polagali, ipak je Starčevićeva ideja i danas živa i ona je postala baštinom cijeloga hrvatskog naroda, i njegov program nije više program jedne stranke, već svih nas.

Veliki su ljudi posvuda upućeni u svome djelovanju na društvo, jer se ni oni ne dadu iščupati iz duševnih sila i struja vremena, pa su i oni ograničeni na doba svoga života i na onaj stepen razvoja, koji je bez njih ili s pomoću njih u društvu stvoren. Tako se u Starčeviću odražava nacionalni princip onoga

jedne stranke postali vođama cijeloga naroda, glavni je razlog taj, što je cio narod osjetio, da će se preko njih na široj osnovici ispuniti bitni dio Starčevićeva programa, a to je nezavisnost Hrvatske.

Zato smatramo, da nam je dužnost, da prigodom 40. godišnjice smrti Ante Starčevića evociramo svijetlu njegovu uspomenu i da tu godišnjicu dostojno proslavimo, kako dolikuje našoj nacionalnoj svijesti i našem narodnom ponosu.

(Konferansa za Starčevićevu proslavu u kazalištu, koja se nije održala. Objavljeno u zborniku Dr. Ante Starčević. O 40. obljetnici smrti, izd. Pramac, Zagreb, 1936.)

HRVATSKA DANAŠNJICA I ANTE STARČEVIĆ

(Uz 180. obljetnicu rođenja Oca Domovine)

Prihvativši sa zadovoljstvom i zahvalnošću poziv Hrvatskoga društva političkih zatvorenika da u Gospiću, u zavičaju Ante Starčevića, progovorim o Starčeviću u hrvatskoj današnjici, odnosno, o hrvatskoj današnjici i Anti Starčeviću, ponajprije mi je na pamet palo Starčevićovo štivo "Prizor iz života", objavljeno u "Nevenu" 1853., dakle, prije punih sto i pedeset godina. Već u prvoj rečenici toga putopisa – eseja Ante Starčević veli: "Kako se dojde novom cestom iz Karlovca put Senja do podnožja Kapele, svakoga putnika, a osobito Hervata, koji je barem nekoliko časaka vremena odkinuo, da namjesto da se od povijsa do groba uči tuđe jezike, i uopće razviće duha tuđega, koji je, velim, namjesto toga, barem nekoliko časa prikazao svojoj domaćoj događajnici – takvoga čovjeka mora da na podnožju Kapele obuzmu nekakova osobita čuvstva".

Zamjetljivo je da se već na samom početku putopisa, u navedenoj rečenici, tridesetgodišnji Starčević očituje kao politik, etik i domoljub, koji ustaje protiv "duha tuđega", protiv tuđinštine, ksenomanije, koja je u doba Bachova apsolutizma, kada je to pisano i tiskano, prožimala sveukupno hrvatsko društvo, to više što je i službeni jezik u tome kratkotrajnom razdoblju bio njemački. No, uz to je, kao što svjedoče onodobni, pa i kasniji pisci, u građanstvu bila vrlo jaka germanofilija, štoviše, germanomanija, kao što je danas, u istom tom sloju, nazočna upravo bolesna anglofilija ili, točnije, amerifikacija, koja nedvojbeno poprima patološke oblike amerikanomanije. Svjedoci smo činjenice da se "od povijsa do groba uči tuđe jezike", kako Starčević kaže, te da engleski jezik na svakom koraku, poput prljave vode koja je provalila iz kloake, preplavljuje Hrvatsku, tako reći, od dječjih vrtića do staračkih domova, od črčkarija po zidovima (koje globalistički snobovi kolonijalnoga mentaliteta proglašavaju umjetnošću grafita, omalovažavajući tako istinska graditeljska umjetnička djela, koja grafiti nagrđuju), pa preko natpisa na trgovinama i naslova u novinama, do dalekovidničkih zaslona. Tuđinština je danas u svakoj pori hrvatskoga života, jer to nije samo pi-

Piše:

Dubravko HORVATIĆ

tanje jezika, nego i svega onoga što tuđi jezik sobom nosi. Globalizacija, koja je samo eufemizam za imperijalizam američke (kulturne) politike, iskazuje se ne samo u jeziku, ne samo u književnosti ili glazbi, nego i u načinu odijevanja i načinu prehrane (od traper odjeće do Mc Donald'sa), u upravo majmunskom oponašanju svega tuđega, pa se zato i svaka nastranost, koja dolazi sa Zapada, proglašava kulturnom stečevinom.

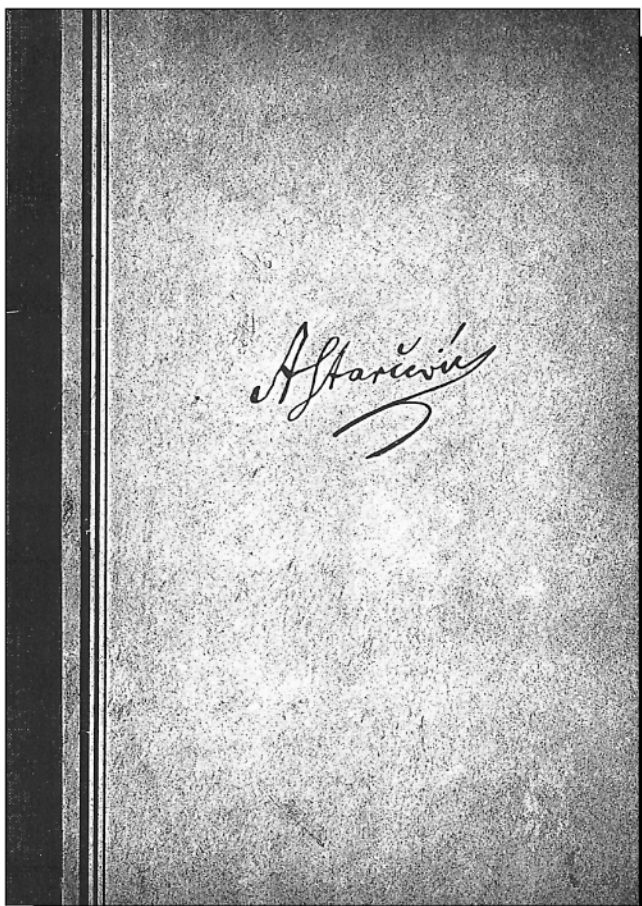
Nedavno, nema tome ni godinu dana, trenutni je ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske, drug Šime Lučin, izjavio da su u Europi već dvadeset godina normalna pojava tzv. gay-parade (što bi se pučki reklo, veselice pedera i lezbača), pa da ih i mi trebamo imati, ako hoćemo "učiti u Europu". Još je veću glupost, iako je to priličito teško, ipak izvalio trenutni predsjednik Republike Hrvatske, drug Stjepan Mesić, i to

prigodom proslave 100. obljetnice Društva hrvatskih književnika u prosto-rijama toga Društva usred Zagreba, godine 2000., samodopadno rekavši da, kad uđemo u Europu, ne će biti ni nacionalnih književnosti, smatrajući to, u svojoj ograničenosti i primitivnosti, očito, nekakvim velikim dostignućem. Ta osoba, koja je 30. ožujka 1967. u Saboru SR Hrvatske kao zastupnik zahtijevala kazneni progon svih koji su glasovali za Deklaraciju o položaju i nazivu hrvatskoga književnoga jezika, ne zna, naravno, da je jedna književnost – jedan jezik. Kao što je u gotovo njegovim svim izjavama posve uzaludno tražiti ikakvu logiku, tako ju je uzaludno tražiti i u navedenoj, te se zapitati – kojim bi to onda jezikom pisali ne samo hrvatski pisci, nego i francuski, talijanski, njemački itd., kad ne bi bilo (ili po njegovu, kada ne bude) nacionalnih književnosti? I dok Francuzi, Slovaci i Mađari imaju zakone o zaštiti francuskoga, slovačkoga i mađarskoga jezika (svojedobno je "Hrvatsko slovo" tiskalo u cijelosti i francuski i slovački zakon), zakone, na temelju kojih se izriču visoke novčane globe onima koji ne poštuju te jezike ili se o njih ogrješuju, u nas se izvorni hrvatski jezik potiskuje iz javne uporabe, proglašava ga se arhaičnim, čudačkim itd., a na račun još uvijek vladajućih srborusizama, te svakodnevno nadolazećih angloamerikanizama.

Godine 1867. Ante Starčević je napisao: "Štokavštinom se služi većina naroda, s njome ne može se ni jedna sestra joj, ni čakavština, ni kajkavština usporediti. Ništa, dakle, drugo, nego držati se nje i kititi, poljepšavati i obogaćivati je također uredom njezinih obih sestara". No, toga se stajališta i naputka malo tko drži, nego se, protivno njemu, mehanički preuzima strano, angloameričko nazivlje. Ovdje valja napomenuti da se američki (kulturni) imperijalizam provodi uglavnom nenasilnim putovima, poput onih koje su u antici provodili Heleni: njihova je trgovina proširila prostor helenske kulture od Sicilije do Crnoga mora, bez ognja i mača, za razliku od rimske (kulturne) ekspanzije. Međutim, u nas ne samo nehrvatski i protuhrvatski vlastodršci i njihovi novinari, nego i mlaki i lji-

Spomenik nad grobom Ante Starčevića
u [estinama (Ivan Rendić)

Izabrana djela Ante Starčevića.
Priredio dr. Blaž Jurišić, Zagreb 1943.

gavi oporbeni političari i novinari, često uspoređuju današnju Ameriku (tj. SAD) s Rimom. Starčević je 1878. u eseju "Grci, Rimljani, kršćani" pisao o Rimu ovako: "Vlastito ognjište bijaše Rimljaninu hram, u kojemu on štova duhe svojih starijih, bogove plemena... Na javnu mnijenju, na štovanju dr'avljana, staja čast i opstanak Rimljana. Vjera sa krepošću bijaše kod Rimljana tako svezana, da ih jedna bez druge ne mogaše živiti ni propasti... Rimljaninu prisega bijaše najveća svetinja..."

Može li se u takvom Rimu prepoznati današnja Amerika ili se pak može prepoznati u onome što Starčević naziva "grčtina", koja "ne podnosi slobodu, nego li razuzdanost ili sužanjstvo". Grci su trgovinici i darovima (sjetimo se, "Timeo Donaos et dona ferentes") širili svoj kulturni i životni prostor, kao danas Amerikanci i putem trgovine i putem raznih dobrotvornih zaklada (među kojima je Sorosova samo najrazvikanija), a tek su u skrajnjim slučajevima uzimali oružje u ruke, kao prigodom Trojanskoga rata, radi

ekspanzije u Malu Aziju, isto kao danas Amerikanci, radi ekspanzije u prednju i središnju Aziju (Irak, Afganistan). Amerika se, prema tome, ni u kojemu slučaju, ne može uspoređivati s Rimom, koji je bio duboko čudoredan sve do dekadentnoga carskoga razdoblja. **Charles de Gaulle**, koji se usprotivio američkom prijedlogu da sve postrojbe NATO-a nose američke odore, rekavši da ne može zamisliti francuskoga radnika, ratara i ribara u tuđinskoj uniformi, Charles de Gaulle, koji se zgražao nad američkim nemoralom, nad činjenicom da su, nakon Nürnberškoga procesa objesili njemačkoga feldmaršala **Wilhelma Keitela**, s kojim su prije toga potpisali ugovor o primirju i kapitulaciju, taj veliki Charles de Gaulle rekao je jednom prigodom da "Amerika je Kartaga, kojoj nije suprotstavljen Rim". Tu današnju Kartagu, Ameriku, u kojoj, kao i u antičkoj Kartagi, vladaju banke, droge i istospolni brakovi, ističu nam kao uzor nastojeći ju slijediti i u nastranostima, nehrvatski i protuhrvatski vlastodršci, ali tobožnji hrvatski opozicionari, gurajući se, u tzv. euroatlantske integracije (koje su samo krinka za angloameričku hegemoniju), odnosno, gurajući u njih hrvatsku zemlju i narod Hrvata. Starčević je 1867. napisao ove riječi, koje bi, da je danas živ, zasigurno ponovio. Ili, drugim riječima, Starčević je tada, prije stoljeće i četvrt, progovorio o našoj hrvatskoj današnjici: "Cijepaju narod na toliko stranakah, koliko ima tuđinacah, od kojih se oni čemu nadaju. Naučeni živjeti samo iz spleetakah, iz plazenja, iz izdaje, oni niti se šta poštena uče, niti što koristna po narod i domovinu rade. Pomoću izvanjskih neprijateljah, oni zasukuju narod i kažu u njihovo ime da sam Hrvati nije zato da svoj kruh reže, nego da mu ga drugi mora rezati i dijeliti.

To oni uče narod dok... svaki čovjek pod suncem voli biti svojim gospodarom, nego tuđim slugom. Kad ne mogu sami dospjeti, da narod u tomu duhu truju, oni zovu na pomoć smeće svih naroda: obrtraše inostranci Hrvatsku, svaki nam se barbar izdaje za autoritet, mi smo pod skrbištvom barbarah, mi smo tuđinci u našoj domovini, i rijetki nas se usuđuje reći da smo Hrvati".

Imajući na umu ove lucidne i nada sve aktualne Starčevićeve misli, zapitajmo se što se nama Hrvatima ulaskom u te "euroatlantske integracije" može dogoditi? Prije svega, poznato je da su članice – utemeljiteljice Europske unije već odavno zaključile da će uvijek postojati raskorak u razvitku, pa tako i u životnom standardu, između onih država, koje su tu zajednicu osnovale i onih, koje poslije, naknadno, njihovom milošću u nju uđu. Nadalje, Republika Hrvatska, iako još nije članica "euroatlantskih integracija", već ima negativnih iskustava s njima, koja se ili umanjuju ili prešućuju: primjerice, seljaci su u Baranji uzgojili, na zahtjev nizozemskih uvoznika i prema standardima Europske zajednice, tone i tone poljodjelskih proizvoda, prethodno uništivši sve što je već bilo zasaden i zasijano, a kada je trebalo te proizvode otkupiti, uvoznik je pilatski oprao ruke, rekavši da ne zadovoljavaju njegove standarde, iako su ih zadovoljavali. Što se zapravo dogodilo? Hrvatski poljodjelski proizvodi bili su samo pričuva za slučaj da njihovi vlastiti proizvodi ne uspiju. No, s obzirom da su njihovi vlastiti proizvodi uspjeli, hrvatski su seljaci mogli svoje proizvode baciti u smeće, ili, u najboljem slučaju, upotrijebiti kao gnojivo. Isto tako, Republika Hrvatska morala se odreći velikoga brodograđevnog posla za iranskoga naručitelja u lipnju prošle godine, a pod pritiskom SAD-a, tj. tzv. međunarodne zajednice, jer Iran je pod nekim vrstama sankcija, pa su taj posao preuzeli francuski brodograđitelji, iako je, ponavljam, Iran pod nekim vrstama sankcija. Tako su Francuzi dobili posao s Iranom za 12 milijuna dolara, a Hrvati za kompenzaciju posao s Amerikancima za 3 milijuna dolara. Jasno, hrvatski vlastodršci, tj. angloameričke sluge s Markova trga i s Pantovčaka nisu zbog toga ni prosvjedovali, a kamoli da bi poduprli hrvatske brodograđitelje.

Opravdanje za posvemašnju poslušnost prema tzv. međunarodnoj zajednici, tj. međunarodnom kapitalu multinacionalnih korporacija, koje upravljaju Hrvatskom, uključujući i pasju poslušnost i udvornost haaškom sudištu, navodna je bojazan od sankcija, kojom vlastodršci stalno straše lakovjerni hrvatski narod. (Uzgred, o toj je hrvatskoj lakovjernosti Starčević jezgrovito rekao: "Mi Hervati imamo dvije narodne mane: mi svakomu vjerujemo bez da promišljamo, i lahko zaboravljamo krivice koje nam drugi učine"). No, glede sankcija kojih se narod boji toliko, koliko i bezglavo čezne za EU, treba reći da vrlo ozbiljni, nepotkupljivi i neovisni hrvatski ekonomisti i gospodarstvenici drže da bi sankcije bile za današnju Hrvatsku zapravo spas: iskorištavajući ono što imamo, oslonivši se sami na sebe, na rad, a ne na mešetarenje, snizili bismo nezaposlenost (oko 24% pučanstva), dok bi se možebitnim ulaskom u EU ona još povećala, jer bi jeftinija radna snaga od naše (a to su Jugoslaveni, Albanci, Rumunji, pa čak i Kinezi) dobila prednost. I u tom slučaju, sadit će se, sijati i općenito proizvoditi ono što je potrebno euroatlantskoj međunarodnoj zajednici, a ne nama samima, kao u drugoj polovici 40-ih godina, kada su Hrvati u Hercegovini, umjesto žitarica, uljarica i duhana, po beogradsko-moskovskom nalogu, morali uzgajati pamuk. A što se pak tiče ulaska u NATO, htio bih vidjeti Hrvata, koji bi želio da mu unuk, sin ili on sâm pogine u Afganistanu, Iraku, negdje u Aziji ili na nekom budućem, možebitnom južnoameričkom ratištu. Uostalom, i nedavno slanje hrvatskih vojnih redarstvenika u Afganistan protivno je članku 7. Ustava Republike Hrvatske, koji glasi: "Oružane snage Republike Hrvatske štite njezin suverenitet i neovisnost i brane njenu teritorijalnu cjelovitost".

Iako smo postali već imuni na političarske nesuvislosti, besmislice i smicalice, ipak pretpostavljam da nam ni Mesić, ni Račan, ni Sanader, pa ni drugarica Antunović ne će tvrditi da se Kabul nalazi u Hrvatskoj, iako neki od navedenih (zna se, koji) besramno pristaju uz tezu da angloameričko sustavno ubijanje iračkoga pučanstva donosi "slobodu Iraku". A što se pak kršenja hrvatskoga Ustava tiče, ono je

postalo već dijelom vlastodržačkoga folkloru od 3. siječnja 2000. nadalje: dostatno je reći da je Ivica Račan, predsjednik vlade Republike Hrvatske, mešetareći hrvatskim teritorijem u Savudrijskoj vali, kolaborirajući sa svojim slovenskim partijskim drugovima (ne kažem – bivšima, jer se sve komunističke stranke na području

Studija za spomenik Anti Starčeviću
(Antun Augustinčić)

bivše jugotvorenine zovu SDP), neprijeporno izigrao Ustav Republike Hrvatske, što je kažnjiv čin, jer članak 8. našega Ustava izričito kaže: "Granice se Republike Hrvatske mogu mijenjati samo odlukom Sabora Republike Hrvatske". Dakle, zbog evidentnoga kršenja ustavnih odredaba, kada bi Republika Hrvatska bila pravna država, moralo bi biti suđeno predsjedniku države Mesiću, predsjedniku vlade Račanu, njihovom slugi Tomčiću i čitavoj njihovoj izdajičkoj kliki, a ne hrvatskim junacima na čelu s generalom bojnikom Mirkom Norcem.

Ante Starčević je jednom prilikom napisao da "Machiavelli izvadi iz povijesti preznamenito načelo: propade prorok, koji ne ima oružja". Upravo zato da bi propao prorok, a to je u ovom slučaju hrvatska državotvorna misao, oživotvorena u Hrvatskoj vojsci, Stjepan Mesić nasilno je umirovio pod kraj rujna 2000. sedam hrvatskih generala, te ih od

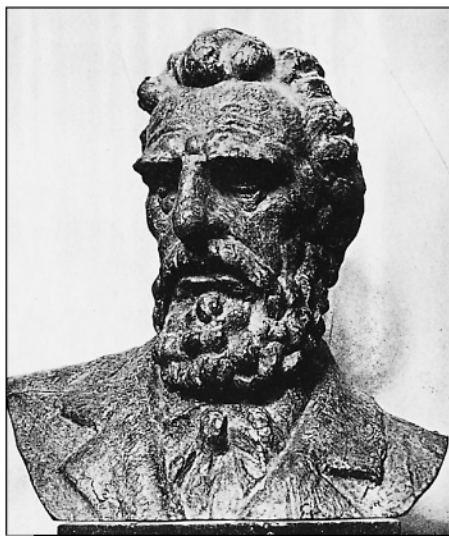
tada zajedno sa svojim domovinskim suradnicima i sa svojim inozemnim gazdama, pošto-poto želi onemogućiti tjeralicama, uhićenjima, robijama i lažima. Ordinarnu je laž izrekao taj tragikomični slugan, rekavši, odmah nakon njihova umirovljenja, da su oni ratovali u zagrebačkoj gostionici "Trnjanka", a ne na bojišnicama. Pa je li general bojnik Ivan Korade izgubio ruku u "Trnjanki" ili na južnom bojištu? Nadalje, i Mesić i njegova Vesna Pusić, kao i drugi pripadnici te crvene i orjunaške kamarile, neprestano lažu, govoreći o ulozi Hrvatske vojske u Hercegovini i Bosni, ne spominjući nikada ni jednom jedinom riječju sporazume našega pokojnoga Predsjednika Franje Tuđmana i predsjednika Predsjedništva BiH Alije Izetbegovića o ulasku Hrvatske vojske na teritorij tadašnje Federacije BiH, sporazume koji su potpisani u Splitu 10. travnja 1992. i 22. srpnja 1995. A kada je pak o tjeralicama, uhićenjima, suđenjima, presudama i robijama riječ, onda se stalno manipulira pojmom "civilnoga stanovništva", "civilnih žrtava". Dopuštam da su te navodne žrtve bile civilno odjevene, ali jesu li to doista bili civili? Jesu li Richard Sorge i Branko Vukelić, glasoviti sovjetski obavještajci, nosili usred Tokija odore Crvene armije, je li Mata Hari u vrijeme Prvoga svjetskog rata, usred Pariza, nosila njemačku uniformu? Iako su bili civili, ipak su ih japanske, odnosno francuske vlasti justificirale. U nas u svezi s kaznama stoji drukčije: oni, koji su možda i kažnjavali takve "civile", osuđuju se kao zločinci (i to na osnovi svjedočenja onih koji su, pred Hrvatskom vojskom, pobjegli nečiste savjesti u inozemstvo), a sve to pak pretpostavlja da je civilima (jugosrpskima) dopušteno da budu neprijateljski snajperisti, obavještajci i sl.

Kaznu onima, koji su takve kažnjavali, pretpostaviti je, određuju isti oni, koji su u Izvršnom komitetu SKH odmjeravali visine kazne Tuđmanu, Veselici i drugima, pa među njima i onima, koji su se s njima poslije slizali, kao Gotovcu ili Budiši. I još nešto u svezi s Hrvatskom vojskom. Prošle je godine savjetnik Stjepana Mesića za vojna pitanja, general Imra Agotić, prigodom neke zrakoplovne smotre, izjavio da Hrvatska vojska vrlo dobro surađuje

sa slovenskom vojskom. Okupiranu Svetu Geru na Žumberku nije ni spomenuo. Isto tako mogao je i naš pokojni predsjednik Tuđman reći da Hrvatska vojska dobro surađuje s JNA i četničkim postrojbama, i doista bi dobro surađivala, da im je dopustila da okupiraju Hrvatsku do crte Virovitica – Karlovac – Karlobag.

Kada danas čitamo Antu Starčevića, može nam se na trenutke pričiniti kao da piše upravo o našoj hrvatskoj današnjici. Na to upućuje već i ono što je navedeno, pa možemo reći bez ikakve dvojbe da je Starčević bio vizionar i prorok, ali ne u metafizičkom smislu. Njegova predviđanja, pretkazivanja događaja u budućnosti doimaju se kao proročanstva: godine 1878. neposredno nakon austrougarskoga zaposjednuća Bosne i Hercegovine, a četvrt stoljeća prije sarajevskoga umorstva prijestolonasljednika **Franje Ferdinanda** i njegove trudne supruge **Sofije** revolverskim hitcima srpskoga terorista **Gavrila Principa**, Starčević reče "da će svi Habsburgi još groznije plakati nad zauzećem Bosne i Hercegovine". Starčevićeve prosudbe i rasudbe, koje se doimaju kao proročanstva, izviru iz promišljanja ne samo njegove suvremenosti, nego i prošlosti. Povijest mu je, kako sam veli, "najčvršća poluga za velike čine" naroda, kao i velikim državnici- ma prošloga stoljeća De Gaulleu i Tuđmanu. Jasno mi je, kada čitam Tuđmanu, da je Starčević znatno utjecao na nj, čime se naš pokojni Predsjednik ponosio, ali me pri čitanju De Gaulleovih misli uvijek iznenađuje koliko su sukladne sa Starčevićevim stajalištima. Kao i netom spomenuta dvojica, Starčević je u mješavinama "kozmpolitsko- etetističkim", kako veli Tuđman, odnosno u "supranacionalnom stroju", kao o "kamufiranju nacionalne abdikacije", kako veli De Gaulle, vidio zapreku za ostvarenje nacionalnoga suvereniteta ili pak sredstvo za njegovo uništenje. Zato Starčević kaže: "U međunarodnu življenju svaki je narod sebi najprvi, ter dok je svoj, on može svaki svoj grijeh napram inostrancem popraviti." No, Starčević zna da "nijedan narod ne može biti posve neodvisan od ostalih naroda i država. Svaki narod mora u nekojih stvarih popuštati drugim narodom, za da i ovi popuštaju u drugih stvarih". Upravo ovoga potonjega današnji vlastodršci u Hrvatskoj, koji programatski slijede izdajičku khuenovsko-

bakarićevsku liniju politike u Hrvatskoj (ne i hrvatske politike!), ne drže se nimalo, kao što se ne drže ni Starčevićevih riječi, koje je naš pokojni predsjednik Franjo Tuđman gotovo doslovce uputio američkoj državnoj tajnici **Madelaine Albright**: "U domaće poslove nijedne

*Poprsje Ante Starčevića
(Vanja Radauš)*

države nitko ne ima pravo da se nepozvan upliće". Za razliku od našega pokojnoga predsjednika Franje Tuđmana, današnji vlastodršci, ali na žalost, i poneki njegovi nasljednici, koji se prikazuju njegovim sljedbenicima, ponašaju se prema stranim državnici- ma kao podni otirači, otirači za noge, srozavajući time dostojanstvo i hrvatskoga naroda i hrvatske države.

Volio bih da ne razumijem Starčevića i njegovu veličinu, jer to bi značilo da je današnje okružje, u kojemu živim posve različito od onoga, u kojemu je živio Starčević u vrijeme Bachova apsolutizma ili **Khuenova** banovanja. Međutim, svatko od mislećih i državotvornih Hrvata, a to će reći i ćudorednih, mogao bi danas ponoviti ono što je Starčević u Hrvatskom saboru rekao godine 1861.: "Ja ne razumim, što hoće da kaže oni koji vele da Kraljevina Hrvatska, kraljevina pet stotletjah perkosivša iztoku i zapadu, ne može o sebi neodvisna stajati... Ali... ne će Europa da mi Hervati budemo neodvisni, da budemo samostalni". Starčević je ovo izrekao poučen iskustvom 1848., a mi, koji imamo još i povijesno iskustvo godine 1918., 1941., 1945. i 1990., kada je hrvatska država stvorena protiv volje svjetskih moćnika, te najnovije s nasto-

janjem da se Hrvatska, s pomoću njezinih vlastitih vlastodržaca, opet utjera u balkanski tor ili balkanski kotao, mogli bismo to reći gotovo s više prava nego li sam Starčević. Međutim, Starčević je naslutio, štoviše, predvidio sve te godine, uočivši u svojih sunarodnjaka "pretjerani srbež", koji u skrajnoj crti vodi do nacionalne izdaje. A "dok budemo imali domaćih izdajica, dotle ćemo imati tuđinca gospodara. Izdajica ćemo imati, dok se narod ne osvijesti" – kazuje Ante Starčević godine 1871. A aktualna je također i ova Starčevićeva riječ: "Gdje god bitange dođu do vlasti, oni u vladu i na prijestolje namjeste bitange, i drže ih, i gdje god je bitanga na prijestolju, on u vladu i u sabor namješta bitange, pa ih drži". I onda, dodajmo, takve bitange, koje nisu ništa drugo nego zloćudna izraslina na tijelu naroda, u tkivu države, rasprodaju nacionalno bogatstvo, ono što je narod od svojih predaka naslijedio i svojim vlastitim trudom stekao.

Starčevićeve aktualnosti moglo bi se navoditi u beskraj, nizati u nedogled, no navest ću samo još jednu rečenicu, koja govori o hrvatskom državnom suverenitetu, dakle, o neovisnosti i samostalnosti hrvatskoga naroda: "U rješavanju domaćih i izvanjskih pitanja može biti različitih mnijenja; nu, kad se radi o suverenstvu naroda, tu ne može biti nego branitelja i izdajica naroda". Ova je misao osobito aktualna danas, kada je na djelu parola trećojanuarske koalicije "Ništa za Hrvatsku – a Hrvatsku budzašto" zamijenila geslo Starčevićeva sljedbenika pokojnoga našega predsjednika Franje Tuđmana – "Sve za Hrvatsku – a Hrvatsku ni za što!". □

U povodu 180. obljetnice rođenja Oca Domovine dr. Ante Starčevića, Hrvatska čista stranka prava priređuje

ZNANSTVENI SKUP O DR. ANTI STARČEVIĆU

u Zagrebu, 23. svibnja 2003.
u Zlatnoj dvorani Hrvatskog instituta za povijest, Opatička 10,

REINKARNACIJA HITLERA U IRAKU

Pokolj civila na bagdadsjoj tržnici, izazvan bombardiranjem iz aviona okupacijskih snaga (dobro pita jedan čitatelj "Slobodne Dalmacije" - zašto naše novine te snage eufemistički nazivaju koalicijskima?), konačno je potvrdio sličnost ovoga nepravednog rata s četničkom agresijom na Hrvatsku i BiH. Prizori izmasakriranih ljudskih tijela odmah nas, naravno, podsjećaju na sličan užas na sarajevskoj tržnici Markale, kada su nevine civile pobile i osakatile četničke granate s brda iznad grada.

Osnovna je razlika u tome što su četnici često namjerno gađali nevojničke ciljeve s mnogo ljudi, e da bi pobili što više etnički nepodobnih civila, dok su Amerikanci tržnicu pogodili vjerojatno slučajno i time izazvali tzv. "kolateralnu štetu", ali za nevine žrtve na tržnici iračkoga glavnoga grada razlike za pravo i nema!

To je, međutim, tek formalna sličnost, koja priziva u sjećanje one mnogo važnije u ovom kontekstu. Koje su, dakle, osnovne sličnosti ovih dviju agresija? Ona koja je za agresore nedvojbeno ključna je sotonizacija vlasti koju žele srušiti. U tu svrhu vojnom napadu prethodi žestoki propagandni rat, u kojem "pokazivanje mišića" zasjenjuje ionako neuvjerljive argumente. To što je tiranina i političkog kriminalca **Saddama Husseina** zapravo lako sotonizirati, nimalo ne opravdava bahate angloameričke osvajače: svaki razmjerno povoljan izvještaj OUN-ovih inspektora s terena izazivao je na tupavoj **Bushovoj** faci grimase nekontroliranog bijesa, pa je mnogo prije napada na Irak svima bilo jasno da je ratna opcija jedino što zanima Amerikance i Engleze. Slično je, naravno, bilo i u Hrvatskoj: provokacijama krajinskih Srba prethodila je najprije reinkarnacija kosovskog mita epskih razmjera, a zatim i povjesničarske nebuloze o "genocidnosti" i "ustašoidnosti" Hrvata. Na crti te šovinističke perverzije krenulo se u svesrpski "džihad", s osnovnom poantom po kojoj je - da parafraziramo generala Shermana iz američkih "indijanskih ratova" (eufemizam za genocid nad Indijancima u SAD u prvoj polovici 19. stoljeća) - "samo mrtav Hrvat dobar Hrvat"!

Piše:

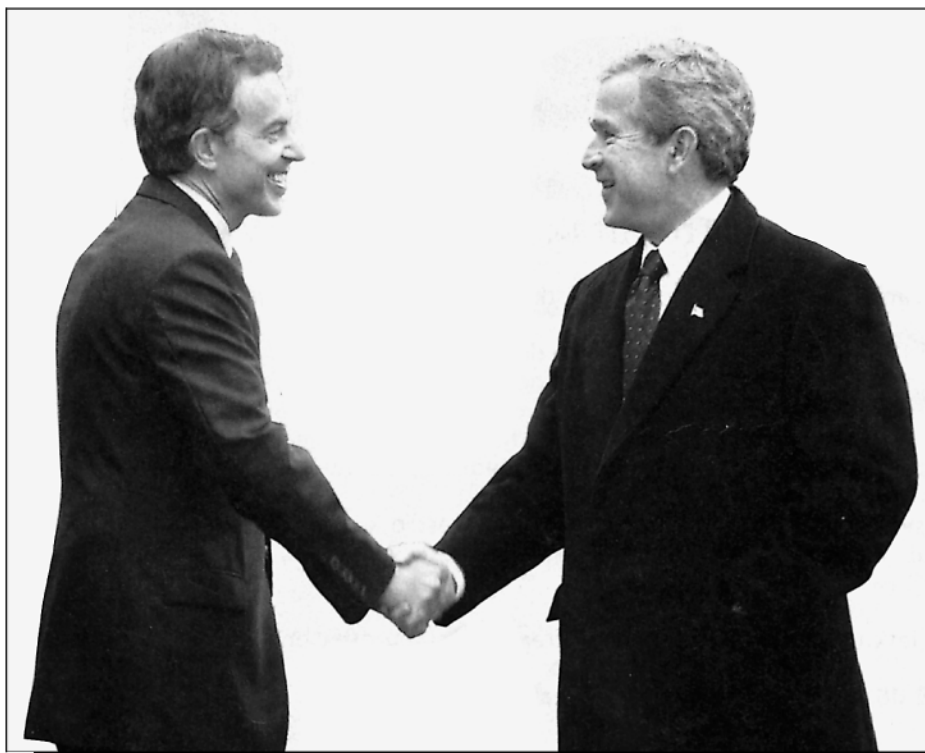
Ante GRADIŠKA

Druga znakovita sličnost vjerojatno je znakovita za sve agresije - agresori i okupatori uvijek sebe stavljaju u funkciju osloboditelja. Hitler je navodno oslobađao Sudetske Nijemce, ali se time, naravno, nije zadovoljio, pa je oslobodio i Austrijance od njihove zakonite vlade... Oni koji su pred sam početak rata i u prvim godinama rata mogli hvatati TV-program "Srpske Krajinje" (koja je često prenosila informativni program srpske TV) znaju da su u tim emisijama četničke horde mahom patetično nazivane "oslobodiocima". Tako su danas Amerikanci i njihovi podrepaši došli "oslobađati" irački narod, ali ih jedino uspijevaju "osloboditi" od života!

Sljedeća sličnost zanimljiva je po tome što se (za razliku posebno od prethodne) gotovo ni jedan rat u povijesti ne može svrstati u kontekst te sličnosti. Radi se, naime, o tome da u oba slučaja, prije svega, agresiju pokreće nacionalistički homogenizirani entitet koji daje gotovo plebiscitarnu podršku zločinačkoj imperijalističkoj politici

svoje vlade (masovni antiratni prosvjedi u mnogim američkim gradovima okupili su, nažalost, samo manji dio mnogoljudne nacije), a uz njega se autistički "šlepa" etnički srodan bezlični podanik. Tako je **Blair** ne samo Bushova "pudlica", kako ga s pravom ismijavaju neki zapadni novinari, već je Britanija američko "drugo oko u glavi"!

Nabrajanje i analiziranje saveznika jednog i drugog agresora previše bi proširilo kontekst kojime se ovdje bavimo, pa ćemo od toga odmah odustati. Znakovito je ipak da su najveću podršku Bushovoj ratnoj avanturi dale upravo tzv. "tranzicijske" zemlje, u kojima je podanički mentalitet očigledno toliko ukorijenjen da su ropsku podložnost jednom gospodarstvu preko noći zamijenili isto takvom podložnošću drugome ("za šaku dolara"). Što se tiče Hrvatske, **Mesićevo** odlučno distanciranje od rata zaslužuje pohvalu (sviđalo se to nekome ili ne!), **Račanov** bitno oprezniji stav pokazuje da se njegov politički profil uvijek i u svakoj prilici može svesti na onu zagorsku uzrečicu "ni vrit ni mimo", dok neočekivani stav HDZ-a zaslu`uje poseban osvrt, pa ga ovdje ne ćemo komentirati.

T. Blair i G. Bush

Sljedeća analogija vjerojatno se morala naći na početku - u svakom je slučaju najvažnija: to je NAVODNI povod rata!

Općepoznata je činjenica da je šokantni napad na nebodere WTC-a homogenizirao Amerikance u otporu fundamentalističkom terorizmu - s druge strane, onima koji znaju politički misliti jasno je da Saddam Husein vjerojatno nema nikakve veze s Al' Quaidom: on jednostavno želi biti gazda u svom dvorištu, prvi i jedini, pa ga savezništvo te vrste jednostavno ne zanima.

I kao što pod "voždovim" vodstvom u Srbiji nitko nije smio ni pomisliti da je nedvojbena ugroženost Srba na Kosovu u 80-tim godinama bila posljedica **Rankovićeva** udbaškog terora nad kosovskim Albancima 60-ih godina (u tom pogledu ni sada sigurno nije drukčije!), tako se u SAD danas državnim neprijateljima smatra onaj tko se usudi ustvrditi da stravični teroristički napad na civile ipak nije samo plod fundamentalističkog terorizma, već i vapijući izraz nepravedne raspodjele bogatstva u današnjem svijetu. I dok je **Milošević** u drugoj polovici 80-ih godina "pacificirao" Kosovo i usput smišljao strategiju osvajanja Hrvatske i BiH prema davno određenim granicama "velike Srbije", Bushovi su militaristički klonovi bacali bombe na svatove u Afganistanu, spremajući se za osnovni cilj njihova gazde - zauzimanje Iraka i njegove nafte.

Sljedeća je sličnost na verbalnoj razini - za okupatora su svi oni koji se suprotstavljaju (ne nužno i oružanom borbom) okupaciji zapravo teroristi. Naime, čim si nekoga proglasio teroristom, možeš ga nekažnjeno ubiti! U vrijeme Miloševićeve "antibirokratske revolucije", svi su kosovski Albanci (osim kvislinga poput pokojnog **Rahmana Morine**) proglašavani teroristima i iredentistima (ovaj drugi pojam obično se rabi samo u talijanskome političkom kontekstu). Zanimljivo je da ideolozi četništva za Hrvatsku i BiH nisu koristili taj razmjerno moderni politički pojam: svi Hrvati u Hrvatskoj i BiH (osim naravno, **Gorana Babića** i njemu sličnih) za njih su bili (i ostali!) ustaše, a svi Bošnjaci (osim **Emira Kusturice**) nazivani su "balijama" - i samim tim i jedni i drugi su postajali divljač za odstrjel!

Tako je i Bush, preko pothvata državnog terorizma, nezapamćenog u ovim razmjerima od Hitlerova pohoda na Eu-

ropu, jučer ubijao sudionike svadbe u afganistanskom selu, a danas žene i djecu (ali i vojnike - netko je dobro rekao "zar i napadnuti vojnici nisu ljudi?!") u Iraku poveo križarski rat u cilju obrane od navodnog terorizma! Saddam jest politički terorist, ali zašto Amerikanci njegov terorizam (ili onaj još većeg krvoloka, kambodžanskog zločinca **Pol Pot**) već 30-ak godina ne smeta?

Saddam, dakle, jest politički terorist - ali, zar je Bush danas išta drugo?!

Posljednja sličnost opet je znakovita za sve okupatore tuđih zemalja - najčešće još prije agresije planira se uspostavljanje okupacijske ili kvislinške vlasti u okupiranoj zemlji. Hitler je nakon okupacije Čehoslovačke, proglasio tzv. "češko-moravsku oblast" s marionetskom vladom, Japan je otprilike istih godina okupirao Mandžuriju i stvorio državicu Mandžukuo pod svojim protektoratom...

Krajinski Srbi su, primjerice, već bili imenovali gradonačelnika (ili "predsjednika opštine"?) "srpskog Zadra", koji je trebao biti ustoličen nakon zauzimanja grada. Bush i Blair danas rade otprilike to isto!

Konačno, agresija na Irak predstavlja kopernikanski obrat (negativan, naravno) u povijesti zapadne civilizacije. Zapadna civilizacija, naime, nije uspjela spriječiti ni fašistički ni komunistički totalitarizam, ali se nedavno, kada se ovaj posljednji urušio sam od sebe, doslovno zaklela da nikad neće dopustiti da se totalitarizam bilo kojeg predznaka ponovi.

Pri svemu tome, ona je postupno gotovo potpuno uništila moralno uporište na kojem je utemeljena: definitivno je izgubila bitku sa socijalnom nejednakošću (nju zapravo ni ne pokušava voditi!), s mafiokracijom, s narkomanijom, širom je otvorila vrata svim oblicima perverzije itd. itd.

Jedino u čemu je još ipak uspjela sačuvati humanistički dignitet, jedino što je do sada opravdavalo njezin inače ozbiljno uzdrmani *raison d'être* bilo je njezino nepristajanje na politički terorizam.

Od početka rata u Iraku zapadna civilizacija ne će NIKADA VIŠE biti ono što je u nekim boljim vremenima ipak bila! ☐

Hrvatska 1991.

*Tužna sam. Sunca je bilo
i svi smo bili živi.*

*Tužna sam što oblaci sivi
prekrivaju nebo.*

*U snu te gubim
u nizu slika
koje kratko traju.*

*Budim se iza sna
gledam te u sjaju
prelijepih boja.*

*O, tako te ljubim
Hrvatska moja.*

Višnja Sever

Snovi

*Na nebosklonu visokom
prve se zvijezde užiju,
mrak je obukao crnu
mrtvačku pelerinu.*

*Znojne glave pospano
jastuke traže,
a misli kao bešumne ptice
odlijeću u daljinu.*

*Netko sanja čašu vina,
drugi nerodjenog sina,
treći skroman - samo
sebe.*

*Mijenjaju se topli snovi
dok u mraku šuma plovi,
a ja sanjam - samo Tebe.*

JUGOSLAVIJA JE MRTVA - ŽIVJELA JUGOSLAVIJA!

Jugoslavije doista više nema. Nju više ne žele ni oni koji su je sve do jučer i sve do kraja obilato koristili kao alibi, kao paravan, kao dimnu zavjesu iza koje su u podčinjenosti držali one koji su oduvijek znali da je riječ tek o velikosrpskoj obmani. Začudo, konačan (?) nestanak Jugoslavije malo je, premalo, komentiran u našim sredstvima javnog priopćavanja. A to je još uvijek, itekako potrebno.

I tako su, eto, upravo Srbi i Crnogorci demontirali i demaskirali Jugoslaviju. A i što će im više, kad su definitivno shvatili da je više ne mogu ni uvaliti ni podvaliti, ni bivšim republikama, ni svojim narodima, ni svijetu koji ju je otpisao.

Ali, ako stvarno mislite da je Jugoslavija definitivno mrtva i pokopana, varate se. Dodite u Pulu, pa ćete se uvjeriti u suprotno! Da još itekako ima onih kojima je duboko u

Piše:

Vlado JURCAN

srcu, koji je nisu otpisali, a čija drskost ima i potporu! U lokalnoj antihrvatskoj vlasti koja je dopustila da se premjesti, obnovi, restaurira jedan spomenik kome je, izvan svake sumnje, mjesto u "ropotarnici povijesti".

Na nekadašnjem "Trgu AVNOJ-a" sadašnjem "Trgu na mostu", na otoku usred kružnog toka, na samom ulazu u Pulu i iz smjera Trsta i iz smjera Rijeke, stajao je jedan od brojnih sličnih, diljem bivše države uobičajenih spomenika. Pa su ga, valjda da ne smanjuje vidljivost u prometu, uklonili. Ali su ga opet postavili na istaknutom mjestu u obližnjem parku. Uglacali ga, osvježili, slova jasnije istaknuli. Na gornjem dijelu partizan i partizanka sa razvijenom, zna se se kojom, zastavom! A ispod njih druga ploča sa (vjerovali ili ne!) tekstom:

"Narodna omladina grada Pule u čast 30-godišnjice postojanja SKOJ-a podiže ovaj spomenik 500 palim borcima iz Pule koji su se digli na poziv KPJ i druga Tita u borbu protiv talijanskih i njemačkih okupatora i ginuli za slobodu svoga naroda i za spas čovječanstva u svijetu. Na kostima mrtvih jugoslavenskih omladinaca i naroda uopće u toku NOB-a stvorena je nova, nezavisna, socijalistička Jugoslavija. Titova omladina sjećajući se milionskih žrtava u toku rata stajat će i ubuduće na obrani slobode i nezavisnosti nove socijalističke otadžbine. Neka bude vječna slava palim omladincima u NOB-u."

A na samom dnu potpuno neuočljiva, jedina bojom

neobnovljena slova: Pula, 10. 10. 1949. Tako da onaj koji pročita tekst stekne dojam da je riječ o novom spomeniku. Jer tko još zna kad je nekakav SKOJ osnovan!

Ovakvom tekstu gotovo da je i suvišan komentar, jer što god bi se reklo, manje je od onog što sam spomenik kaže.

Ma, nego što! Čujem ih već kako viču: "Pa to je povijest, ne dirajte povijest!" Da, povijest! No povijest su bili i brojni fašistički spomenici diljem ove naše Istre. I rimska vučica s Romulom i Remom u parku podno Arene. I brojne javne česme, "špine" u obliku "fascia", fašističkog simbola. A koje su ti isti drugovi, s pravom, poskidali u ono njihovo vrijeme. Iako je i to

bila...povijest!!! Jer povijest ima svoje mjesto. U muzejima, a ne na javnim mjestima kao izazov i prkos onih koje je povijest pomela, a oni se s tim ne mogu pomiriti. I koje ni najmanje nije briga što je ta njihova nostalgična "povijest" s istim znamenjem i idejama, još jučer sijala smrt ovom našom Hrvatskom. Koju oni, to je bar očito, ni dandanas ne prihvaćaju i ne priznaju. A od koje (kakvog li licemjerstva!) traže da im prizna ista prava, kao onima koji su se za nju borili!

Ti se nostalgičari danas skupljaju u svome domu, "Domu antifašista"! "Casa degli antifascisti", kako još piše. Da bi se dodvorili onima čijim su tijelima punili istarsko podzemlje, ili ih u eksodus natjerali, a imovinu im prisvojili! Bez suda i zakona, naravno! Zalud im to i takvo udvaranje i podilaženje, jer im žrtve njihove nekadašnje "konvivenca" i "fratelance", njihovi unuci zapravo, po pulskim zidovima poručuju: "Le foibe non si dimenticano!" Fojbe (jame) se ne će zaboraviti! □

NA PORUŠENOM SVETIŠTU

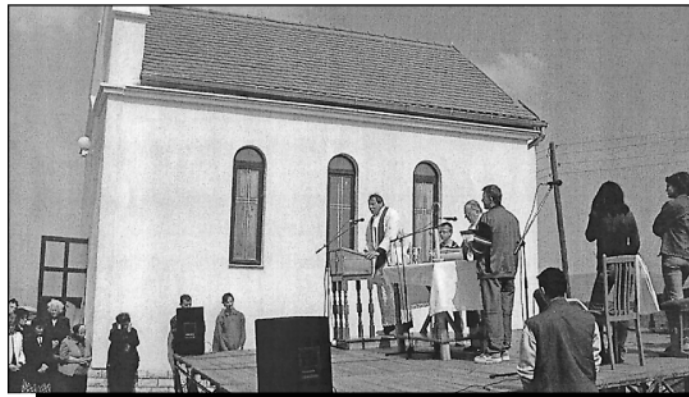
Na sjevernom rubu Podudbine, iznad koje je na brijegu Udbina, mjesto u kojem u XII. stoljeću bi cvatuće katoličko središte, uz ruševine hrvatskih katoličkih objekata, sagradiše ponovno Hrvati crkvicu. U slavu sv. Marka, pod vedrim nebom služio gospičko-senjski biskup msgr. dr. Mile Bogović u subotu 26. travnja 2003. sv. Misu. Uz koncelebriranje mladoga svećenika fra Nediljka Knezovića, koji u ovoj župi djeluje kao prvi misionar, biskup se u svojoj propovijedi sjetio patnja naroda ovoga kraja. Sve naše teške prošlosti, koja je tu na Krbavskom polju imala tragičnu uverturu Bleiburga. Naglasio je da je tu bilo naše najveće grobište na mjestu kojega je osloboditelj Like od Turaka, svećenik Marko Mesić sagradio crkvu i njegovao uspomene na žrtave. Istaknuo je namjeru da se treba sagraditi muzej mučeništva. U apelu na opraštanje pozvao je vjernike da i neprijateljima oprostite, naglasivši da su naši neprijatelji činili i dobra djela. Nama vjernicima ostaje da

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

predstavio kao antifašista kojega napadaju jer je došao na ovu službu Božju. Smiren katolički svijet slušao je bez imalo zle primisli, jer oni koji bi se bunili, znajući za dolazak Slavka Degoricije, nisu ni došli.

Kako se vremena mijenjaju: mi se dobro sjećamo kada su bijesni navodni antifašisti od crkava pravili skladišta, konjima ujahivali u crkve, zabranjivali ići na sv. Misu, zatvarali ljude, a eto danas skaču za oltar i koriste priliku prikazati se i žrtvama. Kad drugovi nemaju obraza moguće je i to doživjeti.

vjerujemo, premda je, osim olakšanja vlastite duševne tjeskobe, tu inflaciju opraštanja i abolicije bez zatražbe kajanja već teško slušati.

Poslije sv. Mise, još za postojeći oltar, uspeo se i drug Slavko Degoricija, kojeg je svijetu pobočnik iz Vile Velebita

POTPORA POLITIČKOM ZATVORENIKU

Od zaključenja posljednjeg broja, naš su mjesečnik svojim dragovoljnim prilozima poduprli:

Branko Rakarić, Zagreb	300,00 kn
Mato Marčinko, Zagreb	1.000,00 kn
Marija Pučaj, Zagreb	500,00 kn
Milan Pavelić, Budinščina	300,00 kn
Marijan Božić, Požega	300,00 kn
N.N. (bez oznake imena, HP Pazin)	400,00 kn
Mirko Sunić, Zagreb	150,00 kn
N.N. (bez oznake imena, Zagreb)	200,00 kn
Marija Vlahović, Zagreb	200,00 kn
Josip Marjanović, Zagreb	200,00 kn
Stjepan Boc, Zagreb	200,00 kn
Mara Topić, Vinkovci	1.500,00 kn
UKUPNO:	5.250,00 kn

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. Napominjemo da nam se dopisom obratila gđa Ana Pavelić, prosvjedujući što je svojedobno njezina uplata u ime supruga Milana Pavelića otisnuta bez oznake imena uplatitelja. Kolikogod je gospođa Pavelić u pravu, toliko ni uredništvo nije ni u krivu: HDPZ može objaviti samo one podatke kojima raspolaže, pa ako te podatke ne dobije (kao što ih ni u ovom broju nije dobio za sve uplatitelje), ne može ih uvrstiti. Ispričavamo se zbog ovih neugodnosti i molimo za upozorenje, kako bi se stvar bar naknadno izgladila.

VEČERNJI LIST HRVATSKA, 4. 5. 2003.

POLITIČKI ZATVORENICI: Ministar Picula otklonio optužbe zbog skupa u Hrvatskoj Kostajnici

SKUP JE ODRŽAN LEGALNO

ZORKO STRIŽIĆ
SISAK - Oko 500 bivših političkih zatočenika okupilo se u Hrvatskoj Kostajnici u povodu obljetnice pogubljenja bana Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana. Prostor prošle godine integriranog uskog, otkla sa starim gradom obitelji Zrinskih bilo je napredak nije mjesto da Hrvatsko društvo političkih zatvorenika na tom mjestu organizira skup na kojem su održana sjećanja na stradanja mnogih političkih zatvorenika u raznim režimima i oda počast onima koji su nevini stradali u logorima i zatvorima.

dijelom hrvatskog teritorija, taj je skup bez razloga uzemirio. Najprije su neuspješno protestirali na samom graničnom prijelazu, smatrajući da je otok "ničija zemlja", zaboravljajući pritom kako da Hrvatska Republici Srpskoj učinila veliki ustupak suglasnošću da se zajedničke pogranične službe smjeste na hrvatskomu teritoriju. Uslijedio je nakon toga i službeni pismeni prosvjed Ministarstvu unutarnjih poslova. Na skupu su bili i bivši politički zatvorenici iz BiH.

Za kratkog boravka u Sisku ministar vanjskih poslova Tomislav Picula otklonio je bilo kakve optužbe za nelegalnost skupa.

Nije dvojbeno da je skup održan na hrvatskomu teritoriju sukladno važećim hrvatskim zakonima. Svidalo se to nekome ili ne, radi se o legalnom skupu na hrvatskomu području, kakvih će vjerojatno još biti. Nema govora o tome

da je skup bivših političkih zatvorenika predstavljao provokaciju ili ugrožavanje suvremene republike, kako je to bilo navedeno u prozjeda.

Ničelno sam protiv bilo kakvih provokacija ili međudržavnih nesporazuma, ali ovom prigodom o tome ne može biti ni govora - rekao je Tomislav Picula.

Legalni skup političkih zatvorenika daleko od provokacije

OBILJEŽEN DAN HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA

Dan hrvatskih političkih uznika konačno je proslavljen na prostoru uz Stari grad na nedavno oslobođenom dijelu Hrvatske Kostajnice. To sveto mjesto, kojem su vlasnicima najprije bili Frankopani, pa onda Zrinski, zbog etničke okupacije nismo mogli do sada posjetiti. članove Vijeća HDPZ-a

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

primio je u gradskom poglavarstvu gradonačelnik Hrvatske Kostajnice g. **Govorinovič**. Njemu i njegovim suradnicima, posebno g. **Stankoviču** zahvaljujemo na razumijevanju i potpori da smo mogli, unatoč kolebanjima uvara reda, proslaviti spomen na one koji su sve dali za dostojanstvo i opstanak Hrvatske.

Sisačko-moslavačku upanju predstavljao je posebni izaslanik upana g. **Zelič** koji je također pozdravio okupljene bivše političke uznike s obje strane rijeke Une. A došli su u većem broju naši članovi iz Područnice Kisel-

jak, Sarajevo i Hercegovina, koja okuplja ogranke od Neuma do Livna. Iz Republike Hrvatske ovoga puta bilo je zastupljeno petnaest područnica. Područnice Dubrovnik, Split, Šibenik, Zadar i Pazin naalost nisu mogle doći, a područnica čakovec došla je s polovicom svoga članstva, što je kod naše starosne dobi izvanredan napor.

Hvala fratrima na bliskosti i iskazanoj ljubavi prema onima koji su patili, na riječima koje su mnoge od nas ponijele i mogućnosti

da uz njih i pet svećenika, bivših robitelja, sudjeluje u misnom slavlju. Zahvaljujući zalaganju g. **Ubakoviča**, predsjednika područnice Krapina, rojenom Kostanjaniću, skup je glazbeno pratio pjevački zbor "Gjalski" iz Zaboka. Predavanje o Zrinskim, Frankopanima i Hrvatskoj Kostajnici, koje u cje-

losti objavljujemo, održao je povjesničar **mr. sc. Ante Milinović**. Mnogi od više od 550 okupljenih bivših političkih uznika došli su u Hrvatsku Kostajnicu vidjeti kako sada nakon srpske agresije izgleda i jesu li rane zacijelile. Rane nanese pogibijom Zrinskog i Frankopana pokušao je ublažiti **Otto von Habsburg**. On je u čakovecu, u Perivoju Zrinskih posadio Drvo oprostata i pomirenja i zajedno s gradonačelnikom Szigetvara i upanom Međimurske upanije u znak sjećanja na 30. travnja 1671. položio vijenac.

Na skupu je sve proteklo u redu i da se nije pojavila srpska televizijska ekipa iz Banjaluke, mislili bismo da se stanje normaliziralo, ali drskost koju su pokazali došavši na hrvatsku zemlju i prosvjedna nota, koju je zbog našeg skupa, uputila njihova provizorna republika govori o njihovoj bezočnoj objesti.

NEMA BUDUĆNOSTI BEZ PROŠLOSTI: NE ZABORAVITE TKO JE GLASOVAO PROTIV INTERESA HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA!

(Govor predsjednika HDPZ-a Jure Knezovića u Hrvatskoj Kostajnici, 30. travnja 2003.)

Poštovani gospodine gradonačelnice ovoga junačkog mučeničkoga grada Hrvatske Kostajnice, poštovani gospodine izaslanice župana Sisačko-moslavačke županije, dragi supatnici, poštovane dame i gospodo!

Evo nas ponovno u ovom kraju gordog sjećanja na naše uzore **Zrinskog** i **Frankopana**. Kad stanemo na ovo sveto tlo, kud su njihove noge kročile, napajamo se snagom slavne prošlosti iz koje je izbijala

moć Petra Zrinskog, kada je austrijskom caru a hrvatskom kralju pisao iz tamnice, da je njegova "obitelj slavna od toliko stoljeća, raznim zgodama i nezgodama uzburkana, svojom prirodnom hrabrošću do danas cvatuća... bez ikakve ljage i najmanje." Znajući tko je i kakva mu je prošlost, nije se Petar Zrinski u tamnici držao pokajnički, nego dostojanstveno, ponosno, neustrašivo, ali i oštro, pa carsko povjerenstvo na svojoj sjednici od 21.

travnja 1671. savjetuje kralju neka se Zrinski ne osudi na doživotnu tamnicu, nego na smrt, jer da se Zrinski nije pokorio kao **Nádasdy**, nego da je "najmanje priznao, najjače nijekao, najsmionije pisao iz tamnice".

Dr. Franz Krones, koji nije prijatelj hrvatskog naroda, u svome priručniku austrijske povijesti piše: "Pogledamo li tijekom triju ogromnih kriminalnih parnica: u Grazu proti Tattenbachu, u Bečkom No-

vigradu proti Zrinskom i Frankopanu, u Be-u proti Nádasdyja, uo-ava se kao najodvija nije dr'anje Banovo, u nijekanju kao i u priznanju; svuda i uvijek susrećemo ponosnu samosvijest, lukavu prora~natost, vještinu spretnu na odgovor", a pišu i o smaknu}u Zrinskoga, Frankopana i Nádasdyja, veli ovo: "... ta tri smaknu}a bila su na 30. travnja u Be-kom Novom Mjestu i u Be-u. Najodvija nije ponio se Zrinski".

Da su Zrinski odgajani da zaborave svoju prošlost, kako se nama danas od onih koji Hrvatskom vladaju savjetuje, ne bi Zrinska krila nosila poruku koju malo koji narod ima: "Navik on živi, ki zgine pošteno". Tu je podlo neprijateljstvo navodnog globalizma kojeg sluge stranih gospodara, zaštićeni hrvatskim institucijama šire, praveći se da izumljuju kotač, određivši nam da vučemo kola, a mi smo davno savladali vožnjU na kotačima.

Prije nekoliko godina bili smo tu nedaleko u Gvozdanskom. Na novcu koji je u ovom kraju 1533. kovao Nikola Zrinski pisalo je: *In Te Domine speravi, non confundar in eternum - U Te se, Gospodine, pouzdah, ne daj da se ikada postidim!* Četiri stotine godina kasnije još jedan Hrvat uzima dio iz Davidova psalma - *In Te Domine speravi!* - za svoj motto i biva naš supatnik, kojega politički uznici smatraju svojim zaštitnikom - mučenik vjere, blaženi **Alojzije Stepinac**, koji je na komunističkom i protuhrvatskom sudu izrekao poznatu rečenicu, da bi bio ništarija kada ne bi osjetio bilo svoga naroda. U ime naroda sudili su ga oni koji nisu osjetili bilo naroda, a danas nam pričaju da je ova Hrvatska stvorena njihovom zaslugom. Bog je uslišao molitve onih koji su se uzdali u nj, a mi smo svjedoci da se oni nemaju čega postjediti - naprotiv, mi se ponosimo njima koji su za Boga i Domovinu žrtvovali sve na ovom svijetu.

Lijepo je biti u takvom društvu, makar zaslužili mrvicu s gozbenog stola ljubavi, časti i poštenja.

Uzdanje nas je vodilo kroz cijelo vrijeme ropstva naše nacije u kojem kap našeg jauka buk ropstva tvoraše. Da smo mi bili na pravom putu, dokaz je samostojna Hrvatska.

Danas imamo samostalnu Hrvatsku i nacionalno jedinstvo nije upitno. Ono što nije jedinstveno, to su naši svjetonazori, naš politički stav. Tako je i u svim državama demokratskog svijeta. I dobro je tako. Bog nas je stvorio svakoga jedinstvenog i neponovljivog. Što nam onda nedostaje? Nedostaje nam izgrađen osjećaj za državni interes koji postoji kod

zrelih nacija. Taj francuski izum - *raison d'état* - kojeg Austrijanci zovu *Staatsraison*, određivao je sudbine naroda sve do iračkog rata. Mi kao politička nacija moramo prema svojim političkim protivnicima biti tolerantiji, ako njihovi nazori ili postupci ne ugrožavaju hrvatske državne interese. To znači da po tome možemo prepoznati i neprijatelje.

Iz naše povijesti možemo naučiti da je nakon uhićenja Zrinskoga i Frankopana bečki dvor pokušao izvesti *prisajednjenje* hrvatskih zemalja austrijskim nasljednim zemljama. Premda protivnik Zrinskih, tada na dužnosti nelegalnoga banskog namjesnika, **Nikola Erdödy**, očito vođen državnim interesom, usprotivio se poznatom rečenicom: "Sad al nigdar treba za patriju stat!"

Za patriju - za dom! Da, to nas je vodilo u zatvore, kroz zatvore i konačno do pobjede. Neka naši političari sada i u budućnosti znadu ocijeniti kada je sudbomosan čas, kao što je to znao i Nikola Erdödy, čime je očuvao hrvatsku državnost sve do 1918. koju su panslavistički zanesenjaci odlaskom u svinjarski Beograd nakratko, ali sa strašnim posljedicama, pogazili.

Dragi prijatelji, prije nego što se na dan pogibije naših uzora opet sretnemo, želim vam reći da će do tada biti izbori. Vi se sjećate, da je ova Vlada pokušala, a dijelom i uspjela ukinuti naša stečena prava. Ona je to izvela ritualno na omraženi 29. novembra da nas još i ponizi. Mi ne smijemo zaboraviti koja je stranka bila apsolutno protiv nas, niti smijemo generalno abolirati sve zastupnike iz one stranke koja je za nas glasovala. Popis je objavljen u *Političkom zatvoreniku* i mi ćemo ga opet pred izbore objaviti. Ne nasjedajte floskulama onih zastupnika koji vam kažu da su glasovali za nas. Ako ih na popisu nema, jer popis je saborski dokument, onda vas lažu. Vrijeme je da naplate svoje držanje, pa vas molim da se tog popisa držite i nastojite svoje prijatelje, rodbinu i poznanike nagovoriti da i oni glasuju kao i vi. To je važno za budućnost demokracije, jer su mnogi neodgovorno pili kavu u saborskoj kavani i naravno naplatili dnevnicu, a što je za samo tri glasa nama učinjena nepravda, nije ih briga.

Vi znadete da se Hrvatsko društvo političkih zatvorenika u tome predmetu

obratilo Ustavnom sudu, a taj sud, unatoč našem apelu, nije se do danas oglasio. Sada je Vijeće HDPZ, na svojoj sjednici od 10. travnja 2003. donijelo odluku da se obratimo europskim institucijama. To ćemo učiniti.

HDPZ je članica Internacionalne udruge bivših političkih uznika i potakla je Internacionalnu udrugu da se obrati NATO-u, o tome sam pisao u *Političkom zatvoreniku*, a sada ćemo se obratiti NATO i tražiti da Hrvatska ispuni obveze prije nego ju se primi u NATO. I Vijeću Europe ćemo se obratiti i zatražiti suspenziju na članstvo zbog kršenja ljudskih

Gradonačelnik Hrvatske Kostajnice g. Govorčinović pozdravlja skup

prava i Ustava Republike Hrvatske, pa neka se žure u Europu i neka grade ceste kojom god im brzinom volja. Važnije je poštovanje ljudskih prava od europske šminke.

Među nama ima raznih profila boraca za Hrvatsku u kojoj će se poštovati ljudska prava. Danas nije potrebno puškom ni mačem rješavati naš unutarnji problem, ali neke stvari koje vlast namjerava ne mora narod prihvatiti i ima pravo pokazati civilni neposluš. U ovaj krasni kraj vlada namjerava zbrinuti atomski otpad iz nuklearke Krško, a mogla se lako osloboditi i nuklearke i otpada. Mi podržavamo inicijativu da se otpad ne donosi u Hrvatsku, a posebno ne u ovaj živopisni, divni, izmučeni kraj kojeg su naši neprijatelji, što zbog pravoslavlja, a što zbog velikosrpske imperijalističke politike podvrgli temeljitu etničkom čišćenju i ugrozili opstanak Hrvata.

Borba za Hrvatsku je borba protiv zagađivanja okoliša, posebno protiv odlaganja opasnoga radioaktivnog otpada, pa ako ne možete na prosvjede, ne zaboravite: Danas je najbolje oružje glasački listić! □

ZRINSKI I FRANKOPANI U TEMELJIMA HRVATSKE DRŽAVNOSTI

(Predavanje mr. sc. Ante Milinovića o Zrinscima i Frankopanima 1671.-2003., Hrvatska Kostajnica, 30. travnja 2003.)

Velika mi je čast govoriti danas na vašemu tradicionalnom i uglednom skupu o povijesnom značaju i neumrloj slavi najpoznatijih hrvatskih političkih uznika iz naše starije povijesti, srčanih hrvatskih plemenitaša **Zrinskih i Frankopana**, jer njih s našom Hrvatskom Kostajnicom i cijelim Hrvatskim Pounjem spajaju brojne i neraskidive povijesne i domoljubne sveze. Zato odajem priznanje i zahvalnost čelništvu vaše udruge na odabiru upravo Hrvatske Kostajnice kao pravog mjesta za obilježavanje ove po svom značenju i porukama za sva vremena velevažne obljetnice!

Ta iznimna čast je tim veća što govorim

Povijest tragičnog kraja borbe knezova Zrinskih i Frankopana svima nam je dosta dobro poznata, ali je naša domoljubna obveza na ovaj dan *hrvatskih političkih uznika* s dužnim pijetetom sjetiti se da je točno pred 332 godine, u austrijskom gradu Wiener Neustadtu izvršen do tada najteži *sudski zločin* ne samo nad našim knezovima, nego i nad neotuđivim nacionalnim pravima hrvatskog naroda, čije su posljedice bile iznimno kobne za čitava iduća tri stoljeća povijesnog razvoja hrvatske državne ideje. Tim zločinom je tadašnji zajednički car-despot **Leopold Habsburški** osporio Hrvatima međunarodnim ugovorom zajamčeno te-

je izvršena toga tragičnog 30. travnja 1671., kad je carski krvnik na stravičan način, dostojan najgoreg horora, tek u ponovljenim pokušajima mačem odrubio glave dvojice tada najmoćnijih i najistaknutijih Hrvata te epohe, znamenitih junaka iz mnogih bitaka protiv Turaka, knezova Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana. Bili su lažno optuženi, osuđeni i pogubljeni za navodnu *veleizdajničku urotu* protiv habsburške krune, iako se zapravo radilo o *carevoj vjerolomnoj izdaji njegovih obveza* iz ugovora o toj personalnoj uniji, kojoj se Hrvatsko kraljevstvo pridružilo *slobodnom voljom* svoga cetingradskog sabora na dan 31. prosinca 1526., pod jasno određenim uvjetima. Oni su podrazumijevali i obvezatnu brigu vladara o dobrobiti pridruženog Hrvatskog kraljevstva, ali i zadržano pravo na razvrgnuće ugovora o državnoj zajednici i povratak u status nezavisnog kraljevstva, ako Habsburzi ugovor ne bi poštovali.

Međutim, Leopold se i već do tada već bio teško ogriješio o interese hrvatskog naroda, sabotirajući više izvrsnih prigoda za oslobođenje okupirane polovice Hrvatskog kraljevstva od tursko-osmanske okupacije. U tom pogledu za Hrvate su naboljnija bila sramotna careva izdaja obrane Novog Zrina, neiskorištene pobjede knezova Zrinskih i Frankopana u Lici, kod Kostajnice, Pečuha i Osijeka, te kukavički Vašvarski mir s Osmanlijama 1664., unatoč njihovu teškom porazu kod Sv. Gotharda što je naljutilo ne samo Hrvate, nego i Ugre i Štajerce, te ih potaklo na otvoreni revolt prema nesposobnom caru. U prvoj etapi te pobune, nezadovoljnicima su potporu pružile i druge europske zemlje i vjerski poglavari, ali je u drugoj etapi ona splasnula zbog vrlo lukave sotonizacije pobunjenika od strane bečkog dvora.

Na jačanje tog nezadovoljstva bitno su utjecale i *nove državotvorne ideje* te epohe o stvaranju samostalnih nacionalnih država, nasuprot apsolutizmu cara Leopolda i njegove dvorske kamarile. Takva ekstremna carska neosjetljivost na državotvorne želje pridruženih naroda navele su najuglednije hrvatske i ugarske velikaše da se ujedine s protuhabsburškim snagama u Štajerskoj i s osloncem na snagu svoga oružja izbore odcjepljenje, osobito stoga što su braća Zrinski bili daleko najslavniji i najuspješniji

Mr. sc. Ante Milinović drži predavanje o Frankopancima, Zrinscima i Hrvatskoj Kostajnici

pred vama, hrvatskim političkim uznicima, koji ste de facto duhovni i politički baštinici ne samo domoljubnih ideja tih naših velikana nego i njihovih odricanja i stradanja za slobodu hrvatskog naroda. Zato kao vaš nešto mlađi istomišljenik i poštovatelj, želim vam izraziti svoje divljenje i zahvalnost u ime mladih naraštaja za sve što ste učinili i propatili za nacionalna prava naše hrvatske domovine, čiju bogatu ali i tešku povijest istražujem već četrdeset godina, s težištem na regionalnoj povijesti ovoga našeg starog hrvatskog kraja, Kostajničkog i Zrinskog Pounja.

meljno pravo svakoga slobodnog i suverenog naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini, uključujući i pravo na razvrgnuće ugovora s Habsburzima, ako car ne bude izvršavao preuzete obveze o brizi za boljitak pridruženog mu hrvatskog kraljevstva, isto onako kako je 144 godine prije toga na saboru u Cetingradu samostalno odlučio o pridruživanju toj personalnoj uniji srednjoeuropskih država.

Car Leopold i njegov tajni savjet pogazili su taj međudržavni ugovor i pogubili prve magnate carstva kao da su obični carski podložnici iz takozvanih "krunskih zemalja", a ne vođe pridruženoga, ali suverenog i ravnopravnog naroda. Presuda

vojskovođe carstva i najzaslužniji kršćanske vojskovođe svoje epohe. Međutim, ti slavni ratnici *nisu bili* nimalo *vični* tadašnjoj europskoj diplomaciji, punoj farizejstva, špijunaže, prijevara i spleta, a čak nisu ni smatrali da moraju prikrivati svoje legalno nezadovoljstvo nesposobnim Leopoldom, pa je dvorska špijunaža lako pratila i uspješno ometala njihov pokušaj oslobođenja od Leopoldova apsolutizma, vodeći ih sve do njihove potpune kompromitacije zbog suradnje s Portom i do sudskog zločina nad vođama pobune.

Današnji čovjek teško može razumjeti

hrvatske ugovorne strane zbog njegova nepoštivanja. Izravna posljedica te presude je bilo uništenje dvije najuglednije i najbogatije hrvatske velikaške obitelji, čime su obezglavili hrvatski narod i njegov državotvorni pokret, te doveli Hrvatsku do još većeg nazadovanja, budući da su prigrabili ogromne posjede hrvatskih feudalnih magnata i opljačkali njihova bogata vlastelinstva. Međutim, tim surovim zločinom nanijeli su veliku štetu i općem europskom interesu, jer bi vrhunski vojskovođa, strateg i višestruki pobjednik nad Turcima, grof Petar Zrinski u nado-

razumijevanja bio neusporedivo povoljniji za Hrvate, dok su ovako njihovi interesi u Srijemskim Karlovcima 1699. bili *potpuno marginalizirani* i u svemu podređeni međusobnom trgovanju tadašnjih velesila.

S pravom ističemo da su, zbog svoga moralno-vjerskog odgoja, i nakon Zrinskih i Frankopana, mnogi hrvatski borci za slobodu bili naivni idealisti, zbog čega su redovito skupo plaćali svoju srčanost i gubili bitke s tiranima, sve dok *Božjom providnošću* hrvatski narod nije dočekao svoga novovjekovog povijesnog velikana, mudrog povjesnika i politički vještoga prvog predsjednika, **dr Franju Tuđmana**, koji ga je uspješno doveo do slobode. Sasvim je drugo pitanje što danas isti protivnici suverene hrvatske države opet ugrožavaju njegova dostignuća, proglašavajući ga ratnim zločincem i agresorom, a nama najradosnije godine oslobodilačke borbe - godinama mraka i propasti. Njihove drske i lažne optužbe ih u cjelosti demaskiraju kao zaklete protivnike hrvatske suverene nacije i države. To je onaj isti Leopoldov scenario podmukle kompromitacije i sotonizacije hrvatskih velikana Zrinskih i Frankopana, s ciljem novog porobljavanja i uništavanja hrvatskog naroda i hrvatske države.

Treba naglasiti da je tragiku teškog i krvavog ratovanja u oslobodilačkom ratu 1683.-1699. godine vrlo bolno osjetio i ovaj hrvatski kostajnički kraj, jer se tijekom šesnaestogodišnjeg rata za ovu staru zrinsku utvrdu i za Hrvatsko Pounje vodilo čak deset krvavih bitaka s turskom vojskom. Još gore je što su na kraju rata velike žrtve hrvatskih ratnika bile izigrane od strane velikih sila, pa je Karlovačkim mirom 1699. sultanu vraćen najveći dio Pounja i čitavo Povrbasje i Posavina, a da se o području stare bosanske banovine i ne

naivno i neobično otvoreno ponašanje hrvatskih velikana, koje je graničilo s njihovim potpunim nepoznavanjem konspiracije, ali se mora imati u vidu njihova vodeća uloga u svojim zemljama i čitavom carstvu kao prvih magnata carstva, a osobito je bilo preveliko njihovo viteško pouzdanje u datu im (prijevarnu) carsku riječ, u legalitet ugovornih prava i svoje neporecive velike ratne pobjede i zasluge u obrani Europe od turske najezde, jer carskim despotima takve reference nikad nisu ništa značile. Ta, Leopold je čak bio odlučio da se Petru Zrinskom prije glave odsiječe i desna ("izdajnička") ruka, iako je ta hrvatska viteška desnica u mnogo bitaka uspješno obranila i toga kukavnog cara i sam bečki carski tron, pa i čitavu kršćansku Europu od turske najezde.

Nema dvojbe da je u državno-pravnom pogledu ta presuda cara Leopolda Habsburga bila posvema protuzakonita, a i sam naziv *urota* je velika i podmukla podvala carske historiografije, kojom se želio opravdati taj teški sudski zločin nad vođama hrvatskog naroda, jer je zapravo tu bila riječ o raskidu međunarodnog ugovora zbog opravdanog nezadovoljstva i revolta

lazećoj velikoj oslobodilačkoj vojni protiv Turaka 1683.-1699. godine zacijelo bio odlučni čimbenik bržeg i uspješnijeg ratovanja od onoga koji su 16 godina vrlo trajavo vodili Leopoldovi nesposobni salonski generali. Ne treba ni sumnjati da bi u tom slučaju ishod rata i tijekom mirovnog spo-

govori. Zapravo, u cjelosti je izostala zaštita hrvatskih interesa, jer su vodeći knezovi Zrinskih i Frankopani trunuli u tuđoj zemlji, a u mirovnoj komisiji uopće nije bilo predstavnika hrvatskog naroda, iako su njegove žrtve u tom ratu bile srazmjerno najveće, a i najveći broj bitaka u tom ratu vodio se na hrvatskom ratištu...

srcu. Međutim, to nas ne smije čuditi, jer danas ne postoji konsenzus povjesničara čak ni o Domovinskom ratu i povijesnoj ulozi prvoga hrvatskog predsjednika a kamoli o starijoj hrvatskoj nacionalnoj povijesti.

To je daleko teži problem neukih političarskih interpretacija starije hrvatske

jenju Bosne, tj. o Tuđmanovom otimanju bosanskih krajeva zapravo potpuno izvrtanje istine, jer je tu već pet stotina godina na djelu suprotan proces, proces otimanja i dekroatizacije starih hrvatskih regija koje su ostale izvan umjetnih i nepravednih avnojskih granica, te je posvema razvidno da se od turske najezde do danas vazda redovito radilo o tursko-bosanskom a danas i velikosrpskom otimanju starohrvatskih prekounskih krajeva, dakle o tuđinskom dijeljenju Hrvatske, a ne o hrvatskom dijeljenju Bosne. Međutim, i velesile i naši domaći silnici priznaju Židovima pravo na palestinsku djedovinu, čak i Englezima pravo na Falklande, Amerikancima na pola globusa, ali ga Hrvatima uporno negiraju...

Treba još jednom naglasiti višestruke sveze ovog kraja sa hrvatskim velikanima Zrinskim i Frankopanima, jer je ovaj hrvatski kraj stara domaja knezova Zrinskih, a i knezovi Frankopani su u srednjem vijeku ovdje imali svoje tvrde gradove i velike posjede. Tu su svojom viteškom srčanošću a često i uz pomoć Europe dva stoljeća suzbijali prodore osmanlijskih osvajača. Zanimljivo je da su predci knezova Zrinskih (zapravo Šubići iz šibenskog zaleda) doseljeni u Pounje 1347. godine također po kraljevoj kazni što su se već tada srčano suprotstavljali stranoj hegemoniji na hrvatskom tlu, ali su u toj borbi bili poraženi. Oni su se učvrstili u gradu Zrinu, po kojem su dobili novo prezime, te ojačali gospodarski i vojnički. Zato su i mogli na prostoru između Une i Vrbasa predvoditi hrvatsku obrambenu vojsku i u bezbrojnim bitkama u 15. i 16. stoljeću u porječju Save, Vrbasa, Sane i Une polomiti ili barem otupiti zube turskim osvajačima Europe, što neki hrvatski

Koncelebrirana sveta misa

Ali, i to je bio već dobro poznati scenario svjetskih velesila za žrtvovanje malih naroda svojim egoističnim apetitima, koji nam se uvijek ponavlja, a mnoge hrvatske šuške uvijek iznova naivno hrle u ružičastu maglu njihovih lažnih obećanja.

Mnogi od vas ovdje nazočnih osjetili ste takve progone i stradanja, a mnogo puta osjetio sam ih i sam u obliku režimske cenzure i bezbroj hrvatskih tabu tema, provodeći velik dio mog radnog vijeka u istraživanju povijesti ove hrvatske regije. Recidivi tog nasilja vrlo su jaki i danas, jer nije sprovedena *lustracija* unitaristički ispolitiziranih fakulteta i škola, niti deboljševizacija marksistički indoktriniranih instituta, tako da se i danas u tim našim institucijama ne smije reći puna povijesna istina o hrvatskim povijesnim stradanjima. Onima koji tu istinu govore - opet se prijeti političkim progonima, tako da vaše časno društvo političkih uznika opet ima žalosnu šansu da se omasovi mladim domoljubima. Ali - nikad više ne smijemo dopustiti toj petoj koloni da nam u Hrvatskoj opet vežu rop-ske lance! Sličan je slučaj čak i s interpretacijom zrinško-frankopanske pobune, jer je dio stare unitarističke škole smatra samo nekom feudalnom *urotom*, gotovo obiteljskom svadom, iako se radi o nacionalnom suverenitetu i viteškim žrtvama koje zauvijek imaju svoje mjesto u svakome hrvatskom domoljubnom

povijesti današnje Sjeverozapadne Bosne, koji govoreći o Pounju, Posanju, Povrbasju i Posavini kao o nekim janjičarskim ili nemanjičkim regijama, uporno tvrde da je prvi hrvatski predsjednik Tuđman "izvršio agresiju" i "dijelio Bosnu", jer to ponajviše govori o njima samima i o njihovom zapostavljanju hrvatskih nacionalnih prava i interesa, a osobito povijesnih pouka iz prošlosti za našu budućnost...

Danas svaki domoljubni Hrvat mora znati da je ta *teorija* o hrvatskom dijel-

U Hrvatskoj Kostajnici

povjesničari uporno prešućuju, smatrajući da taj prostor nije pripadao hrvatskoj državi!

Ta se povijesna istina još uvijek ne uči u našim školama da su predci naših hrvatskih velikana, knezova Zrinskih i Frankopana, čitava dva stoljeća neustrašivo branili istočne hrvatske i europske granice, ne samo na ovoj svetoj hrvatskoj rijeci Uni, nego na isto tako hrvatskom junačkom krvlju zalivenim rijekama Savi, Sani, Bosni i Vrbasu. Oni su najneposrednije sudjelovali u nadljudskoj epopeji dvjestogodišnjeg otpora tursko-osmanlijskoj agresiji na središnjem prostoru srednjovjekovne hrvatske države, koja je već tada bila integrirana s ugarskim, austrijskim i drugim zemljama u srednjoeuropske državne zajednice, a sad joj se osporava pripadnost Europi. Ta smrtna borba je desetkovala hrvatski narod, ali je hrvatsko-europska obrana uspjela zaustaviti kod Siska i Bihaća razorni pohod Osmanlija i njihovih vlaških vazala iz Bosne, Srbije i drugih već osvojenih zemalja na Zapadnu Europu. Međutim, upravo na temelju udjela u toj osvajačkoj invaziji, i danas velikosrpski ekstremisti ponovo tvrde da su ovi starohrvatski krajevi zapravo njihova Velika Srbija - zemlja Nemanjića, koju su, uz pomoć njima sklonih i srodnih velesila, već uspjeli u Daytonu proširiti do same rijeke Une, do ove zrinske utvrde, valjda po pravu nagrade agresorima za najveći masovni zločin rasističkog čišćenja i genocida...

Veličanstvene nacionalne ideje naših povijesnih velikana Zrinskih i Frankopana upravo u ovom hrvatskom kraju imaju i danas svoje najjače, čak dramatično značenje za opstanak ovdašnjeg hrvatskog puka i nekad središnjega, a sada rubnog, pograničnog hrvatskog povijesnog prostora pred mračnim silama velikosrpskog genocida, perfidne suvremene deokroatizacije i sustavne sotonizacije i same ideje hrvatske države. Jer, starohrvatski kraj u kojem se danas nalazimo, Hrvatsko Pounje i njegova metropola Hrvatska Kostajnica, do tursko-osmanske invazije su se nalazili u zemljopisnom središtu **Tomislavove** srednjovjekovne hrvatske države i bili povezani su najdubljim povijesnim svezama s našim velikanima Zrinskim i Frankopanima, ali je ta povijesna istina marginalizirana i sustavno potiskivana, jer nije odgovarala režimskim projektima deokroatizacije, po kojima je Hrvatskoj Kostajnici bilo onemogućeno i samo razlikovno hrvatsko ime!

Dobro je podsjetiti se da prvi arhivski spomen Kostajnice datira iz 1240., kad je započeta i gradnja ove tvrđave, a 1334.

imamo svjedočenje o već staroj crkvenoj župi sv. Mihovila i kostajničkom crkvenom dekanatu u sastavu najvećeg i najbogatijega (Dubičkog) arhidakonata Zagrebačke biskupije, koja se sve do pada Bihaća pod tursku okupaciju 1592. prostirala na najvećem dijelu današnje banjalučke biskupije. Objektivni srpski povjesničari **Hilarion Ruvarac**, **Milan Vasić** i autori prvoga pravoslavnog šematizma Banjalučke eparhije su priznali da do "turskog vakta" na tom prostoru nije bilo srpskog pučanstva, već samo katolički hrvatski puk. Bujni sredn-

osobito na "Križnom putu" i tijekom jugosrpskog lova na domoljubne Hrvate prvih poratnih godina, kada je pobijen veliki broj građana i političkih zatvorenika. Taj tragična i vrlo poučna povijest traži daljnja istraživanja novih, hrvatski orijentiranih istraživača.

Međutim, velikosrpski agresori su prigodom svoje agresije 1991.-1995. oskvrnuli i to pravilo, kada su uz pomoć tzv. JNA zauzeli i etnički očistili Hrvatsku Kostajnicu i cijelo Hrvatsko Pounje, počinivši niz teških ratnih zločina. Tom su prilikom ubili mnogo civila, spalili hrvat-

Izaslanik sisačko-moslavačkog župana g. Zelić pozdravlja skup

jovjekovni procvat ovog kraja se temeljio na rudno-metalurškoj, stočarskoj i poljoprivrednoj proizvodnji, pa su svuda nicala nova naselja, trgovišta, crkve i samostani, o kojima danas svjedoče desetine podora i arheoloških lokaliteta, koji zbog nedovoljne brige zaštitara ubrzano propadaju, kao što je slučaj s ovim kostajničkim Zrinskim gradom, ili s gradom Zrinom, čuvenim matičnim gnijezdom knezova zrinskih ili sa slavnim gradom Gvozdanskim, znamenitim hrvatskim Alkazarom, kao dokazima povijesne istine o hrvatskom identitetu, slavnj povijesti i veličanstvenom junaštvu ovog kraja. Taj razvoj na dugi rok od tri i pol stoljeća zaustavila tursko-osmanska okupacija koja se do 1699. proširila preko Une, do Kupe i Korane, da bi od tada pa do sloma turske vlasti u Bosni 1878. bila na rijeci Uni, ali je ovaj riječni otko sa Zrinskim gradom uvijek pripadao hrvatskom području.

Borba naših velikana koje danas slavimo, najuže je povezana i sa suvremenom hrvatskom poviješću ovog grada tijekom Drugoga svjetskog rata, a time i sa stradanjima hrvatskih civila i vojnika,

ske kuće i razorili sve katoličke crkve i samostane u ovom kraju. Njihova zlodjela nisu ni izdaleka dovoljno istražena, pa ih je po volji njima sklonih svjetskih moćnika već počeo prekrivati abolicijски veo zaborava, valjda kao poželjna zločinstva nad neposlušnim i nepravedno ocrnjenim hrvatskim narodom. Međutim, povijest se ne može ubiti ni genocidom, jer kao što su Hrvati nakon tristotine godina ostvarili san svojih zrinsko-frankopanskih velikana o neovisnoj hrvatskoj državi, tako će i novi naraštaji, poučeni njihovom borbom i stradanjima, moći i morati obraniti ostvarenu slobodu samo ako budu kroz dekomunizaciju svoje povijesti i života tragali za istinom o sebi samima, te noražani istinom o svojoj najnovijoj povijesti, rasvjetljavajući sve bezbrojne nametnute neistine i krive interpretacije, sve jugounitarističke hajke na hrvatske generale i branitelje, naše suvremene zrinsko-frankopanske velikane, svojom hrabrošću dokazali da zaslužuju blagodati suverene i neovisne hrvatske države. U to ime - živjeli ! □

OBILJEŽEN 4. TRAVNJA, DAN GOSPIĆKIH ŽRTAVA

U organizaciji gospićke podružnice HDPZ-a, puk grada Gospića i Ličko-senjske županije već četvrtu godinu obilježava 4. travnja, Dan gospićkih žrtava, u spomen na pokolj kojim su partizani ovjencali "oslobođenje Gospića".

Kobnoga 4. travnja 1945. pao je Gospić. Partizanske su postrojbe zauzele grad i tijekom 48 sati iz-

zanskih žrtava nema, da nema partizanskih zločina.

Tužna obljetnica obilježena je skromno, ali dostojanstveno. Dan uoči nje održana je tribina. Ona je trebala biti na sam dan pokolja, ali se opet dogodilo podmetanje. Ovog puta – u režiji gospićkog ogranka Matice hrvatske. Taj je ogranak upravo za 4. travanj zakupio dvoranu

vršile strahoviti pokolj zarobljenih hrvatskih vojnika i nepoćudnih civila, bez ikakva suda i prava na obranu. Stotine je Gospićana odvedeno na put bez povratka. Nakon 5. travnja uspostavlja se tobožnji "sud", koji će prividnom zakonitošću nastaviti pogrom nad Hrvatima. Jame, vrtače, krateri avionskih bombi i streljački opkopi u okolici grada puni su leševa pobijenih Hrvata. Gospić je jedna velika grobnica!

Zločinci su poznati. O njihovu zločinu svjedoče preživjeli i bivši politički uznici. Ti zločinci slobodno šecu gradskim ulicama i diljem Hrvatske. Nitko ništa ne poduzima protiv njih, a u isto se vrijeme sudi hrvatskim generalima. Partizani za svoje zločine ne odgovaraju. **Joža Manolić** čak cinično tvrdi da parti-

radi predstavljanja knjige, iako je Gospićanima dobro poznato da se komemoracija nevinim žrtvama ima održati u dvorani Pučkoga otvorenog učilišta. Praktično nema gospićke obitelji u kojoj partizani nisu nekoga ubili. No, izgleda da te žrtve nisu svima jednako svete!

Radi tog podmetanje je tribina održana 3. travnja, kad su u dvorani Pučkoga otvorenog učilišta dr. Ante Starčevića govorili **prof. dr. Manja Kovačević, Dubravko Horvatić i Branimir Petener**. Na sam dan zločina, na stratištu i skupnom grobištu uz groblje Sv. Marije Magdalene u Gospiću okupljeni je puk molio za duše pobijenih. U 18 je sati u katedrali Navještenja Bl. Djevice Marije služena misa zadušnica. Pali za Hrvatsku s nama su!

Ivan Vukić, predsjednik podružnice

Vječna straža

*Vrletna golet u šumu se ruši.
Pogled u bezdan smjernošću skruši.
Protječu vali u sunčanom sjaju,
mrke dubine užasom zjaju.
Stijena ko ludi jahač se penje,
Vjetar na visu kao sablast stenje.*

*A dolje - mir i dubok tajni vir,
smaragd se neba u dubini plavi,
zrcala se vode sumračnim vidikom
lome hitrom slikom;
časkom jeza javi:
u tišini jure mrtve splavi.*

*Mrtva braća plivaju i snivaju,
plač i lelek s obale dozivaju:
splav zdvojno luta sama
splav jelova - kovčeg posmrtni,
s kandilom od sunčeva plama,
crn prizor gasne, mračniji ga goni,
propadaju u mrak krvavi kanjoni.*

O hući, Drino, deri! Krv mučeničku

*speri
i daruj pokoj umorenoj braći
i andeoska lica paćeničkih kćeri
blago pomiluj! Do ušća tvog će saći,
a tu ćeš tihe splavi
predati hitroj Savi:
za janjad djecu majke su i oci
pred Bogom svjedoci!*

*S visova duša zasjedâ i špiljâ
orluje, kao jastreb na plijen vreba,
krijuć se u gustiš šikarja i žilja
pronosi pravdu osvetničkog neba.*

*To nebo sja, dok pod njim Drina zja.
Jer mora sjati za sve ugasle oči,
za mrtvu četu, što se tajno roči
u zagrljaju dna...*

*I šum - to govor njihov, njihov krik i
vaj,
i jauk - vrisak lud, kad pade divlji sud,
i urlik - to je srca probuđeni zmaj
sav ognjen, silen, hud.*

*Ne šumi vir - sad mrtvi vode zbore,
ne pljušte vali - pokojni se glase,
nit kloket brza - to se uzdah trza
iz grobovâ, što su pali
ko nekoć smjeli - i sad živi - pređi
u borbi tu na - međi.*

I jak se korak čuje, još jači - onda

*stišan,
i grobovi se miču: zar dan je ono
sudnji,
kad pada s groba križ, kad pada s
groba*

*nišan;
u divskoj snazi i u vječnoj žudnji
iz grobova se
dižu
i oni vjerni dinu, i oni vjerni križu.*

*I tada u noći tajnih otkrivenih čudâ
prekriju sve stare bogaze i staze.
Mjesečina kâza: izgube se svuda
povorke, što k silnoj rijeci slaze.*

BRITANSKO IZVJEŠĆE O STRADANJU HRVATA U JUGOSLAVIJI (V) NE DOBIJU LI HRVATI SLOBODU, MOGLO BI DOĆI DO RUŽNIH POSLJEDICA!

III. IZVJEŠTAJ I ZAKLJUČCI

Da bismo ispitili točnost ili netočnost ovih ozbiljnih hrvatskih pritužbi protiv vlade u Beogradu, posjetili smo zemlju i na licu mjesta proučili navedene probleme.

Ostali smo nekoliko dana u Zagrebu, glavnom gradu Hrvatske početkom rujna 1932., proveli kratko vrijeme u Beogradu, te posjetili unutrašnjost. Jedna od ključnih činjenica koje treba imati na umu jest ta da od 14.000.000 žitelja, koliko ih ima u Jugoslaviji, 5.000.000 čine Srbi, a oko 3.500.000 su Hrvati. To su dva najveća odvojena naroda u Jugoslaviji.¹

Nastavljamo, donoseći naše zaključke o sadašnjoj situaciji.

(1) Prije svega, želimo zahvaliti jugoslavenskom poslanstvu u Londonu, kao i jugoslavenskoj vladi na pažnji koju su nam posvetili; također se zahvaljujemo predstavnicima najrazličitijih političkih uvjerenja, kao i onima bez njega, što su nam pomogli shvatiti njihove tegobne probleme. Engleske su zajednice bile posebno na pomoći;

(2) Iako nam je bila dopuštena potpuna sloboda putovanja i ispitivanja, neprekidno smo bili svjesni da je naše kretanje dobro poznato vlastima. Svi protivnici sadašnjeg režima s kojima smo razgovarali, govorili su s nama gotovo šapćući.

(3) Prvi dojam koji smo stekli pri ulasku, a zadržali tijekom putovanja kroz zemlju je taj da je Jugoslavija praktično bojno polje, da su ljudi ušutkani bajonetama i da razum i argumenti u političkim krugovima ne znače ništa. Mjereći situaciju britanskim domaćim standardima, diktatura je apsolutna, kralj je najviša vlast, Parlament lutka u njegovim rukama, a vojska njegova igračka. Ne treba, ipak, zanemariti da bi svaka vlada imala teškoća u upravljanju Jugoslavijom.

(4) Jugoslavenska država ima 14.000.000 duša, i to Srba, koji čine

Priredio:

Tomislav JONJIĆ

najbrojniji narod, Hrvata, koji su brojčano drugi, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca, Turaka, nekoliko tisuća Židova i značajan broj Cigana. Saveznici su po završetku rata sve te ljude ubacili u jedan kotao, donijeli ugovor kojim ih se vodi uz stanovita jamstva vjerske slobode i pravde,

očekujući da će zauvijek skladno živjeti. (5) Da ta jamstva vjerske slobode i pravde ne vrijede, očito je na prvi pogled. Srbi su preuzeli kontrolu na vladajućim strojem, kralj je Srbin i apsolutna dominacija njegove rase nad drugima je svagdje uočljiva.

(6) Srbi pripadaju vlastitoj pravoslavnoj crkvi, koja je praktično istovjetna sa srpskim narodom, teško da obuhvaća ikoga koji nije Srbin. Nasuprot tome, Hrvati su rimokatolici, pa njihova Crkva ne poznaje nacionalne granice. I tu leži jedan od krupnih problema i sukoba među dva najveća dijela jugoslavenske države.

(7) Hrvati su se stoljećima naučili na vlastiti Sabor, s potpunom autonomijom na svojim područjima, uz vrhovništvo Habsburga koje je trajalo do 1918. Zbog gubitka svoje autonomije i slobode se, naravno, osjećaju zapostavljenima, jer njima željeznom šakom vlada Beograd i narod za kojeg s pravom drže da je naviknut na niže političke i kulturne standarde u odnosu na njih.

(8) Dok su Hrvati uvijek smatrani jednim od najboljih vojnika u doba austro-ugarske dinastije,² danas su u potpunosti isključeni s viših mjesta u jugoslavenskoj vojsci; među brojnim pukovnicima i manje brojnim generalima,³ ne može se naći niti jedan Hrvat.

(9) Primjenjuje se isto načelo i pri isključenju Hrvata s nekih ključnih namještenja. Nekoliko je stotina profesora i predavača u odgojnim ustanovama u lipnju 1932. otpušteno, s obrazloženjem da su suvišni i da su ekonomski višak. Kasnije je, međutim, veliki dio njihovih mjesta popunjen Srbima.

(10) Isključenje Hrvata iz obrazovne struke provedeno je vrlo suptilno. Beogradski ministar je imenovao sedmeročlanu Narodnu komisiju koja ispituje i imenuje nastavnike u čitavoj zemlji. Samo je jedan od njih Hrvat, a rezultat tih ispita je da nijedan hrvatski student ne uspijeva zadovoljiti "odgojne" standarde koje postavlja najmanje šest članova te komisije.

(11) Zemlja je nedavno podijeljena na devet banovina, koje nalikuju našim grofovijama, s banom koji vlada u kraljevo ime, stolujući u glavnom gradu banovine. Hrvati se tuže da su isključeni s te funkcije. Podjela, k tomu, protivno uobičajenoj praksi, ne posvećuje pozornost starim narodnim i kulturnim zajednicama. To je napravljeno tako da bi, da se poslužimo ilustracijom, škotske ravnice radi administrativnih ciljeva bile udružene s Cumberlandom i Westmor-

1 Različitost naroda naglašena je u izvorniku: "...the largest two separate nations in the country".

2 Tako u izvorniku. Pod pojmom "austro-ugarske dinastije" misli se na dinastiju Habsburga. Habsburška je monarhija 1867. preimenovana u Austro-Ugarsku (1867.-1918.).

3 U izvorniku "Field-Marsals".

landom, dok bi Flint i Carnarvon bili priklju- eni Cheshireu i Lancashireu.

(12) Tisak je potpuno cenzuriran. Dan nakon našeg napuštanja Jugoslavije, jedan od vodećih beogradskih intelektualaca izveden je pred sud, gdje je za nj zatražena smrtna kazna zbog optužbe da je dao tiskati neke članke koji su u odnosu na režim kritični. Uvjereni smo da bi slično kritiziranje u našoj zemlji prošlo potpuno nezapaženo. Uzgred, taj gospodin je Srbin, ali čovjek širokih demokratskih pogleda. Svojim smo očima vidjeli cenzurirano izvješće o govoru gosp. Arthura Hendersona, izrečenog na Ženevskoj konferenciji o razoružanju.

(13) Kralj je nedavno dekretom ukinuo sve političke stranke s vjerskom ili nacionalnom oznakom. Hrvati se, dakle, ne smiju više organizirati na nacionalnoj osnovi, otprilike kao da Britanija zabrani škotsku ili velšku nacionalnu stranku. Svi moraju izbrisati nacionalne ili vjerske osjećaje i formirati samo stranke u duhu jugoslavenstva, isključujući, naravno, radničku ili komunističku stranku. Učinak ovog dekreta je da samo jedna stranka, i to vladina, može osigurati potrebno dopuštenje policije za održavanje javnih zborova ili uporabu tiskanih materijala. To, naravno, znači značajno povećanje podzemne propagande. Sindikalizam je na isti način skoro ugušen.

(14) Hrvati su pod Habsburzima uvijek mogli razviti nacionalni barjak. Sada im je to zabranjeno. To, naravno, ne može u svakoj prigodi djelovati. Nacionalnim bojama slikaju čaše i druge kućne predmete, a vidjeli smo i nekoliko hrvatskih zastava na stablima, koje nisu pripadale nikomu pojedinačno.

(15) Autom smo napravili podulji izlet iz Zagreba u unutrašnjost i sreli značajan broj seljaka u selima. Darovali su nam suvenire i cvijeće, a kasnije smo se uvjerali kako su neki od onih koji su nam dali te male darove poslije bili uhićeni i proveli dva tjedna u zatvoru bez ikakva suđenja. Za takve demonstracije su kazne u Hrvatskoj stroge.

(16) Oni koji podržavaju današnji režim, tvrde da u Hrvatskoj polako odumiru nacionalistička osjećanja i da ih današnji hrvatski vođa, dr. Maček, ne će probuditi kao njegov prethodnik, Stjepan Radić koji je ubijen prije nekoliko godina u beogradskom parlamentu. Teško je povjerovati u takve tvrdnje kad ste očevidci, kao što smo mi bili, praktično jednodušnim demonstracijama pred očima žandara. Dapače, mi smo

sami smo se uvjerali da životni standard prema istoku sve više opada. Istina je da se Beograd sada gradi na zapadnjački način, ali je Zagreb bio zapadni grad još prije svjetskog rata.

(19) Sva se ta tragedija može ilustrirati slučajem gđe Radić, udovice umore-noga seljačkog vođe, i njezine obitelji. Njezin najstariji sin je u egzilu u Parizu,⁵ a zet⁶ u Beču. Tvrđi se da nijedan od njih dvojice ne može dobiti putovnicu da bi posjetio drugoga. Također smo se uvjerali da i drugi odgovorni i istaknuti Hrvati na mogu dobiti putovnicu pod sadašnjim režimom; oni su zatočeni u vlastitoj zemlji.

(20) Seljaci se gorko žale na povećane poreze i neprekidno gospodarsko nazadovanje. Krivicu svaljuju na režim. Mi smo uvjereni da, bez obzira na vlastite pogriješke, jugoslavenski režim ne bi mogao izbjeći ekonomsku krizu u čitavoj Europi. Ipak, u slobodnoj bi zemlji ljudi lakše podnosili takve pritiske. Očito je da većina prihoda od poreza ide za uzdržavanje vojske. Ceste izvan Zagreba su u vrlo lošem stanju, a izobrazba se postupno zanemaruje. Ipak, moramo izraziti divljenje odličnom radu osoblja Rockefellerova higijenskog instituta u Zagrebu.

(21) Uvjerali smo se da je sadašnja monarhija izrazito nepopularna. Čak i Srbi osjećaju da bi promjena dobro došla. Zemlja je u desetak godina iskusila tridesetak vlada, i iako se činilo da će se kralj polako osloboditi sumnjivih ministara, on je, s vremena na vrijeme, oko sebe još povećao broj sumnjivih osoba. Tvrđi se da korupcija cvjeta. Kralja se optužuje da je iznos kojeg prisvaja prekomjeran. Mi to ne možemo potvrditi, ali je jasno da, za tako malu zemlju kao što je Jugoslavija, njemu i njegovoj obitelji ne bi trebalo pet dvoraca. Skupština grada Zagreba je nedavno od prihoda gradskih nameta kupila jedan takav dvorac, čija bi kupnja po sebi dostajala i vladaru većeg carstva. Za nas nema sumnje da prava današnjih vlastodržaca moraju biti podkresana.

uvjereni da hrvatski nacionalni osjećaj u hrvatskom selu raste i ako ti ljudi uskoro ne dobiju slobodu, moglo bi doći do vrlo ružnih posljedica.

(17) Potpuno smo uvjereni da nikakav režim u Beogradu ne može uništiti hrvatsku nacionalni duh, niti suzbiti hrvatsku privrženost Rimu.⁴ Čak i odgovorni Srbijanci u Beogradu to priznaju.

(18) Rijeka Drina dijeli Jugoslaviju skoro po sredini. Hrvati tvrde da je ta rijeka prirodna granica Istoka i Zapada. Srbi su oduvijek pripadali Orijentu, dok su se oni (Hrvati) napajali zapadnjačkim idejama. Bila ta tvrdnja točna ili ne,

4 Pod pojmom Rim ovdje se misli na Katoličku crkvu.

5 Vladimir Radić (1905.-1970.) u svibnju 1931. je na pariškoj Školi visokih međunarodnih znanosti obranio doktorsku disertaciju pod naslovom "Zločin od 20. lipnja i međunarodna štampa". Objavljena je kao istoimena knjiga, u Parizu, bez god. (1931.?).

6 August Košutić (1893.-1964.).

(22) Ekonomska situacija je skoro očajna. Proračun je u lošu stanju, predviđeno je da tri petine prihoda idu na oružane snage. Plaće vojnicima i policiji se isplaćuju redovito, što nije slučaj s nastavnicima i drugim državnim namještenicima. Parlament se u prosjeku sastaje svakih četrnaest dana i svaki je član po periodi plaćen pet funti više od članova našega Donjeg doma. Državni stroj se, izgleda, dobro podmazuje.

(23) Rečeno nam je da je vlada nedavno uzela prisilne zajmove od hrvatskih banaka u Zagrebu i da na njih više ne teku kamate. Štoviše, čudnim metodama vlada onemogućuje poslovanje banaka formiranih hrvatskim kapitalom. Rezultat je taj da mali ulagači u unutrašnjosti nude na prodaju svoje uloge za 25 posto nominalne vrijednosti. Rečeno nam je da je Narodni zavod za zdravstveno osiguranje praktično pred bankrotom zbog korumpiranosti na vrhu.

(24) Još jedna pritužba Hrvata odnosi se na to da vlada premješta suce i magistrate s visokih položaja, ako su njihove odluke u bilo kojem pogledu obazrive

prema hrvatskim političkim optuženicima kojih danas ima puno. Visoka sudska mjesta, kako smo razumjeli, skoro su u potpunosti rezervirana za Srbe, čak i u sudovima u Hrvatskoj.

(25) Ne možemo podkrijepiti tvrdnju koja se neprekidno ponavlja, da je Francuska saveznica beogradske vlade u vojnim stvarima; specifičan vojni savez protiv Italije koja se nastoji proširiti prema Albaniji preko Jadrana. Ako je to tako, francuska vlada bi trebala znati da se protiv Italije oslanja na slab oslonac.⁷ Iako ne možemo imati simpatija za talijanske ambicije, ne smije se zaboraviti da Hrvati žive bliže Italiji, nego Srbi; i ako ikad na francuski poticaj izbije sukob između Srbije i Italije, nije vjerojatno da će Hrvati priskočiti u pomoć Jugoslaviji.

(26) Hrvati, zbog sadašnje svoje nesretne pozicije, još ustraju u ideji odvajanja od Jugoslavije i priključenja nekoj zapadnoj državi, sličnoj Austro-Ugarskoj.⁸ Tu ideju, ipak, ne valja podhranjivati. Teškoće revidiranja mirovnog ugovora su ogromne. Hrvati su poznavali Srbe kad je ugovor bio zaključivan na koncu svjetskog rata, i iako njihovo vjenčanje nije bio uspjeh, ne vidimo zašto se stvari ne bi mogle popraviti donošenjem novog ustava koji bi Hrvatima i drugim nacionalnostima u okviru države dao veću autonomiju u smjeru federalizma. Postojeće banovine treba razgraničiti tako da se poklapaju sa starim nacionalnim i kulturnim granicama. To bi trebao biti sljedeći korak. U svakom slučaju, trebalo bi pokušati s federacijom kako bi se vidjelo može li tih četrnaest milijuna ljudi uopće mirno živjeti zajedno.

(27) Ispitali smo jesu li se Hrvati obratili Društvu naroda sa zahtjevom za ostvarenje pogodbi ugovora, i rečeno nam je da Hrvati o tome nemaju stav:

oni nisu manjina, nego narod u državi. Zbog toga se ne mogu obratiti Društvu naroda, njihov slučaj nije tipičan problem manjina. Ipak je u nadležnosti bilo kojeg potpisnika ugovora iz Saint Germaina skrenuti pozornost Društva naroda na kršenje ugovora, i možda bi pozornost na sadašnju situaciju trebala skrenuti baš britanska vlada.

(28) Uvjerili smo se da se Hrvati ne će posrbiti čak ni pod grandioznim sloganom jugoslovenstva. Jezik čak može i biti isti, ali je pismo bitno različito. Srbi žele da se Hrvati pretope u Jugoslavene, jer govore slavenskim jezikom. I Rusi govore slavenskim jezikom, ali ih to ne čini Srbima. Ljudi u Sjedinjenim Američkim Državama govore engleskim jezikom, ali bi teško pristali biti Britanci. A ni klasični slučaj Irske ne smije biti preskočen u ovoj raspravi.

(29) Ako se jugoslavenska država želi učiniti trajnom,⁹ duh mirovnog ugovora kojeg su odobrile savezničke velesile mora se poštivati. Jedini izlaz je davanje svojevrstne federalne autonomije narodima od kojih je nova država sastavljena. Neki ekstremisti u Hrvatskoj¹⁰ ne zahtijevaju samo autonomiju, nego i vlastitu vojsku unutar federalnog sistema, uz vrhovništvo Beograda. Ne mislimo da se taj zahtjev može podržati. Federalizam svakako, ali držimo da snage zakona i reda moraju uvijek ostati pod središnjom vladom, iako se redarstvom može upravljati na lokalnoj razini po uzoru na Britaniju.

(30) Konačno, očito je ne samo slučajnim prolaznicima kao što smo mi bili, nego i Srbima jednako dobro kao Hrvatima, da sadašnje stanje ne može trajati dugo. Bit ćemo sretni ako smo mogli pridonijeti i mrvicu boljitka u Jugoslaviji.

(Ovaj je dokument izrađen prije 10. listopada,¹¹ kad se u "Manchester Guardianu" pojavio izvještaj da su u Hrvatskoj izbili ozbiljni sukobi.)

1947/32/200¹²

(svršetak)

7 U izvorniku: "...it rests on men of straw"; doslovno: oslanja se na slamnate ljude (lutke).

8 Zanimljivo je da nakon razgovora (očito) s Mačekovim pristašama britanski promatrači zaključuju kako je zamisao o stvaranju nekakve podunavske (kon)federacije bliža Hrvatima negoli težnja za uspostavljanjem vlastite samostalne države!

9 U izvorniku: "If the Yugo-Slav State is to be made permanent..."

10 Upravo tako!

11 Kao što je spomenuto u uvodu, izvještaj je napravljen najvjerojatnije u rujnu, a ne u listopadu 1932.

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (X.) PODZEMNA DJELATNOST HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Odbijen ponovni prijedlog za suradnju

U ljeto 1943. došlo je do razgovora između ing. Augusta Košutića i, najprije, **dr. Mladena Lorkovića**, a zatim i **dr. Ante Pavelića**. Ti su razgovori naročito bili učestali u kolovozu i rujnu 1943. To je bilo prijelomno vrijeme, kada je kapitulirala Italija, kada je Nezavisna Država Hrvatska uspjela vratiti otuđene joj dijelove, koji su bili oteti Rapallskim i Rimskim ugovorima, i kada je trebalo ozbiljno poraditi na spašavanju države. Sa strane hrvatskih državnih vlasti pregovore je nastavio **dr. Nikola Mandić**, novoime-novani predsjednik hrvatske vlade. Predlagalo se stvaranje koalicijske vlade, u koju bi ušla i Hrvatska seljačka stranka. Radi odgovora na tu ponudu u Zagrebu su se u rujnu 1943. sastali **Ivan Pernar**, **Josip Torbar**, **Ivan Andres**, **Josip Reberski**, **Ivanko Farolfi**, **Ljudevit Tomašić**, **Bariša Smoljan**, **Roko Mišetić**, **Mijo Ipša**, **Karlo Žunjević** i **Ivan Robić**. Na sastanku je odlučeno da se odbije prijedlog za ulazak Hrvatske seljačke stranke u koalicijsku vladu Nezavisne Države Hrvatske.

Na temelju vijesti dobivenih od vodstva Hrvatske seljačke stranke u domovini Jakšeković je o tim pregovorima 3. rujna 1943. poslao predstavnicima te stranke u London izvješće, prema kojemu "o nekoj suradnji bilo kakve garniture HSS sa Pavelićem nema ni govora! Pavelić bi htio pritišćen o zid uslijed situacije vani i kod kuće bilo kakovu suradnju, ali to je jednom za uvijek isključeno. Nekoliko razgovora Košutića sa Pavelićem bilo je na Pavelićev poziv samo radi toga jer je bio postavljen uvjet: ili doći na razgovor ili internacija i za Košutića i za ostale prvake stranke"(242). Prema tomu, prvaci Hrvatske seljačke stranke u domovini išli su na pregovore s hrvatskim državnim vlastima iz bojazni od navodne represije, ali s unaprijed stvorenom odlukom, da odbiju svaku suradnju, izmišljajući za to kojekakove razloge.

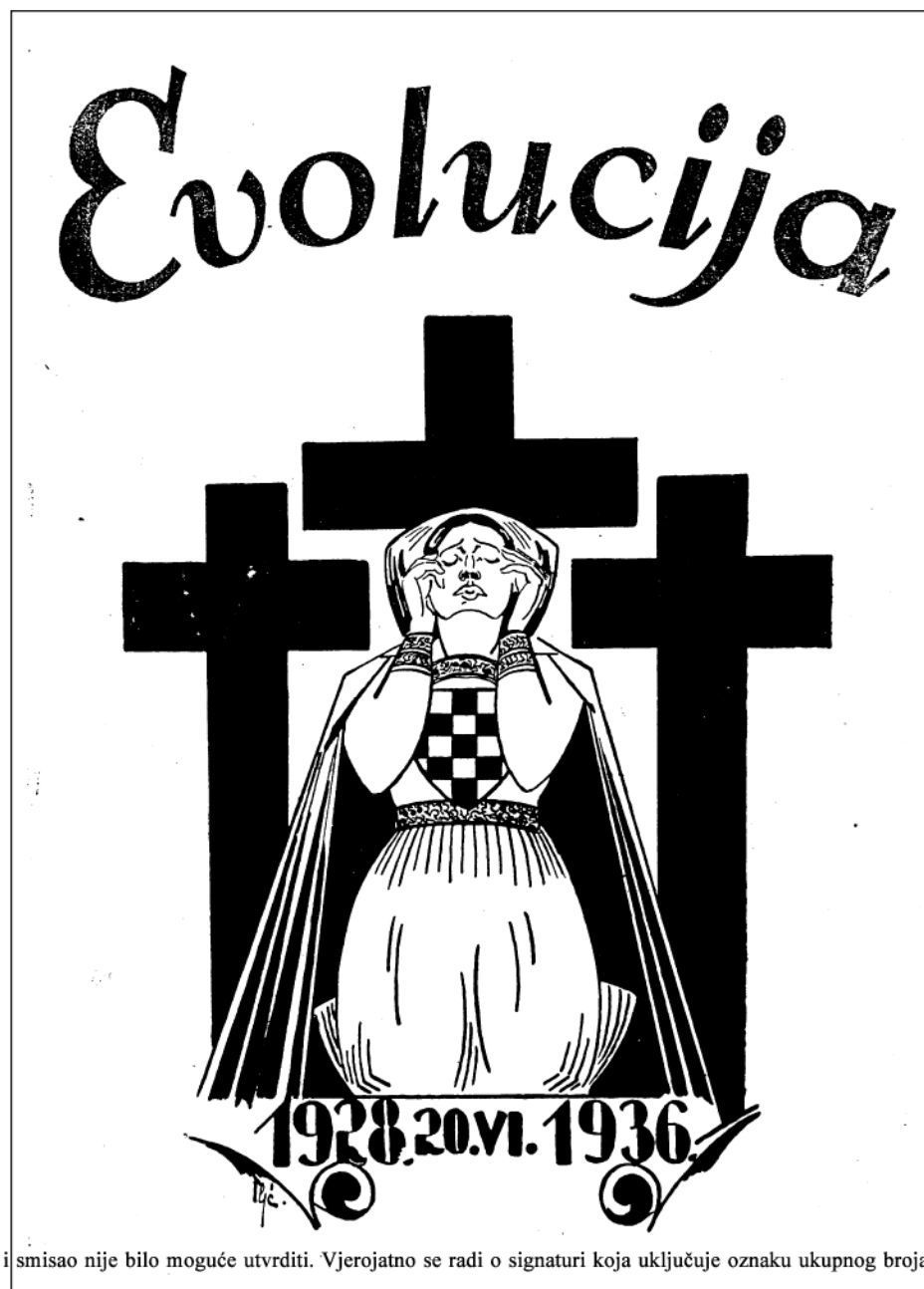
Bez obzira na njihovu zajedničku težnju, da se obnovi Jugoslavija, odnosi između Hrvatske seljačke stranke i partizanskoga komunističkog pokreta nisu uvijek bili jednaki. Oni su se mijenjali tijekom Drugoga

Piše:

Ivan GABELICA

svjetskog rata. Ta promjena je doslovno slijedila britansku politiku. Kao beznačajna manjina, koja je željela zavladata nad hrvatskim narodom, komunisti su već u lipnju i srpnju 1941. preko **dr. Zlatana Sremca** i **dr. Nikole Nikolića** stupili u svezu s Mačekom. U isto je vrijeme i Nikola Sikirica po zadatku sinjskih komunističkih tražitih od Mačeka upute za daljnji rad. Ti komunistički emisari želili su, da on

svojim autoritetom utječe na članove i pristaše Hrvatske seljačke stranke, da se pridruže komunističkoj pobuni. No, dr. Vladko Maček je odbijao svaku suradnju s komunistima i bio je odlučno protiv pokretanja bilo kakve oružane borbe(243). U srpnju 1941. komunisti su uspostavili svezu s Tomom Jančikovićem u Crikvenici. To im je bilo tim lakše, što je on kao odvjetnik još prije rata održavao bliske odnose s istaknutim komunistima. Ali ni on nije u početku pristajao na suradnju s njima i u tomu se je pridržavao stranačke staze. Ti ih početni neuspjesi, međutim, nisu obeshrabrili i oni su i dalje

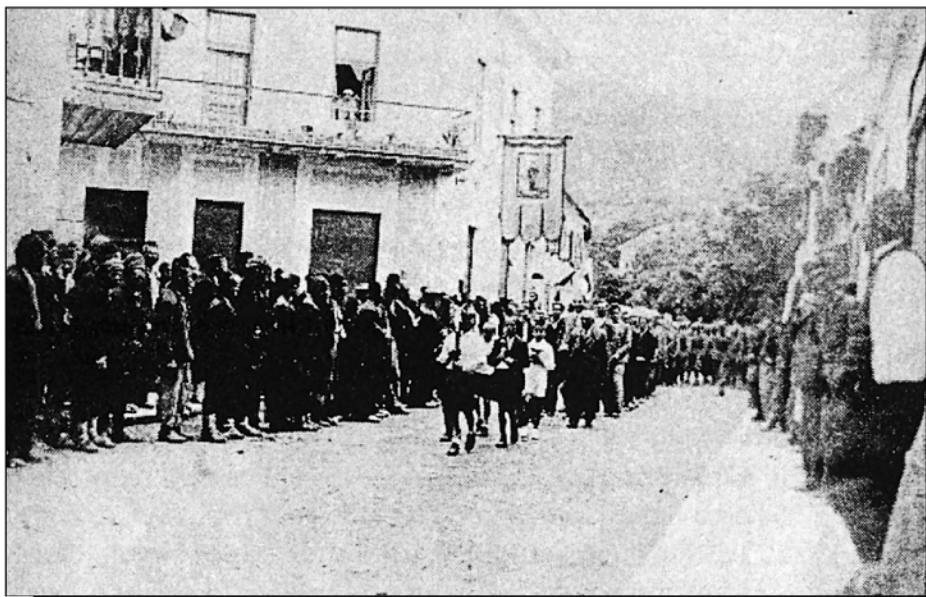

12 Brojčana oznaka na kraju teksta, čije značenje i smisao nije bilo moguće utvrditi. Vjerojatno se radi o signaturi koja uključuje oznaku ukupnog broja primjeraka u kojem je izvješće sastavljeno.

uporno nastojali uspostaviti svezu s istaknutim osobama iz Hrvatske seljačke stranke i pridobiti ih za sebe. Ipak ti njihovi napori ni dalje nisu donosili spomena vrijedne plodove. To potvrđuje i **Vladimir Popović**, predstavnik CK KP Jugoslavije kod CK KP Hrvatske, koji je u svom izvješću Vrhovnomu štabu podkraj studenoga 1941. o tome pisao: "Stav reakcionarnog dijela vodstva HSS-a

Slične su optužbe protiv Mačeka i vodstva Hrvatske seljačke stranke upućene i od Titovih bližih suradnika. U izvješću od 15. veljače 1942. **Ivo Lola Ribar** je iz Zagreba javio Titu, da "proces diferencijacije u HSS ide dalje. Rukovodstvo uporno odbija saradnju sa nama, nego je isključivo u vezi sa svojim londonskim ljudima"(247), dakle Krnjevićem, Šubašićem i ostalima. Ovo

Narodno-oslobodilački odbor za Hrvatsku", odobrava rad svojih pristaša koji su već pristupili u partizane i ističe da će odrediti svoga predstavnika u Narodno-oslobodilački odbor za Jugoslaviju, naglašavajući i hvaleći pri tomu partizansku borbu, Crvenu Armiju i zasluge komunista općenito(248). Vodstvo Hrvatske seljačke stranke ove dokumente nije odobrilo ni potpisalo. Ono je još prije toga, odgovarajući Tomi Jančikoviću, poznatomu po prokomunističkim simpatijama, na njegovo izvješće od 30. lipnja 1942. o putu po srednjoj Dalmaciji i Dubrovniku, dalo do znanja, "da je koalicija s partizanima preuranjena". Stoga se Jančiković nije u jesen 1942. ni odazvao na partizanske pozive da dođe k njima u Bihać, iako su mu nudili visok položaj u njihovu pokretu(249). Ovi partizanski neuspjesi, da se jače ukorijene u hrvatskom narodu, prisilili su Ivu Marinkovića u prosincu 1942. na zaključak, da komunisti "nisu uspjeli da uvjere hrvatskog seljaka da je jedini pravi put pristupanje partizanima, i u tom pravcu treba još mnogo da se radi". Krivnju za ovo baca na Hrvatsku seljačku stranku(250). Iz navedenih dokaza proizlazi, da u 1941. i 1942. nije postojala partizanska suradnja s Hrvatskom seljačkom strankom. Prvi njezini članovi, koji su pristupili k partizanima i imenovani u AVNOJ i ZAVNOH, bili su sitni seoski dužnosnici i potajni članovi partije.

Proslava hrvatskog Antunova 1941. u Gorazdu

mного nam pravi smetnje. Oni idu s parolom: "Ništa s komunistima, već čekajmo"(244).

Takvo stanje zabrinjavalo je Josipa Broza Tita pa je početkom siječnja 1942. uputio kritiku Centralnom komitetu KP Hrvatske i Glavnom štabu Hrvatske: "Iz vaših se izvještaja ne vidi da ste vi uspjeli barem jedan znatan dio pristalica HSS-a uvući u Hrvatski nar(odno) oslob(odilački) front. Bojimo se da se vaši nar(odno) oslob(odilački) odbori sastoje uglavnom od komunista i simpatizera i da niste uspjeli uvući u njih elemente iz HSS-a. Ne smije se ustuknuti pred Mačekovim izjavama i direktivama: "Nećemo s komunistima, već treba da čekamo..." "(245). Kako se stanje ni dalje nije popravljalo, Tito je u članku "Komunistička partija i ko su sve saveznici okupatora", objavljenomu u "Proleteru" br. 14 - 15, ožujak-travanj 1942., tvrdio da Maček i jedan dio vodstva HSS-a "uporno odbijaju svaku saradnju u narodnooslobodilačkoj borbi. (...) Oni su glavna smetnja u Hrvatskoj da hrvatski narod nije do sada stupio masovno, po primjeru srpskog, crnogorskog i slovenačkog naroda, u oružanu borbu protiv okupatora"(246).

nam izvješće ujedno i otkriva, zašto Hrvatska seljačka stranka u to vrijeme nije htjela surađivati s partizanima. Ona je povezana sa svojim predstavnicima u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi, preko kojih Britanci provode svoju politiku prema Hrvatskoj, a oni su se tada oslanjali isključivo na Dražu Mihailovića, pa o Titu nisu htjeli ništa ni čuti.

U namjeri da pod svaku cijenu pridobiju pristaše Hrvatske seljačke stranke za suradnju s partizanima, komunisti su se u ljeto 1942. upustili u pregovore sa stanovitim **Markom Žužićem**, beznačajnom političkom ličnošću, koji im se je predstavio kao izaslanik vodstva Hrvatske seljačke stranke. S njim se je preko **Lutve Ahmetovića**, sekretara Mjesnoga komiteta KP Hrvatske, poveao **Ivo Marinković**, član Biroa CK KP Hrvatske. U rujnu 1942. Marinković i Žužić su čak sastavili nacrt "Sporazuma između Komunističke stranke Hrvatske i Hrvatske seljačke stranke" i nacrt "Proglasa Komunističke stranke Hrvatske i Hrvatske seljačke stranke hrvatskomu narodu", prema kojima Hrvatska seljačka stranka pristupa u Jedinstvu nacionalno-oslobodilačku frontu i "određuje svoje predstavnike u

Godina 1943. donijela je bitnu promjenu u odnosima Hrvatske seljačke stranke i partizanskoga pokreta. To je posljedica promjene britanske politike prema partizanima, ali i jačanja partizanskoga pokreta. Od domovinskoga vodstva Hrvatske seljačke stranke prvi se je partizanima počeo približavati Tomo Jančiković, koji je s njima još od ožujka 1943. počeo voditi pregovore o suradnji i davati im materijalnu pomoć, iako su ga oni u novinama napadali(251). Prema tvrdnji **dr. Jakova Grgurića**, odvjetnika iz Livna, on je na sastanku u Splitu s uglednim prvacima Hrvatske seljačke stranke 16. lipnja 1943. izjavio, "da donosi od vodstva direktivu za isključivu suradnju sa partizanima, što se u Hrvatskoj već provodi. Da je većina njihovih glasača i pristaša u partizanskim redovima ili simpatizira s njima, pa ako HSS hoće i dalje da bude uz svoje pristaše mora sarađivati sa partizanima"(252). Koliko je poznato, takva direktiva u to vrijeme nije postojala, ali je Jančiković ovom svojom dezinformacijom očito htio agitirati za

suradnju s partizanima. U proljeće 1943. dr. Rudolf Bičanić je iz emigracije poslao pismo, u kojemu je pisao, "da treba savjetovati vodstvu u Zagrebu da se aktivira i da ide u NOP i NOV"(253).

Ali prijelomni događaj u tim odnosima bio je Krnjevićev govor, održan 22. srpnja iste godine, kojim je pozvao na aktivnu borbu protiv neprijatelja radi obnove Jugoslavije. Tim govorom je dotadašnja suradnja dobila na intenzitetu. Iako Krnjević nije izričito pozvao na suradnju s partizanima, njegov govor se je mogao shvatiti i kao poziv na takvu suradnju. Stoga su i članovi vodstva Hrvatske seljačke stranke u domovini u početku prema partizanima zauzimali različita stajališta. Svi su oni prema suradnji s njima bili oprezni, a u tomu je

možemo odlučiti na suradnju sa komunistima, niti sa NOP koji oni vode"(254).

Ova izjava je nepobitan dokaz, da su Englezi određivali politiku Hrvatske seljačke stranke. Prema povijesnim izvorima partizanskoga podrijetla, Košutić je još neko vrijeme bio suzdržan prema suradnji s komunistima, ali je to stajalište ubrzo promijenio.

Posve drukčije stajalište nego Košutić od početka je zauzimao **dr. Ivanko Farolfi**. Kako javlja partizanski obavještajac krajem srpnja 1943., "centar HSS-a okupljen oko Farolfia.... smatra, da je došlo vrijeme za aktivnu borbu protiv ustaša i okupatora, i dajući opću direktivu, da svaki kraj postupi po svojim prilikama i nahođenjima ne isključuje

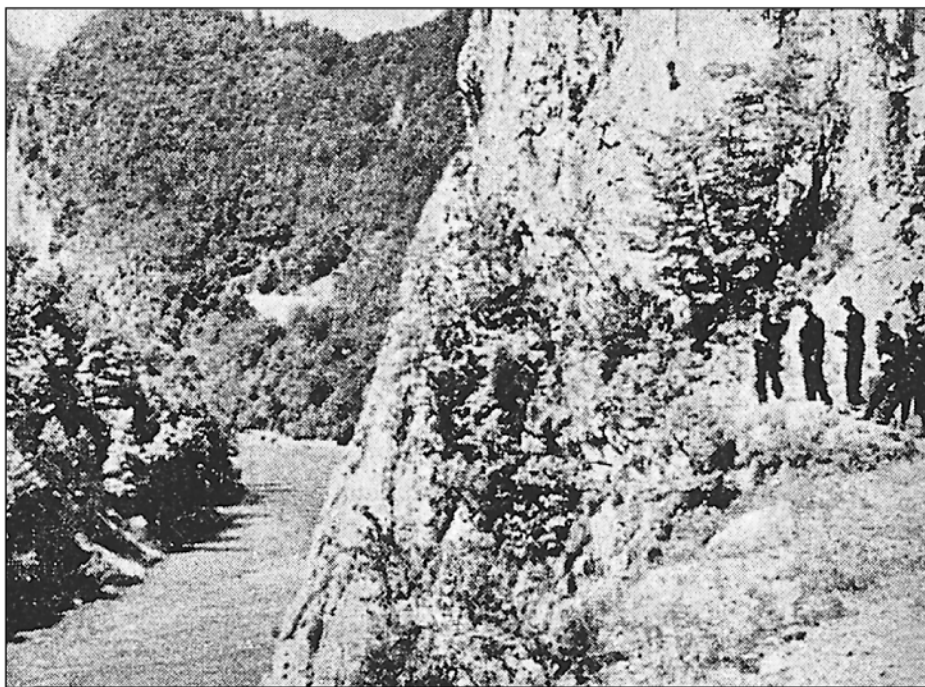
Hrvatske seljačke stranke u Crikvenici je otišlo u partizane.

Naravno, i s partizanske strane je postojalo stanovito nepovjerenje u namjere vodstva Hrvatske seljačke stranke. Krajem srpnja 1943. u Zagreb je došao **Josip Hrnčević**, član Povjerenstva CK KP Hrvatske. Uspostavio je svezu s Farolfijem, a želio je i s **Košutićem**, ali u tome nije uspio. O razgovoru s Farolfijem je zabilježio, "da Farolfi nije naš (partizanski - op. I. G.) simpatizer, da on želi samo ispitati naše stavove i mišljenja"(258). Nedvojbeno je, da je svaka strana u ovim pregovorima gledala isključivo svoje probitke, ali su postojali i zajednički ciljevi, koji su ih povezivali. Zbog toga su i pregovori o suradnji bili mogući. Ali komunisti su pomnijivo pratili svaki politički potez Hrvatske seljačke stranke i s kime se članovi njezina vodstva sastaju pa su na temelju toga o njoj donosili ocjene. U tom pogledu je vrlo zanimljivo izvješće **Lepe Perović**, što ga je, u svezi Košutićevih pregovora s partizanima, dana 10. listopada 1943. podnijela Povjerenstvu CK KP Hrvatske. U izvješću je, između ostalog tvrdila: "Inače taj reakcionarni dio vodstva HSS-a i dalje, izgleda, vodi onu politiku sporazumijevanja sa svim i svakim, samo da zaštiti svoje interese. To se vidi po tome što imaju vezu i sa ustašama i sa Nijemcima i sa Dražinovcima, te najzad pokušavaju i sa nama i to sa svima vode pregovore"(259).

BILJEŠKE:

242. Isto, str. 136.
243. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 131. i 132.
244. Isto, str. 142.
245. Josip Broz-Tito: Sabrana djela, sv. 8., Beograd, 1982., str. 63.
246. Josip Broz-Tito: Sabrana djela, sv. 10., Beograd, 1982., str. 27.
247. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 143.
248. Isto, str. 300.- 302.
249. Lj. Boban: Kontroverze iz povijesti Jugoslavije, Zagreb, 1987., str. 195.
250. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 172.
251. Lj. Boban, nav. dj., str. 196.- 198.
252. Isto, str. 214.- 215.
253. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 115., fusnota 119.
254. Jelić-Butić, nav. dj., str. 115., fusnota 119.
255. Isto, str. 117. - 118. i Lj. Boban, nav. dj., str. 202.
256. Lj. Boban, nav. dj., str. 201. i 202.
257. Isto, str. 205. - 206.
258. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 193.
259. Isto, str. 242. - 243., fusnota 62.

(nastavit će se)

Crna legija na Drini 1942.

prednjačio Košutić. U intimnom krugu on je izjavio: "Mi bismo i mogli surađivati sa NOP, kada se time ne bi kompromitirali za budućnost. Engleska sada traži i pozivlje na opću slogu no to je obzirom na vojnički momenat. Taj momenat nalaže Engleskoj, da pomaže sve one, koji se bore protiv osovine jer od tuda direktna korist savezničkoj vojnoj stvari. Neće li ali Engleska poslije rata smatrati nepouzdanim sve one, koji su na Balkanu politički surađivali sa komunistima i neće li ona za slučaj naše eventualne političke saradnje sa komunistima poslije rata favorizirati velikosrbu, a ako će to o njoj ovisiti i prepustiti im u ruke i situaciju u zemlji. To je osnovni uzrok zbog kojega se mi ne

saradnju sa NOB"(256). Od poznatijih ljudi, taj centar oko Farolfija sačinjavali su još **Franjo Gaži** i **Ljudevit Tomašić**. U skladu s iznesenim stajalištima, prema izvješću istoga obavještajca od 3. kolovoza 1943., Farolfi je stranačkim pristašama i članovima u Crikvenici poručio, "što bolje i što jače držanje kontakata sa NOP i traži da mu se saopći glavne ciljeve NOP". Povodom toga je ustrojbeno jedinica Hrvatske seljačke stranke u Crikvenici odlučila, "da se ustroje na započetom putu u pogledu suradnje sa NOP" i "da se pošalje traženi izvještaj Farolfiju u kom da se zagovara da cijeli HSS pristupi suradnji sa NOP..."(257). Zahvaljujući ovakvom stajalištu, gotovo cjelokupno članstvo

KAZALO ČASOPISA "POLITIČKI ZATVORENIK" ZA GODIŠTE XII/2002. (III.)

(*nastavak iz br. 132.*)

Maričić Kukljičanin, Tomislav 10(119),
12(120), 17(120),
45(124/125), 33(126), 41(128), 38(129)
Marohnić, Ivan 6(121)
Matić, Ivan P. 30(129)
Matijević, Vjekoslav 43(122)
Matijević, Zlatko 8(121)
Meštrović, Slavko 14(127)
Mijatović, Anđelko 16(122)
Musap, Mario 35(124/125)
Mužić, Ivan 10(124/125)
Nekić, Nevenka 10(123)
Nibler, Vladimir 41(127)
Novaković, Milan 28(119), 39(123)
Obrđalj, Tomislav 45(119)
Ostojić, Vinko 65(124/125)
Pečarina, Tomislav 41(118), 25(119),
31(120), 43(121), 4(122), 38(123),
35(124/125), 12(128), 38(129)
Pelikan, Dragutin 42(128)
Pereković, Kaja 20(118), 44(119),
19(120), 45(121), 45(122), 8(123)
Petričušić, Jozo 39(126)
Piljuh, Blaž 28(118), 37(118), 30(119),
15(120), 14(123), 11(126), 11(127),
20(128), 7(129)
Poljak, Josip 35(129)
Poljak, Željko 36(124/125)
Radičević, Slavko 30(118)
Radić-Ilas Milan 19(123), 39(123),
46(128)
Rokić-Radić, Ivana 15(129)
Sabljčić, Zdenko 15(126)
Sever, Višnja 25(119), 42(119), 34(123),
35(124/125), 12(128), 17(128),
15(129)
Stojić, Miljenko 39(129)
Strčić, Petar 31(126)
Suton, Josip Jozo 39(122), 32(123),
31(129)
Šela, Dragutin 13(118)
Tadić, Mate 32(118)
Talan, Franjo 34(128)
Tomičić-Primorac, Vesna 43(128)
Vidović, Mirko 13(129)
Vlašić, Ljubomir 39(121)
Vražić, Vladimir 26(119), 37(123)
Vučemil, Andrija 40(121)
Vukić, Ivan 27(119), 38(120), 36(123),
40(126), 21(127), 40(128)
Vukušić, Dragica 62(124/125)
Zane, Zorka 23(121), 18(129)
Znaor, Ante 30(119)
Zorić, Bruno 29(118), 7(119), 44(121),
45(122), 35(123), 43(124/125),
63(124/125), 64(124/125), 35(126),
26(127), 35(127) 20(128), 37(128)

Priredila:

Mr. Zorka ZANE

29(129)118), 7(119), 44(121),
63(124(125), 124(125), 35(126),
20(128), 37(128)
Zorić, Martin 38(124/125)
Živić, Dražen 2(123), 15(124/125)

KAZALO

osoba i važnijih pojmova (označuje se stranica i broj časopisa)

Babić-Petričević, Zdenka 16(120)
Bajt, Marija 4(123)
Bjelokosić msgr, Ivo 41(123)
Blažević, Jakov 40(128)
Bleiburg 2(122)
Bleiburg 41(127)
Bobetko, Janko 2(127)
Buconjić, Stipe 43(119)
Bušić, Zvonko 13(128)
Crngrob 18(123)
Crnogorac, Želimir 13(126)
Čavar, Mirko 39(122), 32(123)
Delija, Stijepo 64(124/125)
Deseti travanj 8(121), 31(121)
Domobrani, pogubljenja 27(121)
Domovinski rat 15(124/125)
Dugeč, Božo 44(129)
Francetić, Jure 11(118)
Frković, Mara 38(120)
Galinc, prof. Franjo 34(128)
Glowatzky, Viki 26(119)
Goldstein, Slavko 5(119)
Goli otok 35(124/125), 31(126), 25(127)
Grabovac, Filip 5(120)
Hrvatska emigracija 35(127)
Hrvatska seljačka stranka 22(124/125),
17(126), 17(127), 21(128), 20(129)
Hrvatski državni sabor 25(118)
"Hrvatski holokaust" 31(119), 27(121),
29(121)
Hrvatsko proljeće 31(127), 31(128),
32(129)
Italo Ivo i Ankica 63(124/125)
Jelić, dr. Branimir 16(122)
Jovanović, Nebojša 40(121)
Knezović, Jure 15(128)
Kos, mons. Ćiril biskup 2(120)
Kostelić, Janica 3(129)
KPD Lepoglava 46(124/125),
52(124/125), 23(126)
Kralj Svačić, Petar, 118(128)
Križari 35(120), 35(121), 33(122),
27(123), 54(124/125)
Krpmotić, Marijan 45(118)
Kuharić, Dr Franjo kardinal 2(121)
Kumičić, Eugen 21(119)
Kvaternik dr. Eugen 21(118), 17(120)
Lacković msgr dr. Stjepan 5(126)
Lasić, Vjekoslav Lujko 42(121)
Legac, Ivan 27(119)
Leško, Stjepan 44(122)
Lipanske žrtve 20(123)
Marin, Marko 37(127)
Masonerija 10(124/125)
Matica Hrvatska 15(119), 27(120),
15(121), 19(122), 22(123),
43(124/125)
Meštrović, Davida 46(122)
Meštrović, Želimir 44(121)
Nezavisna Država Hrvatska 8(121),
22(124/125), 17(126), 17(127), 7(128),
21(128), 20(129)
Pejnović, prof. Grgo 44(126)
Plava Divizija 27(119)
Račan, Ivica 5(123)
Radoš, Andrija 65(124/125)
Rađa, Tihomil 43(121)
Rakovički ustanak 17(120)
Remeta, Zvonimir 34(126)
Rimski pozdrav 2(126)
Savudrijska vala 6(122)
Serdarević, Šimun 35(124/125)
Soldo, don Nikola 38(124/125)
Spahich, Eck(Ekrem) 15(126)
Srijemski Hrvati 34(124/125)
Starčević, Ante 19(120)
Stepinac, Alojzije 5(119), 1(124/125)
Šakić, Dinko 42(120)
Šarac, Dane 43(126)
Šercer, dr. Ante 36(124/125)
Šimrak, Janko biskup 39(123), 46(128)
Šimundić, Mate 42(118)
Špegelj, Martin 36(126)
Štefan, Ljubica 45(121)
T.O.H.M. 28(119), 39(123)
Tente, obitelj 43(122)
Tomic, Zdravko 5(122), 5(123), 8(123),
16(123)
Tomić, Ilko 46(120)
UDBA 10(120)
Ustaški pokret 7(128)
Velebitski ustanak 37(126)
Verić, Zvonimir 45(122)
Veselica, dr. Marko 7(121)
Vidović, Mirko 37(119)
Vrban, Ante 39(122), 32(123)
Vučemil, Andrija 39(129)
Vukušić, Bože 32(119)
Zrinsko-frankopanska urota 9(122)

(*svršetak*)

TAKO JE GOVORIO ...PROPOVJEDNIK! (...i vedel sem daljine maglene i kalne...)

Piše:

Blaž PILJUH

..."sve ima svoje doba, svaka stvar ima svoje vrijeme pod nebom, vrijeme kad se ubija i vrijeme kad se iscjeljuje, vrijeme kad se ruši i vrijeme kad se gradi, vrijeme ratu i vrijeme miru... što koristi dakle čovjeku koji se trudi, sva muka njegova?"

Tako je govorija mudri Salamon, tako je u Bibliji zapisano. I još je reka: "Ne budi previše pravedan i ne budi previše mudar, zašto da se... uništavaš?"

I zato san bija odlučija se isključiti iz svega. Iz Iraka, iz Haaga, iz Bosne i iz Srbije, iz Ploča, iz Ne-uma (!), iz elektrane Krško, iz Prevlake, Ljubljanske banke, Piransko-savudrijske vale, inšoma iz svega. I poslušati Propovjednika, ki je prid skoro tri milijara lit bija reka: "Nema čovjeku ništa bolje nego da jede i pije i da gleda da mu bude dobro od truda njegovga!" San bija odlučija, ma ne moren. I ne smin! Prvo, shvatija san da ne moren biti izvan, jer san tu di san. A ako nastavin jisti i piti kako dosad, će me vrag uzeti, vero će! Uspija san nase nahitati deset suvušnih kilogrami. I sad je nastupilo uno ča se u nauki zove "circulus vitiosus": ča san deblji, manje se volin kretati, ča se manje krećen...sve san deblji! Moj pokojni did, uzor i dika svojega unuka, je do kraja života bija suh, čvrst, žilav, jak. A ne mlitav kako ja. Ma je ima Nadalinu, moju babu! Rano ujutro bi ga brižnega zrivala iz teple postelje: "Ala, šu, Ive, digni se, blago u štali buče!" Iman i ja svoju Nadalinu, ma ni Nadaline nisu ča su nikad bile. Uva moja me hrani i poji kako prasca. A ujutro se potihno ustane za na delo, a mene lipo pokrije da se ne zbudin. Znan ja zapravo, dobro, ud kud vitar puše, ma to njoj je... promašena investicija!!! Ud penzića koji ima deboto šezdeset lit, ne more

se očekivati da hi ima...trideset! A ti vrag ženski danas ima dvajset lit i kad hi ima...šezdeset!

Ma di san to s vragon zabrazdija! A stija san zapravo obrazložiti zašto me više ni volja pisati. Jer kad pišeš, nikemu za čitati pišeš. A ki će vrag čitati glupe, dosadne romane i priče, eli filmove gledati kad zajno na početku znaš kraj!? Kad, na primjer, unaprid znaš da će Sadama uzeti vrag, a naftu Bush! Kako kad su Frane i Bepo gledali vestern. Pak govori Frane:

- "Kladimo se za sto kunah da će uvi konj pasti na nos!"

- "Ala šu, kladimo se!"

I kad je konj pa, ja zvadija Bepo sto kunah. Prid kinon je Frani proradila savjest:

- "Ma znaš ča, Bepo, na ti uvih tvojih 100 kunah. Ja san uti film već gleda!"

- "A, ne, ne! Zadrži ih! Ki bi moga pogodit da će uni glupi konj, na isten mistu pasti po drugi put!"

Inšoma, ča je uopće važno ča će o ten ratu za naftu reći mali Ivica, eli Stipe, eli Sanader. Ma dajte, vas molin. Vidila žaba di se konji potkivaju, pak i ona digla nogu! Ma ki smo mi i ča smo mi? Šaka Hrvata koja ni sposobna na vlast dovesti pametne i poštene političare. Ma dajte, vas molin! I ne vjerujen da će biti niš bolje, jer sve znan i sve san vidija. A..."videl sem daljine maglene i kalne!"

"Što je bilo, opet će biti, što se je dogodilo opet će se dogoditi i ništa novo pod suncem nema..." Novi izbori? Ma dajte, vas molin! Sve je to ispraznost, bi reka Propovjednik. A je bija reka i to:

"SRCE MUDROG ČOVJEKA JE NA DESNOJ STRANI, A SRCE LU\AKA NA LIJEVOJ STRANI!!!" A, ma! Čemo viditi. □

BLEIBURG 1990.

Vraćam vam se, mrtvi moji. Od vas ni otišao nisam.
Sve ovo vrijeme u mom ste tijelu živi.
S vama sam spavao, s vama jeo i pio,
s vama sam hodao zemljom koja vam nije mogla
ni grob počinka dati, previše vas je bilo.
Kao i vama, i za me vrijeme je stalo
na ovu sudbinsku polju, pod ovom
kržljavom travom.
Vraćam se vama, mrtvi. I vi se vraćate
meni,
tuđoj zemlji ste teški, vraća vas još i
sada.
Pod domovinskim humkom počivat
biste htjeli,
gdje nemaju mjesta ni oni koji su
odavle pošli
na križni put naroda svoga, smaknuše
na tom ih putu.
Vaš grob ja sam dok živim, vaš krik i
vaša suza,
vaš san i vaša java, vaš plač i vaš jauk.
Napustio vas nisam, iako mišljak da
jesam,
neprestano ste u meni i ja sam stalno s
vama.
Zatitrao plamen je svijeeće, to vaše duše
oko njegov
neupokojene grobom uznemireno liježu.

Mato Marčinko

SVIBANJ U SAMOBORU '45

Samobor slobodna varoš
od pamtivijeka;
nepresušna rijeka.
Grad uznika s Križnog puta,
i grad mnogih što stadoše
na pola puta;
a mnogi u njegov
zaluta.

Na brijezima tvojim,
Samobore grade
još stoje
križevi nade
i mole
za one
što nestaše u svibanjska jutra;
za sve one
nesvanule zore;
za sve one što ne dočekaše
odsanjane snove;
za sve one
što još uvijek mole.

Ivan Dujmović

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XV.)

1002. FERDERBER, Ružica (Dragutin) - rođ. 01.01.1919. u Ogulinu. Osuđ. 1945. presudom V. S. Voj. Podr. Kordun po UVS čl. 13. na 3 god. zatvora.

1003. FERENČEVIĆ, Ružica (Nezak) - rođ. 19.04.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Sl. Požege u Osijeku po ZKPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

1004. FERGIKINA, Danica (Pavo) - rođ. 27.03.1890. u Sušaku. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Hrvatske po ZKPND čl. 1. t. 5 i 7. na 3 god. zatvora.

1005. FERIĆ, Ana (Franjo) - rođ. 30.03.1901. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 4 god. zatvora.

1006. FERIĆ, Mato (Stjepan) - rođ. 09.08.1949. u Bebrini. Osuđ. 1972. presudom Opć. suda Sl. Brod po KZ čl. 119/3 na 2 mjes. zatvora.

1007. FERIĆ, Neda (Ivan) - rođ. 01.01.1923. u Zagrebu. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Zagreb po ZKPND čl. 4. st. 1. i čl. 6. st. 1. na 2 god. 6 mjes. zatvora.

1008. FERJAN, Marija (Franc) - rođ. 12.04.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.

1009. FERJAN, Marija (Kuzman) - rođ. 12.04.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.

1010. FERNEŽIR, Marija (Franjo) - rođ. 28.06.1927. u Židovnjaku. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZKPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.

1011. FETERNAC, Slavica (Josip) - rođ. 01.05.1925. u Novom Čiču, Velika Gorica. Osuđ. 1945. presudom po ZKPND čl. 9. t. 1. na 2 god. zatvora.

1012. FIDERŠAK, Terezija (Jozet) - rođ. 28.09.1891. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom O.N.S. za grad Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 3 i 6. na 7 god. zatvora.

1013. FIDLER, Elizabeta (Makedonije) - rođ. 19.11.1876. u Lepoglavi. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

1014. FIDURIĆ, Ljuba (Stanko) - rođ. 29.09.1906. u Pivare, Nova Gradiška. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Daruvar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

1015. FIJEMBER, Jelisava (Gašpar) - rođ. 13.11.1899. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZKPND čl. 9. t. 1. na 2 god. zatvora.

1016. FIK, Julijana (Rudolf) - rođ. 23.04.1926. u Retfali. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 1 god. zatvora.

1017. FILA, Katica (Đuro) - rođ. 05.02.1922. u Čakovcima. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZKPND na 10 mjes. zatvora.

1018. FILAJDIĆ, Vera (Stjepan) - rođ. 01.01.1919. u Brod. Varoši. Osuđ. 1945. presudom Okr. suda Sl. Brod po ZKPND čl. 9. t. 1. na 1 god. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

1019. FILIPOVIĆ, Jana (Mirko) - rođ. 11.06.1901. u Kostanjevcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

1020. FILIPOVIĆ, Marija (Mato) - rođ. 26.07.1909. u Gradištu, Županja. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.

1021. FILIPOVIĆ, Marija (Stjepan) - rođ. 01.02.1922. u Jazavici. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Osijek po ZKPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

1022. FILKOVIĆ, Jela (Mate) - rođ. 30.12.1924. u Kozicama. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 18 mjes. zatvora.

1023. FILJEVIĆ, Paulina (Stevo.) - rođ. 04.01.1905. u Staroj Gradiški, Okučani. Osuđ. 1947. presudom Divizijskoga vojnog suda u Bjelovaru po ZKPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

1024. FIRIĆ, Julka (Ivan) - rođ. 10.03.1912. u Stjepanovcima, Našice. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 13. i 14. na 6 god. zatvora.

1025. FISTONIĆ, Marija (Ivan) - rođ. 25.04.1930. u Zastražišću, Hvar. Osuđ. 1953. presudom Vojnog suda Split po KZ čl. 303. na 1 god. 6 mjes. zatvora.

1026. FISTROVIĆ, Nada (Franjo) - rođ. 01.01.1926. u Koprivnici. Osuđ. 1945. presudom Okružnog narodnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 6. na 2 god. zatvora.

1027. FIZI, Terezija (Ivan) - rođ. 14.10.1921. u Vinkovcima. Osuđ. 1945. presudom Okružnog narodnog suda Sl. Brod po ZKPND čl. 9. t. 1. na 8 god. zatvora.

1028. FIZIR, Jelka (Mihajlo) - rođ. 01.01.1894. u Bukovac. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb zbog djela protiv naroda i države na 1 god. zatvora.

1029. FLAJŠAR, Terezija (Josip) - rođ. 28.09.1909. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZKPND čl. 8, 3 t. 14. na 2 god. zatvora.

1030. FLAJŠMAN, Katarina (Josip) - rođ. 13.08.1900. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 3 i 6. na 15 god. zatvora.

1031. FLAK, Terezija (Mijo) - rođ. 26.02.1915. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZKDPND čl. 8. i 11. na 12 god. zatvora.

1032. FLORIJAN, Marija (Filip) - rođ. 29.06.1924. u Pod. Sesvetama. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar na 10 mjes. zatvora.

1033. FONKOVIĆ, Kata (Juka) - rođ. 22.11.1920. u Somarici, Bjelovar. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZKDPND čl. 3. toč. 14. na 20 mjes. zatvora.

1034. FONTANJI, Olga (Karlo) - rođ. 05.03.1915. u Srijemskoj Mitrovici. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 6, čl. 3. t. 3, čl. 9. na 4 g. 6 mjes. zatvora.

1035. FORET, Margita (Franjo) - rođ. 08.06.1897. u Pito- mači. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Daruvar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

1036. FORIĆ, Sumreta (Komić) - rođ. 01.01.1952. u Brčkom. Osuđ. 1972. presudom Okr. suda Tuzla po KZ 119/3 na 8 mjes. zatvora.

1037. FORKAŠ, Mara (Ruko) - rođ. 01.01.1887. u Koprivnici. Osuđ. 1945. presudom Okr. suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 3. na 10 god. zatvora.

1038. FOTEZ, Marija (Josip) - rođ. 18.02.1897. u Prelošćici, Sisak. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Zagreb po ZKPND čl.3.t.3. na 6 god. zatvora.

1039. FRANCISCI, Jaga (Blaž) - rođ. 07.01.1898. u Sobočanima, Čazma. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZKPND čl.3.t.14. na 18 mjes. zatvora.

1040. FRANCISCI, Jana (Ivan) - rođ. 27.01.1893. u Darešanogu, Čazma. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZKPND čl.3.t.14. na 6 mjes.es. zatvora.

1041. FRANCIŠKOVIĆ, Jela (Đuro) - rođ. 08.12.1919. u Jasenovcu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl.11. na 3 god. zatvora.

1042. FRANIČEVIĆ, Anđelka (Stjepan) - rođ. 19.02.1927. u Novom Sadu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZKPND čl.11. na 2 g. 6 mjes. zatvora.

1043. FRANIĆ, Marija (Antun) - rođ. 22.07.1905. u Jarugama. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl.3.t.14. na 18 mjes. zatvora.

1044. FRANKOLA, Paula (Rudolf) - rođ. 17.04.1933. u Labinu. Osuđ. 1952. presudom Okružnog suda Pula po KZ čl.120. na 3 god. zatvora.

1045. FRANJČIĆ, Gabrijela (Baltazar) - rođ. 04.01.1925. u Novakovcu. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Varaždin po ZKPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

1046. FRANJEŠEVIĆ, Delfa () - rođ. 01.01.1902. u Goricama. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Sl. Požega po ZKPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

1047. FRANJEVIĆ, Rozika (Mirko) - rođ. 10.06.1899. u Ivanjskoj. Osuđ. 1947. presudom Kotarskog suda Bjelovar po ZKPND čl.1.t.8. na 1 god. zatvora.

1048. FRAŽ, Jelena (Augustin) - rođ. 01.01.1906. u Željeznim Gorama, Čakovec. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZKPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

1049. FRELIH, Paula (Eduard) - rođ. 15.08.1901. u Krapinskim Toplicama. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 1.god. i 6.mjes. zatvora.

1050. FRIGAN, Danica (Tomo) - rođ. 13.01.1923. u Glavici, Sv. Ivan Zelina. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZKPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

1051. FRISIVŠEK, Anica (Stjepan) - rođ. 24.09.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl.13. i 14. na 4 god. zatvora.

1052. FRKELIĆ, Kata (Ivan) - rođ. 15.02.1909. u D. Fezričku. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZKPND čl.3.t.14. na 18 mjes. zatvora.

1053. FRKOVIĆ, Josipa (Jure) - rođ. 18.09.1917. u Ličkom Novom, Gospić. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Kom. voj. zagrebačkog područja po ZKPND čl. 9. t. 1. i čl. 11. na 2 god. zatvora.

1054. FRKOVIĆ, Katica (Mato) - rođ. 01.01.1926. u Slavonskom Brodu. Osuđ. 1945. presudom Okružnoga narodnog suda Sl. Brod po ZKPND 6L.9.t.1. na 5 god. zatvora.

1055. FRKOVIĆ, Mara (Mate) - rođ. 01.01.1915. u Rodoštri. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Gospić po UVS čl.10. na 2 god. zatvora.

1056. FRKOVIĆ, Ruža (Šime) - rođ. 01.01.1900. u Debelom Brdu, Gospić. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Ogulinskog Voj. po ZKPND 6L, U, na 2 god. zatvora.

1056. FRLETA, Tonka (Kuzma) - rođ. 08.02.1921. u Splitu. Osuđ. 1946. presudom Okružnoga narodnog suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 3. na 14 mjes.es. zatvora.

1057. FUČAK, Dora (Antun) - rođ. 03.10.1927. u Rijeci. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda Split po ZKPND KAZ. DJELO UVREDE na 1 god. zatvora.

1058. FUČEK, Eva (Stjepan) - rođ. 01.01.1944. u Ravneši. Osuđ. 1976. presudom Okr. suda Bjelovar po čl. 174 i 119/3 na 6 mjes. zatvora.

1059. FUGOŠIĆ, Ana (Josip) - rođ. 01.01.1916. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po Odluci o zaštiti nacionalne časti Srba i Hrvata, čl.2. na 2 god. zatvora.

1060. FUMIĆ, Anka (Tomo) - rođ. 09.02.1918. u Zajardu. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

1061. FUMIĆ, Marija (Nikola) - rođ. 07.08.1910. u Gradištu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZKPND čl.3.t.14. na 7 mjes. zatvora.

1062. FUNJEK, Fanika (Franjo) - rođ. 13.01.1924. u Kuknjevcu, Pakrac. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZKPND čl.3.t.14. na 15 god. zatvora.

1063. FURJAN, Ana (Ljudevit) - rođ. 01.01.1923. u Zdenčacu. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Daruvar po ZKPND čl. 3. t. 6. i 14, na 1 god. i 6 mjes. zatvora.

1064. FURLAN, Marta (Grgo) - rođ. 01.01.1893. u Čanku, Gospić. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda u Kninu po ZKPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.

1065. GABHARD, Đurđica (Oto) - rođ. 01.01.1920. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Div. voj. suda Zagreb po ZKPND čl.3.t.6. na 3 god. zatvora.

1066. GABRIĆ, Anka (Boško) - rođ. 23.07.1917. u Sarajevu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Za Oblast Dalmacije po UVS čl.14. na 29 mjes. zatvora.

1067. GADEC, Marija (Martin) - rođ. 12.04.1908. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 5,17 i 27. na 15 god. zatvora.

1068. GAJER, Anica (Stjepan) - rođ. 10.03.1910. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom ONS-a Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 3. na 10 god. zatvora.

1069. GAJIĆ, Marija Valerija (Ivan) - rođ. 01.01.1946. u Zagrebu. Osuđ. 1977. presudom Okr. suda Tuzla po KZ 133/1 na 6 god. zatvora.

1070. GALEK, Jure (Franjo) - rođ. 01.01.1931. u Tenju. Osuđ. 1975. presudom Opć. suda Osijek po čl. 119/3 na 2 mjes.es. zatvora.

1071. GALIĆ, Branka (Valentin) - rođ. 01.01.1933. u Zagrebu. Osuđ. 1952. presudom Okr. suda Maribor po čl. 303. na 10 mjes. zatvora.

1072. GALIĆ, Božica (Antun) - rođ. 19.09.1929. u Irisi. Osuđ. 1949. presudom Okr. suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 8. na 2 god. zatvora.

(nastavit će se)

IZ ZAGREBAČKE PODRUŽNICE – MOLIMO, PODMIRITE ČLANARINU

Ponovno molimo naše članove da im proradi savjest i svijest te da podmire svoju obvezu Društvu uplatom članarine. U božićnom broju citirala sam Statut i upozorenje o prestanku članstva neplaćanjem članarine za dvije godine. Krenulo je, ali i ove godine opet zastoj. Iako je već peti mjesec, svega je oko 400 članova uplatilo članarinu, a Zagrebačka podružnica ima 1640 članova!

Nadam se da su članovi svjesni kako egzistencija Društva ovisi o ovome njihovu prilogu, pa čekamo i nadamo se.

Evo malo ugodnijih vijesti; nešto o kulturi, nešto o knjizi. Najbolje se poslužiti rječima velikih ljudi, pa mi se tako posebno svidio citat **Filipa Lukasa** "Kulturno jaki narodi imaju svijest svoje snage pa su mogli prkositi najsuprotnijim silama i u promjenjivom ritmu žitvota održati svoje narodno biće i dolaziti, pa i iza klonulosti, do novoga napredka i cvata". Zato podržavamo kulturu i bavimo se njome. Uza sve obilje informacija, nemojmo zapustiti knjigu, pa opet donosim lijep citat o knjizi: "Pojava

knjige značila je tehnološku revoluciju u saopćavanju koja je ubrzo korjenito preobrazila i ljudsku misaonost i osjećajnost, a uloga knjige otad je neprekidno sve presudnije urastala u same temelje i ljudskih ponašanja i mentaliteta i tehnika i metoda, pa i u ovom našem vremenu s vanliterarnim medijima i novim sredstvima komuniciranja, uloga knjige, umjesto da je oslabila postala je u toj svojoj modrenoj krizi čistijom, ali time i čvršćom, i začudo, još mnogo potrebnijom. (M. Škiljan)

I Zagrebačka podružnica prikupila je nešto knjiga malo kupnjom a većinom darovanjem. Ove su knjige sada obrađene i katalogizirane, kako bi naši članovi mogli imati uvid i mogućnost posudbe našega knjižnog fonda. Zasad je broj knjiga vrlo skroman, ali ćemo nastojati daljnjim donacijama povećati i obogaćivati našu knjižnicu. Zato želim obavijestiti naše članove da knjige mogu posuditi ponedjeljkom, srijedom i petkom od 10-12 sati u prostorijama naše podružnice, Massarykova 22/IV.

Mr. Zorka ZANE, predsjednica

Put bez sna

*Kroz planine i doline
hodasmo bosu noć i dan,
gladni žedni i sve bez sna.*

*Sad su prošla mnoga ljeta,
al' sjećanje još uvijek živi,
pa u snu me i sad smeta.*

*Kalvariju prođosmo nevini.
Tisućdevetstočetrestpeteta,
za nas bješe godina ukleta.*

*Danas mnogi viču oprost, oprost,
oh, kako je to lako reći
kad bi bar sjećanje htjelo pobjeći.*

Grlica Curiš

Imotski sokolovi

*oni se
kao djeca
nisu igrali rata*

*nisu gledali
ratne filmove
niti su imali petice
iz povijesti*

*rukom su
pokrivali oči
da ne vide krv*

*oni su
ništili
troskot
na bojištu
i mirisali
krčevinom*

*koji su rukom
pokrivali oči
da ne vide krv*

Mario Bilić

DR SĚ

*Dā sě gnjāzdñ
vrñeli bi se ũtĉ tĉĉi
ĉa su svĭtun poletĉli.*

*Dř sě sũnce
ñblak bi te prĉkrĩ
jā žřlostan bi bĩ.*

*Dř sě ljũbav
u srcu bi te nĩsĩ
ljũdima dilĩ.*

*Dř sě cvĩĉe
dvĩrima bi mrlĉsala
u kantũnu dũše mĩjĉ stĩla.*

*Dř sě rřsa
smoĉĉla bi pñlja
u smĩlju se lašĉĉla
žĩdnu tĉcu napñjila.*

*Dř sě sũza mĩterina
fũzĉla bi po obrĩzu
dũšu bi mi izlĩĉĉla
tĉbe vĩzda štũjen
zĉmljo mĩjĩ mĉla.*

**Tomislav Mariĉĩĉ
Kukljĩĉanin**

S ONU STRANU KAZNIONIČKOG ZIDA

(Pozdravno pismo Zvonka Bušića Hrvatima grada Vancouvera, Leavenworth: 20. studenog 2002.)

Poštovani Hrvati i Hrvatice, dragi prijatelji! Jučer je ovdje u Kansasu padao prvi snijeg i najavio skori dolazak zime. Još od svoje rane mladosti volio sam dolazak proljeća i jeseni, a naročito početak zime. Kao što me je radovalo svako proljetno buđenje prirode, kad ozelene polja, prolitaju šume i moju seosku panoramu okite divno procvjetale

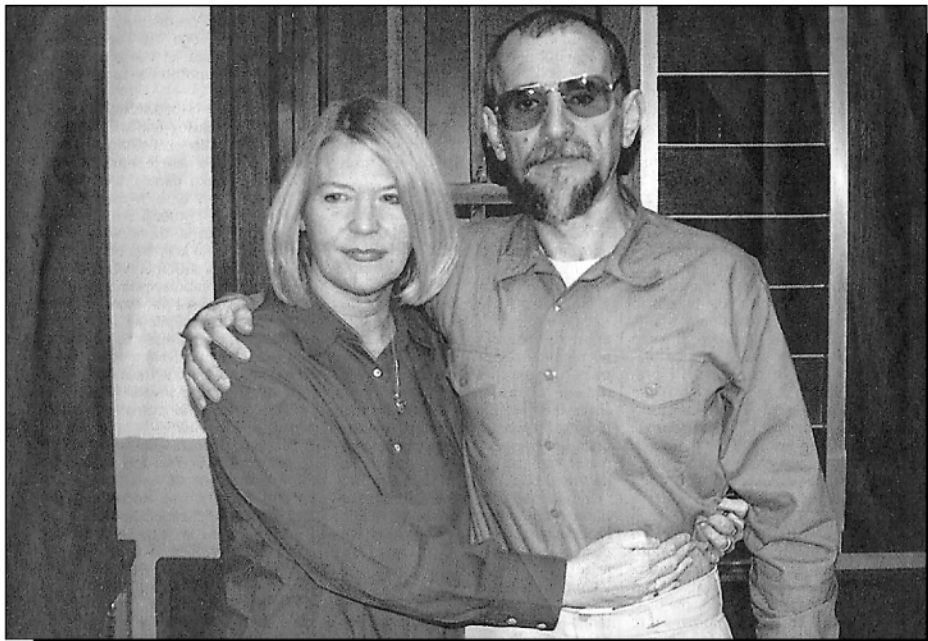
tili. Zato ću Vam reći kako je jednog dana prošlogodišnje jeseni, dok sam s par prijatelja šetao zatvorskim krugom, neki jaki vjetar-kovitlac (preko zatvorskog dvanaest i pol metara visokog zida) k nama ubacio nekoliko crveno-žutih listova. Mi smo se odmah dali u potjeru i sve ih pohvatali, a onda dugo gledali i nagađali s kakvog su stabla opali i ko-

na ćelijama niti na zgradama u kojima su ćelije nema nikakvih prozora, tako da mi, tek kad prođemo duge hodnike i izađemo u dvorište, možemo vidjeti kakvo je vani vrijeme. Kad su me jučer već na vanjskim vratima zasule snježne pahuljice, mom oduševljenju i radosti nije bilo kraja. Zahvaljujući mojoj još uvijek jakoj imaginaciji, ovaj prvi snijeg me je, već nakon par minuta, u mislima povratio u davno i daleko djetinjstvo. Preda mnom su se ukazivale snijegom prekrivene goričke kuće sa svojim zadimljenim dimnjacima, i po cijelom selu okićena stabla i plotovi, tako da sam nakratko gotovo doživio sve one zimske radosti što ih, posebno seoskoj djeci, donosi prvi snijeg.

Nažalost, ne samo da mi to oduševljenje nije dugo potrajalo, nego je tuga ubrzo nadvladala radost, a srce obuzela velika nostalgija i silna čežnja da makar još jedanput stvarno prošetam starim stazama moje mladosti. Ipak, to moje kratkotrajno oduševljenje jučerašnjim snijegom nije samo uzбудilo moje osjećaje i misli mi uskovitlalo, nego mi je, evo, dalo ideju kako započeti moje ovogodišnje pismo i o čemu Vam pisati.

Po slikama s prošlih banketa vidim da se na ovom, sada već tradicionalnom ručku okupljaju gotovo jedni te isti vankuverski Hrvati. Također, evidentno je da svi Vi manje više pripadate mojoj ili generaciji nekoliko godina starijoj od moje, a znam da Vas je velika većina rođena i odgojena na selu, da ste, kao i ja, imali oskudno i naporno djetinjstvo, i u svojoj mladosti slične muke mučili i slične snove sanjali, te da su sve nas po tuđini raznijeli isti vjetrovi nemile nam hrvatske sudbine. Zbog tih naših iskustava mi se još uvijek tako dobro razumijevamo, i zato Vi tako i toliko suosjećate s mojom zlom sudbinom.

Dragi moji prijatelji, stara nam mudrost kaže da svaki čovjek polovicu svoga života provede u sjećanjima na svoju prošlost. Ne znam da li je i koliko je to istinito za današnjega modernog i materijalističkog čovjeka, ali mi vjerujte da robijaš, u nedostatku sadašnjosti, skoro uvijek živi u prošlosti i mašta o budućnosti, i da uglavnom odatle on

Supružnici Julianne Eden i Zvonko Bušić

trešnje, isto tako sam znao uživati kad bi, s promjenama svojih čudesnih boja i opadanjem lišća u prvim jesenskim danima, priroda najavila da se sprema na svoj zimski počinak. Ali mi je, ipak, najveću radost donosio prvi snijeg, i uvijek mi bijaše posebno veliki užitak šetati po svježem napadalu snijegu, i gledati snježne pahuljice kako se, lepršajući, polako i nečujno spuštaju na zemlju.

Nažalost, ni proljeće ni jesen ne navraćaju u moj zatvor, jer, osim jednoga malog i stalno utabanog travnjaka za igralište, u ovom zatvoru nema nikakva zelenila, nijednog stabla niti kakva busa, pa su dolasci tih dvaju godišnjih doba i čudesne promjene prirodnih boja ovdje gotovo neprimjetne. Kada bih Vam rekao kako sam se i koliko zaželio makar vidjeti neku šumu ili zagrliti nekakvo stablo, bilo koju šumu i bilo kakvo stablo, Vi bi me teško shva-

liko su do nas putovali. Na povratku iz dvorišta ja sam sa sobom ponio tri neoštećena lista s iznimno lijepim bojama, i objesio ih, pored nekih slika, na zidu svoje ćelije. Nažalost, nakon samo nekoliko dana, prilikom pretresa ćelije, zapazio ih je neki stražar-cjepidlaka i zaplijenio. Bit će da sam dolazak zime još više zavolio i zato, što proljeća i jeseni tako i tako zaobilaze ovo ukleto naselje. Također, za vrlo hladnih zimskih dana, u zatvorsko dvorište na jednosatne šetnje ne izlazi niti desetak robijaša, a s obzirom da ja ne volim gužvu ni galamu, tada mi se pruža jedina prilika da makar par sati provedem sam sa sobom, i da se u miru i relativnoj tišini zabavim sa svojim mislima i sa svojim uspomnama. Te su mi usamljene šetnje posebno drage za prvih snježnih dana.

Da biste Vi makar donekle shvatili kakvo mi je iznenađenje donio jučerašnji snijeg, moram Vam reći da ni

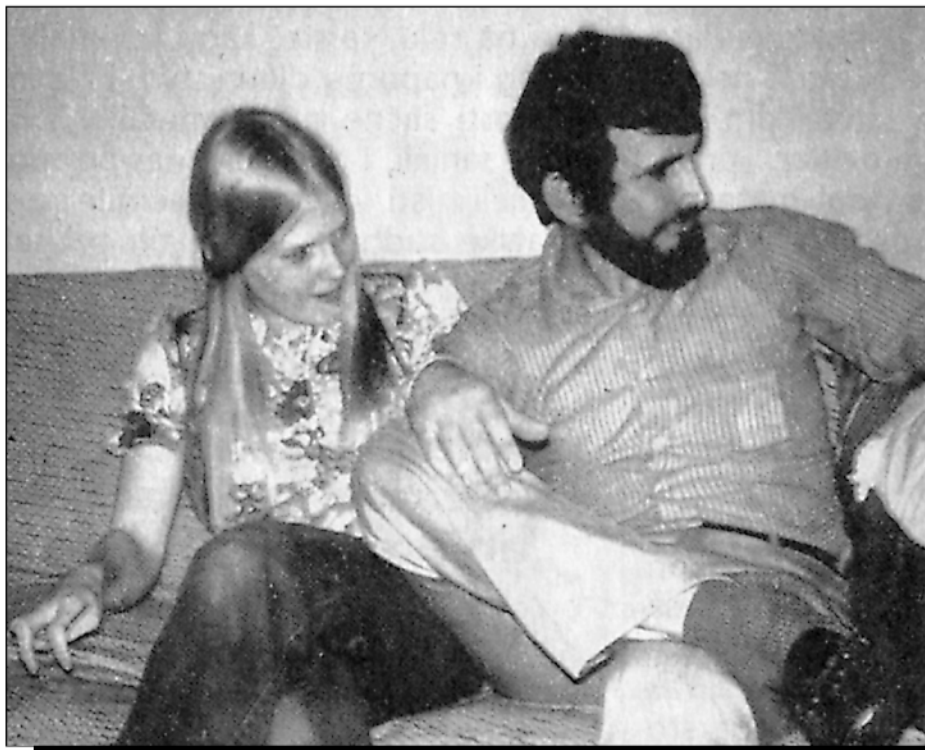
crpi snagu da izdrži svoju turobnu svaki-danšnicu. Također, što god se čovjek bliže primiče predvečerju svog života, čini mi se da se u njegovoj duši sve češće bude davno zaspale uspomene iz djetinjstva, i da se on sve življe sjeća davnih godina provedenih u roditeljskoj kući i pod zavičajnim nebom, te nezaboravnih romantičnih veza i prekinutih prijateljstava iz daleke mladosti. Međutim, s obzirom na to da sjećanje na sreću nije više sreća nego bol, uspomene iz djetinjstva i prekinute mladosti ne donose mnogo radosti, nego nas obično tada obuzme neka gorko-slatka tuga, kojoj je pravo ime nostalgija. Takva je nostalgija uvijek posebno velika kod nas hrvatskih prognanika, jer smo većinu naših života proveli daleko od naših zavičaja, i tolike godine, od nemila do nedraga lutali po stranim državama i tuđim velegradovima.

S obzirom na to da vrijeme i ritam života nije moguće zaustaviti ni usporiti, hrvatski su prognanici u tuđini savijali svoja obiteljska gnijezda, organizirali život i djecu odgajali. Međutim, kad su jedinstvenim snagama čitavoga našeg naroda, Hrvati napokon oslobodili svoju matičnu zemlju i, uspostavom svoje vlastite države, kao narod se izborili za svoje mjesto pod suncem, to je ostvarenje naših narodnih snova većini hrvatskih domoljuba u tuđini donijelo novu i tešku dvojbu: i dalje živjeti u tuđini, ili se pripremiti za povratak domovini. Veličinu i težinu te dileme mogu si lako zamisliti, jer kad bi se za sve poslovne, imovinske i mirovinske obaveze i probleme našlo idealno rješenje, znam da ni tada velikoj većini ne bi bilo ni lako ni jednostavno zaploviti natrag domovini, jer su brige i ljubavi prema vlastitoj djeci i unucima, sada, kao velika i teška sidra, svezali njihove životne lađe. Tako su oni danas razapeti između ljubavi prema svojim potomcima, koji su rođeni, odgojeni i čvrsto usidreni u novoj luci, i čežnje za dalekim zavičajem, gdje vječni san počivaju njihovi roditelji, djedovi i pradjedovi. Znam da ta dilema posebno muči Vas i Vaše naraštaje, jer mi je dobro poznato da je nemila sudbina baš preko naših leđa, dugi niz godina, lomila običaje i savijala stare tradicije.

Cijenjeni i dragi prijatelji, Vi ćete mi, nadam se, oprostiti što u ovom pismu neću određenije komentirati nedavno američku odbijenicu mog prebacivanja u Hrvatsku, jer o tome za sada zbilja ne-

mam volje opširno pisati. Ipak, da bih Vam makar donekle izložio svoje tumačenje te bezdušne američke odluke, poslužit ću se jednim dubokim i vrlo zanimljivim zapažanjem, koje je, prije sedam osam godina, u razgovoru za «Hrvatsko Slovo» iznio jedan hrvatski profesor povijesti. Citiram ga doslovno: «Naš je veliki problem bio u tome što smo mi, kao narod koji pripada Zapadnoj Civilizaciji, za vrijeme jugoslavenkog i komunističkog terora u Zapadu gledali simbol slobode, demokracije, poštenja i morala, neke vrste izbavitelja. Istina, bez ideala mi kao narod ne bismo mogli zadržati snagu i volju za slobodom. No, zagledani u ideale, nismo primijetili da je Zapad te ideale u velikoj mjeri izdao, da je on politički i moralno narkotiziran pragmatizmom, materijalizmom i hedonizmom. Obitelj, zavičaj,

je to kratka i vrlo sažeta analiza temeljnih i velikih problema, ona svakomu jasno ukazuje u kojem grmu leži zec, i u tih se pet rečenica nalaze odgovori na mnoga pitanja, uključivši i pitanja u vezi s osuđenim i s novooptuženim Hrvatima u Haagu, pa čak i glavni razlozi za odbijenicu mog transfera u Hrvatsku. Nažalost, to je za sada tako, jer je čitavi Zapad zahvatila teška bolest i senilnost, pa se nije mnogo čuditi, da je ta naša matična civilizacija, junačko oslobađanje hrvatskog naroda iz jugokomunističke tamnice doživjela kao nepoželjno uznemiravanje, i da herojstvo branitelja naše domovine ona tumači kao besmisleni zločin i primitivno nasilje. Da je sve to bilo sasvim drugačije, dok je Zapad bio zdrav i vitalan, najbolje pokazuje veliko oduševljenje čitave Europe, točno četrsto godina prije Domovinskog rata,

Julienne i Zvonko u Beču

domovina, narod, vjera - oni više gotovo ništa ne znače. Čovjek je iskorišten iz svoga prirodnog i psihološkog okoliša, da je njime moguće do te mjere manipulirati, a da on to uopće ne primjećuje». Kraj citata.

Ovo sasvim ispravno i pronicljivo zapažanje trebali bi vrlo pažljivo prostudirati svi Hrvati, a naročito oni kojima nisu jasne sve one političke igre i kojekakve prljave ucjene, što se u zadnjih desetak godina nameću staromu hrvatskom narodu i našoj mladoj državi. Iako

jer tada su, nakon povijesne bitke kod Siska, u čast junačke pobjede Hrvata nad Turcima, zvonila zvona na svim europskim katedralama.

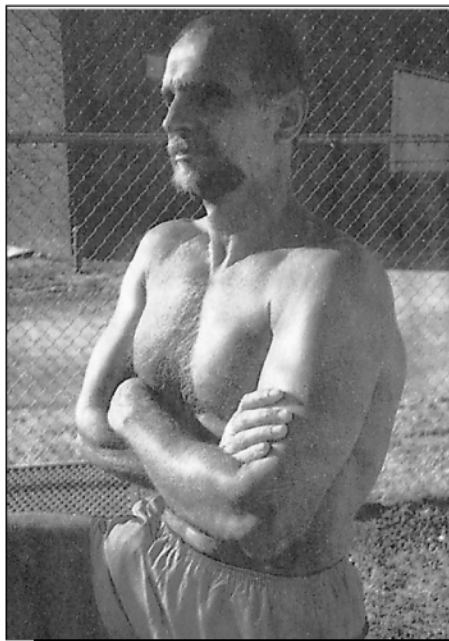
U posljednjih pedeset godina političke vode su se toliko zamutile i pojmovi tako zamaglili da je danas i većini visoko školovanih ljudi gotovo nepoznato da zapadnoj kulturi i civilizaciji izvorno pripadaju samo današnji potomci onih europskih naroda, koji su početkom šesnaestog stoljeća, dakle prije pojave nesretne Reformacije, bili

katolički narodi i pripadali Svetoj Crkvi Katoličkoj. Povijesno gledano, tada je Zapad bio u svojoj punoj snazi, dok je još ranije doživio svoj kulturni zenit. Istina, dosta kasnije, i Amerika je postala dio Zapada, ali tragedija Amerike kao i Kanade i Australije, je u tome što nije sudjelovala u njegovoj vitalnosti, nego samo u dekadentnoj i senilnoj fazi zapadne civilizacije. Zato je Amerika od takvog Zapada naučila sam goli materijalizam, i dobro ga usavršila, te zahvaljujući svojim bogatim i golemim prostranstvima, stotruko ga uvećala. Zato se nije čuditi da su ti europski iseljenici, iskorijenjeni i sasvim odsječeni od matične kulture i njenih simbola, u Americi izrasli u neku čudnu sortu sintetičnog naroda potpuno materijaliziranih i automatiziranih mediokriteta.

Tragedija Europe je u tome, što se takva Amerika, sa svojom osiljenom i arogantnom plutokracijom na čelu, stjecajem okolnosti uspjela nametnuti za tatora i lučonošu zapadne civilizacije. Tragedija nas Hrvata je u tome, što nas dobar dio još uvijek vjeruje i bori se za ideale, koje su današnji Američki i Europski moćnici, ne samo izdali – kao što iznosi navedeni hrvatski povjesničar, nego oni te ideale smatraju arhaizmima koji koče širenje njihovih Enrona, i modernizaciju svijeta, pa ih zato sistematski uništavaju. A po svemu sudeći, ako se i ova nova babilonska kula ne sruši na glave svojih graditelja, tragedija za čitavi svijet bit će u tome, što će, bez duhovnih vrijednosti i uzvišenih ideala, čovjek postati živinče, i cijeli svijet jedna ogromna globalna farma, iliti robovlasnička plantaža. Ipak i unatoč svemu tome, ne treba očajavati ni nadu gubiti, jer čovjek snuje a Bog Stvoritelj određuje, a poznato je da je od svih stvorenja svojih, Bog samo čovjeku dopustio, da ga u jednome može nadmašiti; naime, za uzvišene ideale čovjek može sve, pa i svoj vlastiti život žrtvovati, dok to Bog sebi ne može dopustiti. Među ljudima će se uvijek naći heroja i svetaca, koji će sebe žrtvovati za svoje obitelji i prijatelje, za svoju vjeru i slobodu naroda svoga, a njihove će žrtve slaviti Boga, i ljudima obasjavati put prema dostojanstvu i slobodi.

Dragi moji prijatelji, nadam se da Vam još nisam prešao u dosadu, jer, prije nego što završim, želim Vam ukratko ispričati jedan čudesan san koji sam nedavno sanjao. Naime, u tome svom snu vodio sam s Bogom razgovor, koji je ot-

prilike ovako tekao: «Došao si me nešto pitati», začujem Božji glas. «Ako imaš vremena i ako ne smetam», ja mu uzvratim. Bog se nasmiješi i reče «Ništa me ne smeta, a moje vrijeme je čitava vječnost, pitaj što ti srce želi». «Želio bih znati, što Te kod ljudi najviše iznenađuje?» Bog mi ovako odgovori: «To,

Zvonko Bušić je u zatvoru već 27 godina

da im dosadi biti djeca, i da se uvijek žure odrasti, a kad odrastu, žele opet postati djeca. To, da izgube dušu i zdravlje, da bi se obogatili, a onda potroše bogatstvo u potrazi za onim što su izgubili. To, da ne vide da s njima i u njima živi prošlost koliko i sadašnjost, i da su prošlost, sadašnjost i budućnost jedna cjelina. To, da svoje živote žive, kao da nikada ne će umrijeti, i da umiru, kao da nikada nisu ni živjeli.»

Nakon određene šutnje ja opet pitam: «Dakle, koje bi životne lekcije, kao naš Nebeski Otac, svojoj djeci danas posebno preporučio?» Bog se još slađe nasmiješi i nastavi: «Da uvide, da nikoga ne mogu prisiliti da ih zavoli, nego da jednostavno puste da ih se voli, kao i to da ljubav nije kad dvoje bulje jedno u drugo, nego kad oboje gledaju u istom smjeru. Da nauče, da je od onoga što imaju u svojim životima, mnogo važnije, koga imaju u svojim životima. Da nauče da nije dobro uspoređivati se s drugima, jer će se svima ponaosob suditi po njihovim djelima i zaslugama. Da spoznaju da nije bogat onaj koji najviše ima, nego je bogat onaj kojemu

najmanje treba. Da spoznaju, da sreća nije u sreći, nego u njezinu postizanju, drugim riječima – nadati se znači živjeti. Da nauče, da im nekada samo jedna sekunda strpljenja može prištedjeti čitavi život žalosti. Da uvide, da je najveći grijeh ono što ih same najviše ponižava. Da uvide, da oni koji se vole, vrlo lako mogu i uvrijediti, ali da takva rana teško zacijeli, i da zato nauče zaista opraštati. Da spoznaju, da nije uvijek dovoljno da im drugi oprostite, nego da oni mogu sami sebi oprostiti. Da uvide, da ima i onih koji ih zaista vole, ali jednostavno ne znaju to izraziti, niti pokazati svoje osjećaje. Da nauče, da dvije osobe mogu jednu te istu stvar sasvim drukčije vidjeti i da im je pravi prijatelj onaj koji ih voli i cijeni i onda kad ih u dušu pozna i sve o njima zna. I da nauče, da novac može kupiti sve, osim dvije stvari; pravu sreću na ovom svijetu, i život vječni u Kraljevstvu Nebeskom.» Više nego zadovoljan s odgovorom, ja sam se radosno nasmiješio, i Bogu se zahvalio na ljubaznosti i savjetima, i na svemu što je učinio za moju rodbinu, moje prijatelje, i moj hrvatski narod. «U svako doba,» reče mi Bog, «ja sam i dan i noć na raspolaganju, kad god imaš neko pitanje, obrati mi se i ja ću odgovoriti.»

Moram priznati da mi je taj zaista čudesni razgovor u snu uveliko pomogao još bolje razumjeti da u međuljudskim odnosima nisu same po sebi važne riječi i djela, nego je mnogo važnije koji učinak i kakve osjećaje nečije riječi i djela izazovu u nama, ili naše riječi i djela u drugim ljudima, naročito onima koje cijenimo i volimo. Jer i riječi i djela se lako zaboravljaju, dok se osjećaji duboko usijeku u ljudsku dušu i srce, i tako postaju dio našega bića.

Hvala Vam, dragi prijatelji, što ste me sa svakim Vašim okupljanjem na ovom ručku, zbilja ljudski i dostojno počastili, i time u mojoj duši izazvali duboke i nezaboravne osjećaje, i tako pripomogli da ovaj usamljeni i umorni putnik ne izgubi vjeru u ljude, i ne klone na svome dugome putu kroz pustinju. Grli Vas i pozdravlja, Vaš Zvonko Bušić.

P.S. Prigodom dolazećih blagdana želim Vama i Vašim obiteljima sretan Božić i obilje blagoslova u Novoj 2003. godini. □

VELIKA OBMANA (III.)

Priredio:

Ivan VUKIĆ

U predmetu protiv **Tome Biljana** OZN-a je uložila veliki trud da bi pronašla i mobilizirala svjedoke optužbe. Neki od njih su pronađeni, pa su svjedočili da su nešto "čuli", da se "pričalo" i sl. Ali, istodobno su se javljali ljudi koji su svjedočili u korist optuženoga. Da ih je Tomo Biljan spasio, svjedočili su vlastoručnim izjavama **Emil Hahn**, **Josip Jurković**, **Olga Neuman**, **Draga Stein**... Prema imenima, reklo bi se da su svjedoci obrane bili Židovi. Njihov je trud bio uzaludan – Tomo Biljan je osuđen na smrt.

Niže potpisani ovime izjavljujem, da osobno poznajem biv. podnačelnika Tomu Biljana, koji me je za cijelo vrijeme ustaško-fašističkog terora, kao protivnika tog režima zaštićivao i u svakom pogledu mi bio pri ruci.

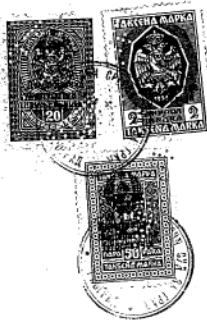
Isto tako mi je poznato, da je Tomo Biljan i ako je bio ustaša, pomagao razne protuustaške elemente, te ih je kod svake prilike zaštićivao.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Zagreb 12. X. 1945.

Emil Hahn, Grana 51.

Суд потврђује да је овај од стране суда израђени пренис сагласан са својим изборником, који се састоји од табана-страница на коме је прилепљена трака од _____ дна, у таквом марказу _____ и у Београду дана _____ 1945 год.

Суд др. Милош

Народни Суду Тосић!
 Умовбава се да се змировују Милош Бирани Суду онако како је он рекао: народ ево Милош и за напреду је смислио код Н. Павлаћ Партизани код 476. наредбао државна за мене. који су били класи непуноки народ и језу Свине у авијацији возила се 16 евога и стаја Свине и шетњама великог руке по Косицевој Милош да је ути била свине Милош су били и били оди "ураду"! Милош и праву смрпе вена свел на Милош евој Милош да обавља се Милош и Милош и Милош Милош Милош!

Народни Суд
На руке Милош
Тосић
Милош

Prilom 14
Prilom 14
Prilom 14

Изјава 5

Копом овиме могу давати слиједещу изјаву. —
 1) да је Томо Билјан крајем децембра 1943. г, док сам на биројавни нахтјев бив. реп. ре дарства Госпице, био нахтјев, код управе полиције у Лзбу, и требао бити спроведен у Госпице, нахтјев се на мене и спречио моје партизанске у Госпице, - дао писмену изјаву са још двојицом потписаника као гаранције, па којом сам био пуштен из нахтјева, - тиме, да сам ^{послије} мјесеца дана јављао се на управу полиције, - и

2) да је исто тако када сам у мјесецу фебруару 1944. г, поновно био нахтјев на мој рад у Лзбу, - нахтјев се на мене да сам био пуштен, тиме, да сам сваког дана јављао се на дана на упр. полиције. —

У Лзбу дане 13. листопад, 1945.

J. P. J. N.
Josip Jurković
 умрор. јавд. стож. народ.
 Лзгреб
 Мошинског бр. 42 а

Biljanova supruga uložila je silan napor, da bi spasila muža. Pribavila je iskaze svjedoka i napisala molbu za pomilovanje. Sklonost prema pomilovanju pokazivao je, izgleda, i sam **Tito**. Ali, ništa nije pomoglo. Molba za pomilovanje je odbijena, a iskazi svjedoka otklonjeni. Obrazloženje? Biljan im je pomagao iz privatnih razloga, radi osobnog prijateljstva, a ne radi ideološko-političkih razloga, pa to onda ne može anulirati njegovo djelovanje unutar ustaškog pokreta. Dakle, od optuženika se tražilo ne to da je objektivno pomogao, nego da se ideološko-politički identificirao s partizansko-komunističkim pokretom!

U takvoj situaciji nije nikakvo čudo da je molba za pomilovanje odbijena. Ona je pok. Tomi Biljanu priopćena 26. listopada 1946. Istom mu je prigodom kazano da će smrtna kazna biti izvršena sutradan, 27. listopada 1946. u 5 sati ujutro. Tog je dana smaknut Tomo Biljan, zaprisegnuti ustaša, koji je pomagao Židove i partizane, ali je osuđen i pogubljen jer nije bio komunist i Jugoslaven. Pametnomu dosta!

Spis. br. 47 /46

Z A P I S N I K
od 26/X 1946.

Spisan u ime Okružnog suda za Liku u zatvoru Okružnog suda za Liku u Gospiću.

PRISUTNI:

Od strane suda: Miroslav Žižić, Logušk
Tomica Dvo zapisničar

Od strane javnog tužništva: Đorđe Tomica
od strane odjela unutrašnjih poslova za okrug Liku: Mirjanić, Vatro
od strane Uprave Logora: Trnović, Zoro

Bude kratkim putem u 10 sati do podne iz uza predveden osuđeni Biljan Tomo

Prisutnom osuđenom je po čl. suda za Liku pročitana presuda Okružnog suda za Liku od 20/9. 1946 broj 44 /46-10 presuda Vrhovnog suda Hrvatske u Zagrebu od 9/X 46 br. X. 2739/46-2 i odluka Prezidijuma Narodne Republike Skupštine FNRJ. od 24/X 1946. broj 16134 /46. kojom je njegova molba za pomilovanje odbijena.

Nakon toga prisutni član suda priopćuje osuđenom da će se smrtna kazna na koju je presuđen gore citiranim presudama nad njim izvršiti dana 27/X 1946. u 5 sati do podne.

Optuženi ovo priopćenje prima na znanje.

Nadalje bude osuđeni po prisutnom članu suda upućen; da ga na njegovu želju do časa izvršenja presude može posjećivati njegova rodbina ili druga lica; te može izreziti želje koje želi da mu se ispunе u koliko su te želje ostvarive.

Osuđenik izražuje želju na se obaviti Obilježje Žrtve
upravnog zatvora u Gospiću

Prisutni član Uprave logora bude upućen da osuđenome sve izražene i ostvarive želje udovolji i da u koliko osuđeni to zatreba osuđenom dovede svećenika.

Ustanovljuje se da je osuđeni normalno zdravstvenog stanja te da ne pokazuje nikakve znake dugavnog porasćenja, a niti se na kakove bolesti tuži.

D o s t a n o t:

Član suda: Miroslav Žižić Od strane Uprave logora: Trnović, Zoro
Pomoćnik J. tužn. Tomica Dvo

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO PRAVOSUDJA

Broj: 48251-II-4-1946-4650.
Zagreb, dne 25. listopada 1946.

Predmet: BILJAN TOMO -
odluka o molbi za pomilovanje.

OKRUŽNOM SUDU

- G O S P I Ć -

Vraća se spis u krivičnom predmetu protiv Biljan Tome zajedno s odlukom Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ od 24.X.1946 broj 16134/46 kojom molba za pomilovanje osuđenog Biljan Tome - NIJE UVAŽENA.

U pogledu izvršenja kazne postupite prema raspisu ovog Ministarstva od 22.X.1945 g. broj 9861.

Potvrdite primitak spisa pismenim izvještajem.

SLRT PAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

V. d. N A Č E L N I K A:

/ Dr. Stjepan Mežarić /

OKRUŽNI PRAVNI SUD ZA LIKU
G O S P I Ć
Dne Stjepan 41/46
Prisluša: 26.X 1946

SMAKNUĆE SLAVKA BALJKA

Piše:

prof. Bruno ZORIĆ

U matici rođenih za pokojnog **Stanka Slavka Baljka** (sin Krste, rođen 30. 9. 1914. u Lovincu, blizu Poličnika) stoji: "Izvršena smrtna kazna 8. 10. 1953. u 20 časova u Zadru broj 7140/53". Strijeljan je na Gradskom groblju u Zadru, zajedno s Ivom Kevrićem.

Kao sjećanje na taj zločin jugoslavenskih vlasti, na istome tom tragičnom Gradskom groblju podignuta je zajednička grobnica (nažalost, na nadgrobnoj ploči ne stoji napomena o tome tko su pokojnici i tko ih je i u ime čega lišio života) pokojnom Baljku i još nekolicini Hrvata koji su doživjeli istu sudbinu. Prije samog strijeljanja Baljak je bio u zatvoru od mjeseca rujna 1952.

Što se tiče samog suđenja, smatra se da je sudio **Ivica Carević**, dok su svjedoci optužbe i druge pojednosti ostali nepoznati zbog nepronadene presude. Poznato je to da je optužen da je kao pripadnik oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske počinio zločine (kao i drugi strijeljani Ivo Kevrić), da je osuđen zato što je bio hrvatski vojnik, što je služio svomu hrvatskom narodu, te da su "hrvatski vojnici morali umrijeti da bi Jugoslavija mogla živjeti", kako su u svome zanosu propovijedali ideolozi "bratstva i jedinstva".

Stanko Slavko Baljak je iza sebe ostavio suprugu i djecu, koji su zbog njega, kroz čitavo razdoblje jugokomunističke vladavine bili nepoćudna hrvatska obitelj, koja je kao takva uvijek opasna jer čuva sjećanje za nove naraštaje.

O MANDI I KRUNI DEVČIĆU

Kao pretplatnici i redovitoj čitateljici *Političkog zatvorenika* poznato mi je da je u njemu u više navrata pisano o mojoj baki, pok. Mandi Devčić, njezinim sinovima, te kćerima Zorki, Dragici, Milki, Matiji i Jelki, te ujacima Ivanu i Kruni. Ja sam Milkina kći. Ujak Ivan je sa suprugom Anom i bakom Mandom uspio izmaknuti pred partizanima u Argentini, gdje su umrli. Njihova djeca nakon oslobođenja Hrvatske povremeno dolaze u Domovinu.

Na prvoj fotografiji je moja baka Manda s odličjima koje joj je dodijelio hrvatski državni poglavar, dr. Ante Pavelić. Na drugoj je fotografiji moj ujak Kruno prigodom

*Manda Devčić s odlikovanjima
dr. A. Pavelića*

vjenčanja u Zagrebu. Gospođa u sredini desno je teta Matija, a djevojka je njezina kći Anka. Muškarac lijevo je naš rođak Rok Katić iz Stariograda, a desno Jozo Lončarić iz Imotskog. Koristim ovu prigodu pozdraviti sve rodoljubne Hrvate!

*Dragica Zubčić,
Tribanj Kruščica,
Zadar*

Kruno Devčić na vjenčanju

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
NARODNI ODBOR KOTARA
Z A D A R
ODJELJENJE ZA UNUTRASNJE POSLOVE

EROJ: -7140/53 št.

PREDMET: -BALJAK SLAVKO, izvršenje
smrtne kazne.-

NARODNOM ODBORU OPOKINE

P O L I C I J N I K

U matrici propisa čl. 26 Zakona o izvršenju kazni izveštavate se da je balj Baljak Slavko sin Krste iz Poličnika dana 8. 10. 1953. godine izvršena smrtna kazna strijeljanje u Zadru.

Molite se stoga izvršiti upis u knjigu umrlih

Smrt kaznu -----slučaj -----našod)

RAČELNIK:
(Račić Ivo)

VOJNI SUD U ZAGREBU
I K.br. 199/72.
Dana 4. IX 1972.

U I M E N A V O D A I

Vojni sud u Zagrebu, u veću sastavljenom od sudije ppukovnika pravne službe Fumić Mr. Ivana, kao predsjednika veća, te sudija: porotnika poručnika Gregec ing. Vinka i zastavnika Jovović Zdravka, kao članova veća, uz sudelovanje Vojvodić Nevenke, kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv PEJIĆ RADOMIRA, vojnika zbog krivičnog dela iz čl. 118. st. 1. EZ, optuženog optužnicom Vojnog tužioca pri VP 7250 Zagreb I VP .br. 160/72. od 11. IV 1972., održao je dana 4. septembra 1972. glavni javni pretres u prisustvu optuženog i njegovih branilaca: poručnika pravne službe Veseličić Milana i advokata Gnjidić Ernesta, te zastupnika optužbe ppukovnika pravne službe Alinčić Milana, pa je istog dana doneo i u prisustvu stranaka objavio sledeću

P R E S U D U

Opt. PEJIĆ RADOMIR, vojnik VP 2480/5 Ljubljana, sin Mile i Dušan Kolar, rođen 29. IV 1952. u Čapljini, sa boravištem u Fri

što je u vremenu od 9. do 15. januara 1972. u prostorijama VP 2480 Ljubljana, u razgovoru sa nekoliko starišina i vojnika zlonamereno i neistinito prikazivao društveno političke prilike u zemlji, time što je 9. I na raportu kod kapetana Lipnik Alojza, u prisutnosti vođnika Faunović Tomislava i vojnika Mihalić Ivana, dana 10. I u razgovoru sa poručnikom Jurić Milom, dana 11. I na raportu kod majora Kusetić Stjepana i 15. I 1972. u razgovoru sa vojnikom Spasić Zoranom izjavio:

čime je učinio krivično delo neprijateljske propagande iz čl. 118. st. 1. EZ,

pa ga sud, na osnovu čl. 118. stav 1. EZ i člana 28. Z

o s u d j u j e

na KAZNU STROGOG ZATVORA u trajanju od 2/dve / godine.

Na osnovu čl. 45. st. 1. EZ u izrečenu kaznu uračunava mu se vreme provedeno u pritvoru od 21. II 1972. pa dalje.

Na osnovu čl. 91. st. 4. ZKP oslobađa se od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka u iznosu od 3.395,20 dinara.

Zapisničar:
Vojvodić Nevenka

Predsednik veća:
ppukovnik pravne službe
Fumić Mr. Ivan

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (26.)

HRVATSKA JERONIMSKA PREDAJA

U prvomu primjeru govor je o tome, kako je Sveti Jeronim pretrpio mučeništvo u gradu Skradinu za vrijeme Hrvatskoga obranbenoga rata 1991.-1995. protiv srbskoga genocidnoga napadača. Današnji SKRADIN nalazi se na mjestu starovjekovne SCARDONE, koja je, kako piše rimski pisac Plinije, bila **Finis Liburniae et initium Dalmatiae - Kraj Liburnije i početak Dalmacije**. Nakon pokoravanja ilirskih naroda, Scardona je postala sjedište sjevernoga sudbenoga sabora (Conventus Scardonitanus) provincije Dalmacije za Japode i četrnaest liburnijskih občina. Kada je u Rimskom Carstvu prevladalo kršćanstvo, Scardona postaje sjedište biskupije - godine 530. skardonitanski biskup sudjeluje na crkvenom saboru u Soloni. Skradinska biskupija obnovljena je god. 1125. Skradin u XIII. st. dolazi pod vlast bibrirskih knezova Šubića, koji bijahu u rodbinskim svezama s hrvatskim kraljem Zvonimirom. Najslavniji od Šubića Bibrirskih bio je neokrunjeni hrvatski kralj Pavao I. (1272. - 1312.), hrvatski ban (banus totius Chozuacae, banus Croatorum) i gospodar čitave Bosne (dominus Bosne); on je pod svojim bankim žezlom ujedinio sve hrvatske zemlje kojima su nekada vladali kraljevi hrvatske narodne krvi. Skradin je bio jedno od važnih utvrđenih sjedišta Bibrirskih knezova i sjedište biskupije, pa je njegovim gradjanima ban Pavao I. god. 1304. podijelio gradjansko pravo (civitet). Vjerojatno je u to doba, ako ne već ranije, grad Skradin stavljen pod zaštitu Sv. Jeronima. Možda se vjerovalo, da je Skradin upravo onaj Stridon u kojemu se rodio Sv. Jeronim. U djelu Sv. Jeronima **De viris illustribus** navodi se, da se Stridon nalazi na granici Dalmacije i Panonije ("Hieronymus, natus patre Eusebio, oppido Stridonis, quod a Gothis eversum, Dalmatiae quondam Pannoniaeque confinium fuis" - "Rodno mjesto Jeronima, od oca Euzebija, grad Stridon, koji su razorili Goti, nekada je bio na granici Dalmacije i Panonije", Hieronymus, De viris illustribus, 135.). Gdje se nalazio Stridon, do danas nije sigurno ustanovljeno. Svojataju ga mjesta ZDRINJA (Istra) i ŠTRIGOVA

Piše:

Mato MARČINKO

(Međimurje), a neki ga smještaju u Bosnu (jedni pokraj Grahova, drugi pokraj Bosanske Kostajnice). Budući da se Skradin kao i Stridon nalazio na granici i da su i njega opustošili Goti, lahko se moglo zaključiti, da je u tekstu stajalo ili je trebalo biti napisano Scardona umjesto Stridon i "na granici Dalmacije i Liburnije" umjesto "na granici Dalmacije i Panonije". Zanimljivo je i mišljenje, da se Stridon nalazio na rijeci Uni gdje je danas ZRINJ i da se iz riječi Stridon razvio naziv Zrinj. Bilo kako bilo, Skradin je sagradio crkvu posvećenu Sv. Jeronimu te i danas toga svetca slavi kao svoga gradskoga zaštitnika.

U vremenu od 14. prosinca 1991. do 3. siječnja 1992. pripadnici pobunjenih Srba i Jugoslavenske narodne armije oštetili su pročelje crkve Sv. Jeronima u Skradinu (na groblju) - **Ranjena crkva u Hrvatskoj**, Zagreb 1996. (str. 264.).

Drugi primjer je istinita priča o progonu Sv. Jeronima "Hrvatina", koji je zaštitnik Hrvatskoga književnoga društva Sv. Jeronima. Ovo je društvo utemeljio zagrebački nadbiskup kardinal Juraj Haulik (1788.-1869.) sa svrhom, da "izdaje dobre, jeftine pučke knjige zabavno-poučnoga sadržaja". Pravila Društva prihvaćena su 26. veljače 1867., a odobrilo ih je Namjestničko vijeće dalmatinsko-hrvatsko-slavonsko 27. ožujka 1868. Društvu je dano ime "Svetoga Jeronima", jer je on "Svetac iz naših zemalja". Osnivačka skupština Društva održana je u Zagrebu 21. kolovoza 1868. Simboličan prepoznatljiv znak Društva postala je slika Vladimira Kirina Sv. Jeronim s lavom. Nakon II. svjetskoga rata nova srbokomunistička Jugoslavija ubrzo je zabranila rad Društva Sv. Jeronima. Društvo je razpušteno odlukom Ministarstva unutrašnjih poslova NR Hrvatske od 25. svibnja 1946. br. 19.306. Umjesto razpuštenoga Društva Sv. Jeronima odlukom istoga Ministarstva od 26. prosinca

1946. br. 41098-II-1946. osnovano je novo Društvo sv. Ćirila i Metoda. Nakon obnove slobodne i nezavisne hrvatske države obnovljeno je i Društvo Sv. Jeronima. O tome piše Radovan Grgec:

"Približujući se godini velikog Jubileja 2000. g., posvećenoj Bogu Ocu, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda konačno je registrirano pod svojim starim imenom kao HKD sv. Jeronima. Doduše, na našoj **Danici** (Hrvatski katolički kalendar DANICA, nap. M. M.) uvijek smo pisali i ime našega prvotnoga zaštitnika, a kad je zaživjela neovisna hrvatska država, i službeno smo u prijelaznom razdoblju u impresumu naših izdanja pisali ime sv. Jeronima i Svete solunske braće. Bilo je naime pokušaja da se ospori kontinuitet obaju naziva, premda smo do 21. III. 1960. bili vlasnici (kao legalni sljedbenici Jeronimskog društva) naše Jeronimske palače, kada je ona nacionalizirana (t.j. zgrada na Tomislavovu trgu 20 i 21 te u Trenkovoju ulici 1) s time da su nam ostavljene prostorije u prizemlju i u podrumu. Na Jeronimskoj palači, koja nažalost dosad nije denacionalizirana, nalazi se još uvijek i kip sv. Jeronima, a Kirinova slika sv. Jeronima s lavom bila je desetljećima amblem HKD-a i Danice. - Sv. Jeronim je znak početaka naše kulture i pismenosti kao i simbol kontinuiteta našega Društva. Pod njegovim imenom ono je djelovalo kao središte kulture i literature kršćanskoga nadahnuća u Hrvatskoj te kao, uz Maticu Hrvatsku i Hrvatsku Akademiju Znanosti i umjetnosti, hrvatska najstarija kulturna ustanova... Nemamo ništa protiv Svete braće iz Soluna, ali nam je njihovo ime bilo nametnuto" (DANICA hrvatski katolički kalendar 1999., god. 118., Zagreb 1998., str. 44.).

JERONIMSKA TEORIJA

U Europi uz etruščansko pismo, latinsku abecedu, grčki alfabet i gotske rune nalazimo još dva pisma: **glagoljicu** i **ćirilicu**. Glagoljica je hrvatsko narodno pismo, a ćirilica narodno pismo Rusa, Ukrajinaca, Bugara, Srba, Makedonaca i Crnogoraca.

(nastavit će se)

FRA PETAR SIKAVICA: MOGLO JE BITI I GORE

Iz franjevačkog samostana Sv. Marije u Makarskoj partizani su 4. travnja 1945. unovačili odnosno silom odveli deset franjevaca: bogoslove **Jakova Cvitanovića, Augustina Glavaša, Franu Kamenjarina, Luku Modrića, Stjepana Pavića, Andriju Petričevića, Matu Prcelu i Petra Sikavicu**, te klerika **Ivana Ercega** i laika **Jožefa Moru**. Vojničke svrhe tog čina zapravo nije bilo: radilo se prije svega o jednom od različitih oblika pritiska na Crkvu. Bilo je i drugih, težih, poput agrarne reforme i, kasnije, nacionalizacije, a i onih najtežih, smaknuća bez suda ili montiranih suđenja sa smrtnim osudama i dugogodišnjim robijama. Ideološka potka tih progona uvijek je ista, počinitelji isti, a i žrtve su iste.

Svoje neželjeno živovanje u odori Jugoslavenske armije fra Petar Sikavica opisao je u knjizi *Moglo je biti i gore. Sjećanja na Drugi svjetski rat i poratno doba* (209 str.), koje se drugo, dotjerano izdanje u piščevoj nakladi pojavilo ove godine u Živogošću, gdje, u samostanu sv. Križa, fra Petar (rođ. 1923.) danas živi.

Njegova knjiga počinje sjećanjem na događaje u Baškoj Vodi i Makarskoj pred kraj rata (bombardiranje Makarske

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Pokojni fra Augustin Glavaš

i dolazak partizana u Bašku Vodu), a nastavlja se fragmentima uspomena iz vojničkih dana. Knjiga je pisana živim

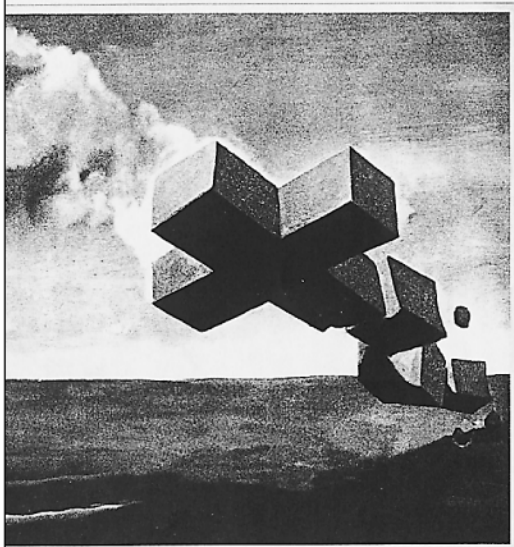
jezikom i pitkim stilom, kojim pisac plastično oslikava ljude i događaje, pripomažući tako boljem shvaćanju teških ratnih i poratnih prilika. On se ne upušta neposredno u političke ocjene, ali način na koji portretira pojedince u kojima su oličene političke snage, više je nego rječit. Sa simpatijama piše o ustaškom satniku **Josipu Bencunu** koji je službovao u Baškoj Vodi, a partizanima – koji su u svojim zračnim napadajima, poduzetima s Visa, mahom gađali makarski franjevački samostan i katedralu sv. Marka – ne propušta predbaciti uhićenja ljudi koji su “bez suda i bez pravde” bačeni u jamu. Dvadesetak je ljudi na malome makarsko-baškovodanskom području tako smaknuto neposredno nakon završetka ratnih operacija.

Objesni pobjednik je i u makarskoj okolini pokazivao svoje krvavo lice, baš kao i svagdje gdje bi došao. Ti pokolji pokrenuli su čitav jedan narod na povlačenje iz Domovine, na *plebiscit nogama* nezapamćen u povijesti.

U partizanskoj je odori fra Petar proveo nekoliko dana više od dvije godine. I o tome razdoblju piše bez naglašenog animoziteta, priznajući mnogim pojedincima koji su u toj vojsci bili visoko pozicionirani, i pozitivne ljudske osobine. Kako je te dvije godine, obilježene okapanjima oko Trsta, proveo na kvarnerskim otocima, u Istri i južnoj Sloveniji, fra Petar bilježi kako je protukatolički naboj komunističke vrhuške bio nešto blaži. No, istodobno, u općoj slici koja se sastoji od nasilja, gluposti, primitivizma i prljavštine, pripovijeda uglavnom nepoznatu priču o stradanju Albanaca koji su – ne slučajno – u velikom broju završili u jadranskim valovima.

Sagleda li se sve što je pisac proživio, naslov knjige doista odgovara njezinu sadržaju. Moglo je biti i gore. Fra Petar Sikavica je sačuvao glavu zahvaljujući sreći i susretljivosti nekih pojedinaca. Puno gore je prošao njegov subrat fra Augustin Glavaš, kojega su partizanske vlasti smaknuli bez suda. Glavaš je već ranije ostao bez brata ustaše, a 1947. je u Kozičkim Poljicima njegov otac **Ante** “mučen, maltretiran, ubijen i zazidan u jednu gomilu”. Na pokop dostojan čovjeka morao je čekati slom raspad komunizma, slom Jugoslavije i uskrnuće Hrvatske. Moglo je biti i gore. Ali i onako kako je bilo, ne treba željeti ni neprijatelju...

Moglo je biti i gore

Fra Petar Sikavica

U SPOMEN

TATJANA HAJTFOGEL

umrla u 81. godini života.
Laka joj hrvatska zemlja.

U SPOMEN

DRAGUTIN BOŽIČEVIĆ

preminuo u 78. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

IN THIS ISSUE

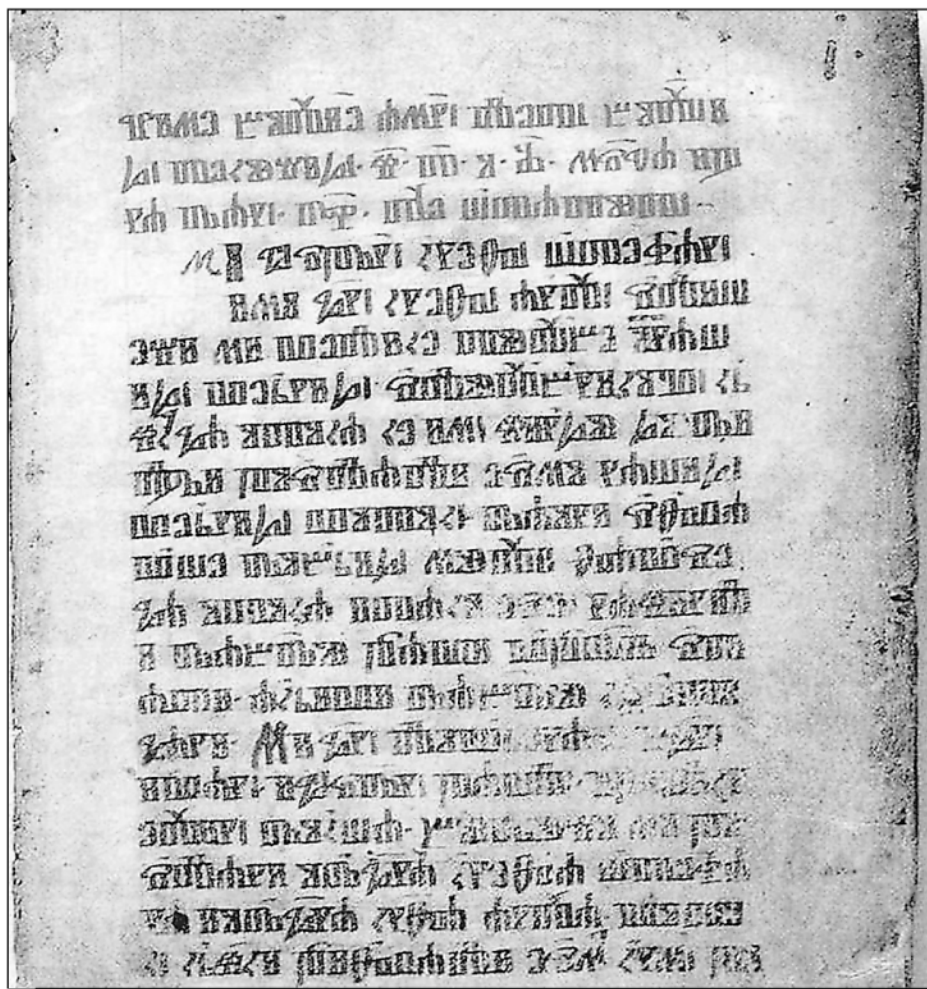
The first two larger texts in this issue are dedicated to the 180th anniversary of the birth of **Dr. Ante Starčević** (1823 -1896). That writer, philosopher and politician gained an honourable reputation in Croatian history and is known as the Father of the Homeland. He became politically active in the mid XIXth century. This was a time when national awareness

stance that the Croats should not align with Austria or Hungary but that they should resolve their own destiny in their own Croatian state. The speeches made in the Sabor later became the foundations of the Croatian Party of Rights (Party of Croatian Statehood Rights). In the decades that followed Starčević became an active thinker and ideologist. His strong

was killed. His fate seriously affected the activities of the Party of Rights but it nevertheless had a great influence on spreading national awareness and the belief that Croatia had no alternative but to become an independent state.

These matters and related activities by Dr. Ante Starčević and the Party of Rights are dealt with by **Filip Lukas** (born 1871). From 1928 to 1945, Lukas was the president of *Matrix Croatica* – Croatia's central cultural institution. He died in 1958 in Rome as a political emigrant. The other writer dealing with Starčević in this issue, **Dubravko Horvatić** (born 1939) is a renown Croatian writer. Lukas' text was originally published in 1936. This is the first time Horvatić's text has been published.

A presentation in Hrvatska Kostajnica on 30 April marked the day dedicated to Croatian political prisoners. This day was chosen as it marks the execution in 1671 in Wiener Neustadt of two Croatian great bans, **Petar Zrinski** and Count **Franjo Krste Frankopan**. That day is traditionally marked in some towns and castles that once belonged to these two great families. Hrvatska Kostajnica is one of these. Part of that town – its oldest quarter – until recently was occupied by Serbs. During this year's commemoration to Croatian political prisoners a few reporters from the Serbian press tried to invoke an incident protesting against the re-integration of occupied territory into the mainstream of the Republic of Croatia. Croatia's former political prisoners painfully noticed that the Croatian government has shown an intolerable level of acceptance to these outbursts by the Serbs, however, the gathering remained calm and would not be invoked.

The Vrbnik Statute (XVI th century)

began to grow and when relations between Vienna and Pest sharpened. Most Croatian political figures believed that the question of Croatia needed to be resolved within the Hapsburg monarchy and the only differences between them were which of these two poles to align with. At a sitting of the Sabor in 1861, together with **Dr. Eugen Kvaternik**, Starčević and some other MPs presented the

character and uncompromising attitudes spread his influence and reputation throughout the nation. Kvaternik dedicated his career to diplomatic circles and travelled Europe in search of allies for the establishment of an independent state of Croatia. When he finally realised that his search was fruitless and became disappointed with the European super powers, in 1871 he organised an uprising and

IN DIESEM HEFT

Zwei erste größere Texte in diesem Heft sind dem 180-jährigen Geburtstag des **Dr. Ante Starčević** (1823 - 1896) gewidmet. Dieser Schriftsteller, Philosoph und Politiker erwarb in der kroatischen Geschichte den ehrenvollen Namen "Vater des Vaterlandes". Seine politische Tätigkeit begann er Mitte des XIX. Jahrhunderts zur Zeit der Stärkung des Nationalbewusstseins und gleichzeitig der Verschärfung der Gegensätze zwischen Wien und Pest. Die Mehrheit der kroatischen Politiker war überzeugt, dass man die Lösung der kroatischen Frage innerhalb der Habsburger Monarchie suchen muss, und ihre Standpunkte unterschieden sich nur in der Frage, welcher Seite man sich anschließen soll. An der Sitzung des Sabor (kroatisches Parlament) 1861 verteidigte Starčević gemeinsam mit **Dr. Eugen Kvaternik** und noch einigen Parlamentariern den Standpunkt, dass sich die Kroaten weder Österreich noch Ungarn anschließen sollten, sondern ihr Schicksal in einen eigenen, kroatischen Staat legen sollten. In diesen parlamentarischen Auftritten, der genannten kroatischen Politiker ist der Grundstein der Partei des Rechtes (Partei des kroatischen Staatsrechtes) gelegt worden. In den folgenden Jahrzehnten wirkte Dr. Starčević als Denker und Ideologe, der durch seinen festen Charakter und seine unnachgiebige Haltung seinen Einfluss und sein Ansehen im Volke verbreitete. Kvaternik widmete sich dem diplomatischen Kampf und versuchte in den europäischen Haupt-

städten Verbündete für die Errichtung eines unabhängigen Staates Kroatiens zu finden. Enttäuscht von den damaligen europäischen Großmächten unternimmt er 1871 in Zentral-Kroatien einen bewaffneten Aufstand und wird dabei erschossen. Das wird schwere Folgen für die Tätigkeit der Partei des Rechtes haben, aber hilft der Verbreitung der Überzeugung, dass es zu einem unabhängigen kroatischen Staat keine Alternative gibt.

Von diesen Aspekten der Tätigkeit

kroatischer Schriftsteller. Der Text von Lukas war ursprünglich 1936 veröffentlicht worden, während der Text von Horvatic hier seine Erstveröffentlichung findet.

* * *

Die kroatischen politischen Häftlinge haben ihren Tag, den 30. April, der dem Andenken an die Hinrichtung der kroatischen Adligen, Banus von Kroatien **Petar Zrinski** und Graf **Fran Krsto Frankopan** 1671 in Wiener Neustadt, mit einer Veranstaltung in Hrvatska Kostajnica, gedacht. Dieser Tag wird traditionsmäßig in einer der Städte oder Burgen gefeiert, die einer dieser adeligen Familien gehörten. Hrvatska Kostajnica ist eine davon. Ein Teil der Stadt, gerade ihr ältester Teil, war bis vor Kurzem unter serbischer Besatzung. Auch während der diesjährigen Feier des Tages der kroatischen politischen Häftlinge haben Vertreter der serbischen Medien versucht, einen Zwischenfall zu inszenieren und somit ihren Widerstand gegen die Reintegration der besetzten Gebiete zur Republik Kroatien zu demonstrieren. Die kroatischen politischen Häftlinge haben mit seelischem Schmerz bemerkt, dass kroatische amtliche Stellen eine unannehmbare Nachgiebigkeit gegenüber solchen

Dreistigkeiten der serbischen Seite zeigen, haben sich aber von ihren gerechten Vorhaben nicht ablenken lassen.

Blatt mit glagolitischem Alphabet (1527)

von Dr. Ante Starcevic und der Partei des Rechtes schreiben **Filip Lukas** (geb. 1871), der von 1928 - 1945 Präsident der Matica Hrvatska - Zentrale kroatische Kulturinstitution - war und 1958 in Rom als politischer Emigrant starb, sowie **Dubravko Horvatic** (geb. 1939), ein bekannter

Priloga „saborenje“

I

Mi namo drugul rekli da taj „sabor“ ne bude još duže događaj. Na to admatkruje Smera cela radnja Magjaronah: Slavoserbab.

Magjaroni, sumo preureduju župaric „obšine“. Tu je adfrazamentic da se unanjuje broj obšinah. Kolavrah. Obšine se „broju unanjuje“ za „prodegnuti vlast načelnikah koje vladašta vrah derži.

Kolavrah se broj pomanjuje za voju ideđu. Tu se samo čini gozadrosden, a stija je politicki razlog. Isti je razlog ponislo nimis da „sabor“ vee nije odvoen, i da dva načelnika Rad vlade nije mienovana.

